

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

© Συμβούλιο της Ευρώπης/Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 2013. Αυτή η μετάφραση δεν δεσμεύει το Δικαστήριο. Για περισσότερες πληροφορίες ανατρέξτε στην πλήρη ένδειξη δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας στο τέλος του παρόντος εγγράφου.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013. This translation does not bind the Court. For further information see the full copyright indication at the end of this document.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013. La présente traduction ne lie pas la Cour. Pour plus de renseignements veuillez lire l'indication de copyright/droits d'auteur à la fin du présent document.

ΤΜΗΜΑ ΕΥΡΕΙΑΣ ΣΥΝΘΕΣΕΩΣ

ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN Κ.Α. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

(Προσφυγές αριθ. 43370/04, 8252/05 και 18454/06)

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

19 Οκτωβρίου 2012

Η απόφαση αυτή οριστικοποιήθηκε αλλά επιδέχεται μορφολογικές βελτιώσεις.

ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN Κ.Α. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ
ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

1

Για την υπόθεση Catan κ.ά. κατά Μολδαβίας και Ρωσίας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, που συνεδρίασε σε τμήμα ευρείας συνθέσεως συγκείμενο από τους:

Nicolas Bratza, *προεδρεύοντα*,
Françoise Tulkens,
Josep Casadevall,
Nina Vajić,
Dean Spielmann,
Lech Garlicki,
Karel Jungwiert,
Anatoly Kovler,
Egbert Myjer,
David Thór Björgvinsson,
Ján Šikuta,
Mark Villiger,
Isabelle Berro-Lefèvre,
Mirjana Lazarova Trajkovska,
Ledi Bianku,
Mihai Poalelungi,
Helen Keller, *δικαστές*,

και τον Michael O'Boyle, *γραμματέα του τμήματος*,

Κατόπιν συσκέψεως εν συμβουλίω στις 25 Ιανουαρίου και στις 5 Σεπτεμβρίου 2012,

Εκδίδει την ακόλουθη απόφαση, που εγκρίνεται κατά την ημερομηνία που αναφέρθηκε τελευταία:

Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση προήλθε από τρεις προσφυγές (αριθ. 43370/04, 8252/05 και 18454/06) που ασκήθηκαν κατά της Δημοκρατίας της Μολδαβίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας, με τις οποίες ένας αριθμός Μολδαβών υπηκόων («οι προσφεύγοντες») προσέφυγαν στο Δικαστήριο στις 25 Οκτωβρίου 2004 σύμφωνα με το Άρθρο 34 της Σύμβασης για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες, από τους οποίους ένας έλαβε το ευεργέτημα πενίας, εκπροσωπήθηκαν από τον κ. Alexandru Postică και τον κ. Ion Manole, δικηγόρους Κισινάου (Chişinău) και τον κ. Pádraig Hughes και την κ. Helen Duffy, δικηγόρους της Interights, οργάνωση ανθρωπίνων δικαιωμάτων με έδρα το Λονδίνο. Η κυβέρνηση της Δημοκρατίας της Μολδαβίας εκπροσωπήθηκε από τους υπαλλήλους της, κ.κ. Vladimir Grosu και Lilian Apostol και η κυβέρνηση της Ρωσικής Ομοσπονδίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN Κ.Α. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ
ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

3

εκπροσωπήθηκε από τον κ. Georgy Matyushkin, Αντιπρόσωπο της Ρωσικής Ομοσπονδίας στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

3. Οι προσφεύγοντες, Μολδαβοί οι οποίοι ζούσαν στην Υπερδνειστερία (Transdniestria) και κατά τον χρόνο κατάθεσης της προσφυγής, ήταν μαθητές σε τρία σχολεία όπου χρησιμοποιούνταν η μολδαβική γλώσσα και οι γονείς τους: (βλ. επισυναπτόμενο παράρτημα), διαμαρτυρήθηκαν βάσει του Άρθρου 2 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 της Σύμβασης και του Άρθρου 8 της Σύμβασης, ως αυτόνομων Άρθρων και σε συνδυασμό αυτών με το Άρθρο 14, για το κλείσιμο των εν λόγω σχολείων και την παρενόχλησή τους από τις αποσχιστικές αρχές της Υπερδνειστερίας.

4. Οι προσφυγές ανατέθηκαν στο τέταρτο τμήμα του Δικαστηρίου (Άρθρο 52 § 1 του Κανονισμού του Δικαστηρίου). Στις 15 Ιουνίου 2010, μετά από ακρόαση περί του παρεδεκτού και της ουσίας της υπόθεσης σύμφωνα με το Άρθρο 54 § 3, συνεδικάστηκαν και κρίθηκαν εν μέρει παραδεκτές από σώμα του εν λόγω τμήματος συγκείμενο από τους παρακάτω δικαστές: N. Bratza, L. Garlicki, A. Kovler, L. Mijović, D. Björgvinsson, J. Šikuta, M. Poalelungi, και επίσης από τον T.L. Early, γραμματέα του τμήματος. Στις 14 Δεκεμβρίου 2010 το τμήμα ήταν αναρμόδιο και μεταβίβασε την υπόθεση στο τμήμα ευρείας συνθέσεως χωρίς κανέναν από τους διαδίκους να προβάλλει ένσταση στην εν λόγω μεταβίβαση (Άρθρο 30 της Σύμβασης και Άρθρο 72 του κανονισμού).

5. Η σύνθεση του τμήματος ευρείας συνθέσεως προσδιορίστηκε σύμφωνα με τις διατάξεις του Άρθρου 26 §§ 4 και 5 της Σύμβασης και του Άρθρου 24 του Κανονισμού του Δικαστηρίου.

6. Οι προσφεύγοντες και η κάθε εναγόμενη κυβέρνηση υπέβαλαν επιπλέον γραπτές παρατηρήσεις (Άρθρο 59 § 1 του κανονισμού) σχετικά με την ουσία της υπόθεσης.

7. Η δημόσια ακρόαση έλαβε χώρα στο Κτίριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, στο Στρασβούργο, στις 25 Ιανουαρίου 2012 (Άρθρο 59 § 3 του κανονισμού).

Εμφανίστηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου:

(α) για την κυβέρνηση της Δημοκρατίας της Μολδαβίας

ο κ. V. GROSU,

ο κ. L. APOSTOL,

υπάλληλος,

νομικός σύμβουλος;

4 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN Κ.Α. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

(β) για την κυβέρνηση της Ρωσικής Ομοσπονδίας

ο κ. G. MATYUSHKIN,
η κ. O. SIROTKINA,
η κ. I. KORIEVA,
η κ. A. DZUTSEVA,
ο κ. N. FOMIN,
η κ. M. MOLODTSOVA,
η κ. V. UTKINA,
ο κ. A. MAKHNEV,

υπάλληλος,

νομικοί σύμβουλοι,

(γ) για τους προσφεύγοντες

ο κ. P. HUGHES,
η κ. H. DUFFY,
ο κ. A. POSTICA,
ο κ. I. MANOLE,
ο κ. P. POSTICA,

συνήγορος,

νομικοί σύμβουλοι.

Το Δικαστήριο άκουσε τις αγορεύσεις του κ. Hughes, του κ. A. Postica, του κ. Grosu και του κ. Matyushkin.

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

I. ΟΙ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

A. Ιστορικό

8. Η χώρα η οποία αργότερα έγινε η Δημοκρατία της Μολδαβίας δημιουργήθηκε ως Σοβιετική Σοσιαλιστική Δημοκρατία της Μολδαβίας στις 2 Αυγούστου 1940 και αποτελούνταν από μέρος της Βεσσαραβίας και μια λωρίδα γης στην ανατολική όχθη του Δνείστερου (βλ. περισσότερα στην απόφαση *Tănase κατά Μολδαβίας* [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 7/08, §§ 11-17, ECHR 2010-...). Η εν λόγω ανατολική περιοχή, γνωστή τώρα ως Υπερδνειστερία, ήταν, από το 1924, μαζί με ορισμένα εδάφη τα οποία αποτελούν τώρα κομμάτι της Ουκρανίας, μέρος της Αυτόνομης Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Μολδαβίας. Ο πληθυσμός της Υπερδνειστερίας αποτελούνταν αρχικά από Ουκρανούς και Μολδαβούς/Ρουμάνους, αλλά από τη δεκαετία του '20 και έπειτα εισέρευσε σημαντικός αριθμός μεταναστών που ήταν βιομηχανικοί εργάτες από άλλες περιοχές της Σοβιετικής Ένωσης, κυρίως Ρώσοι και Ουκρανοί. Από τα

στοιχεία της απογραφής που οργάνωσε η Σοβιετική Ένωση το 1989 προκύπτει ότι ο πληθυσμός της Υπερδνειστερίας ήταν 679.000 άτομα και αποτελούνταν εθνολογικά και γλωσσολογικά κατά 40% από Μολδαβούς, 28% από Ουκρανούς, 24% από Ρώσους και 8% από άλλες εθνικότητες.

9. Σύμφωνα με το Σύνταγμα της Σοβιετικής Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας της Μολδαβίας του 1978, υπήρχαν δύο επίσημες γλώσσες: η ρωσική και η «μολδαβική». (Για τη γραφή των μολδαβικών/ρουμανικών χρησιμοποιούνταν το κυριλλικό αλφάβητο).

10. Τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο του 1989, το λατινικό αλφάβητο επανήλθε στη Μολδαβία για τη γραφή των μολδαβικών/ρουμανικών, τα οποία έγιναν η πρώτη επίσημη γλώσσα.

11. Στις 23 Ιουνίου 1990 η Μολδαβία ανακήρυξε την εθνική της κυριαρχία, στις 23 Μαΐου 1991 άλλαξε το όνομά της σε Δημοκρατία της Μολδαβίας και στις 27 Αυγούστου το κοινοβούλιο της Μολδαβίας θέσπισε τη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, της οποίας η επικράτεια περιλάμβανε την Υπερδνειστερία.

B. Ο πόλεμος της Υπερδνειστερίας

12. Τα γεγονότα που σχετίζονται με την ένοπλη σύρραξη του 1991-1992 και την περίοδο μέχρι τα τέλη του 2003 περιγράφονται αναλυτικότερα στην απόφαση *Παστσι και άλλοι κατά Μολδαβίας και Ρωσίας* [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 48787/99, §§ 28-183, ECHR 2004-VII και εδώ παρέχεται μόνο περίληψη των κύριων γεγονότων για τη διευκόλυνση της ανάγνωσης. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι στις παρατηρήσεις που υποβλήθηκαν από τη ρωσική κυβέρνηση τονίζεται ότι τα γεγονότα της ένοπλης σύρραξης δεν σχετίζονται με τα ζητήματα που προκύπτουν στην παρούσα υπόθεση.

13. Από το 1989 και έπειτα στην Υπερδνειστερία δημιουργήθηκε κίνημα αντίστασης κατά της ανεξαρτησίας της Μολδαβίας. Στις 2 Σεπτεμβρίου 1990 οι αποσχιστές της Υπερδνειστερίας ανακοίνωσαν τη δημιουργία της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας». Στις 25 Αυγούστου 1991 το «Ανώτατο Συμβούλιο της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» θέσπισε τη «Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας» της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας. Την 1η Δεκεμβρίου 1991 οργανώθηκαν «προεδρικές εκλογές» στις επαρχίες της Υπερδνειστερίας, οι οποίες κηρύχθηκαν παράνομες από τις μολδαβικές αρχές, και ο κ. Igor Smirnov ισχυριζόταν ότι είχε εκλεγεί «Πρόεδρος της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας». Μέχρι σήμερα, η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» δεν έχει αναγνωριστεί από τη διεθνή κοινότητα.

14. Τον καιρό της Διακήρυξης Ανεξαρτησίας της Μολδαβίας, δεν διέθετε δικό της στρατό. Ο 14ος στρατός της ΕΣΣΔ, του οποίου το αρχηγείο βρισκόταν στο Κισινάου από το 1956, παρέμεινε στην επικράτεια της

6 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN K.A. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

Μολδαβίας, μολονότι από το 1990 και έπειτα εξοπλισμός και προσωπικό αποσύρονταν σταδιακά. Το 1991 ο 14^{ος} Στρατός στη Μολδαβία αποτελούνταν από μερικές χιλιάδες στρατιώτες, μονάδες πεζικού, πυροβολικό (ειδικότερα από αντιαεροπορικό σύστημα πυραύλων), τεθωρακισμένα οχήματα και αεροσκάφη (συμπεριλαμβανομένων αεροπλάνων και στρατιωτικών ελικοπτέρων). Διέθετε σημαντικό αριθμό αποθηκών πυρομαχικών, συμπεριλαμβανομένης μίας από τις μεγαλύτερες στην Ευρώπη στην Κολμπάσνα (Colbășna) της Υπερδνειστερίας.

15. Με το Προεδρικό Διάταγμα αριθ. 234 της 14ης Νοεμβρίου 1991 ο Πρόεδρος της Μολδαβίας ανακήρυξε τα εν λόγω πυρομαχικά, τα όπλα, τις στρατιωτικές μεταφορές, τις στρατιωτικές βάσεις και τα άλλα περιουσιακά στοιχεία που ανήκαν στις στρατιωτικές μονάδες των σοβιετικών ενόπλων δυνάμεων που είχαν βάσεις στη μολδαβική επικράτεια, ιδιοκτησία της Δημοκρατίας της Μολδαβίας. Το διάταγμα αυτό δεν ίσχυσε στην Υπερδνειστερία.

16. Με διάταγμα που έφερε ημερομηνία 5 Δεκεμβρίου 1991, ο κ. Smirnov αποφάσισε να θέσει τις στρατιωτικές μονάδες του 14ου Στρατού που είχαν αναπτυχθεί στην Υπερδνειστερία υπό τις διαταγές του «Τμήματος Εθνικής Άμυνας και Ασφάλειας της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας». Ο κ. Smirnov διόρισε τον Διοικητή του 14ου Στρατού, τον αντιστράτηγο Ιακονλέν, ως επικεφαλής του «Τμήματος Εθνικής Άμυνας και Ασφάλειας της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας». Τον Δεκέμβριο του 1991, ο αντιστράτηγος Ιακονλέν συνελήφθη από τις μολδαβικές αρχές, οι οποίες τον κατηγορήσαν ότι βοήθησε τους αποσχιστές της Υπερδνειστερίας να εφοδιαστούν με όπλα χρησιμοποιώντας τα αποθέματα οπλισμού του 14ου Στρατού. Ωστόσο, απελευθερώθηκε μετά τη μεσολάβηση της κυβέρνησης της Ρωσικής Ομοσπονδίας.

17. Στα τέλη του 1991 και τις αρχές του 1992 ξέσπασαν βίαιες συγκρούσεις ανάμεσα στις δυνάμεις αποσχιστών της Υπερδνειστερίας και τις δυνάμεις ασφαλείας της Μολδαβίας, απειλώντας τις ζωές εκατοντάδων ανθρώπων.

18. Στις 6 Δεκεμβρίου 1991, με αίτηση προσφυγής στη διεθνή κοινότητα και το Συμβούλιο Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, η κυβέρνηση της Μολδαβίας εναντιώθηκε στην κατάληψη των μολδαβικών πόλεων Γρηγοριούπολη (Grigoriopol), Ντουμπασάρι (Dubăsari), Σλομπόζια (Slobozia), Τιράσπολ (Tiraspol) και Ρίμπνιτσα (Ribnița), που βρίσκονται στην αριστερή όχθη του Δνείστερου, από τον 14ο Στρατό υπό τις διαταγές του αντιστράτηγου Ιακονλέν στις 3 Δεκεμβρίου 1991. Κατηγόρησαν τις αρχές της ΕΣΣΔ, και συγκεκριμένα το Υπουργείο Άμυνας, για υποκίνηση των εν λόγω ενεργειών. Οι στρατιώτες του 14ου Στρατού κατηγορήθηκαν για διανομή στρατιωτικού εξοπλισμού στους αποσχιστές της Υπερδνειστερίας και για την οργάνωση των αποσχιστών σε στρατιωτικά αποσπάσματα τα οποία τρομοκρατούσαν τον άμαχο πληθυσμό.

19. Το 1991-92 ορισμένες στρατιωτικές μονάδες του 14ου Στρατού προσχώρησαν στους αποσχιστές της Υπερδνειστερίας. Στην απόφαση *Ilascu* το Δικαστήριο έκρινε ότι οι αποσχιστές της Υπερδνειστερίας μπορούσαν, πέρα από κάθε εύλογη αμφιβολία, με τη συνδρομή του προσωπικού του 14ου Στρατού, να εφοδιαστούν με όπλα που είχαν πάρει από τις αποθήκες του 14ου Στρατού που είχε ως βάση την Υπερδνειστερία. Επιπρόσθετα, μεγάλος αριθμός Ρώσων υπηκόων με προέλευση εκτός της περιοχής, συγκεκριμένα Κοζάκοι, μετέβησαν στην Υπερδνειστερία για να πολεμήσουν με τους αποσχιστές ενάντια στις молδαβικές δυνάμεις. Δεδομένης της υποστήριξης που είχαν οι αποσχιστές από τα στρατεύματα του 14ου Στρατού και της μαζικής μεταφοράς όπλων και πυρομαχικών σε αυτούς από τις αποθήκες του 14ου Στρατού, ο молδαβικός στρατός ήταν σε μειονεκτική θέση αδυνατώντας να ανακτήσει τον έλεγχο της Υπερδνειστερίας. Την 1η Απριλίου 1992 ο Πρόεδρος της Ρωσικής Ομοσπονδίας, κ. Μπόρις Γέλτσιν, έθεσε επίσημα τον 14ο Στρατό υπό τις διαταγές της Ρωσίας και έκτοτε αποτέλεσε τη «Ρωσική Ομάδα Επιχειρήσεων στην περιοχή της Υπερδνειστερίας στη Μολδαβία». Στις 2 Απριλίου 1992 ο στρατηγός Netkachev, ο νέος Διοικητής της Ρωσικής Ομάδας Επιχειρήσεων διέταξε τις молδαβικές δυνάμεις που είχαν περικυκλώσει την πόλη Τιγκίνα ή Μπέντερ (Tighina ή Bender), υπό τον έλεγχο των αποσχιστών, να αποσυρθούν αμέσως, ειδάλλως ο ρωσικός στρατός θα λάμβανε αντίμετρα. Τον Μάιο η Ρωσική Ομάδα Επιχειρήσεων ξεκίνησε επιθέσεις εναντίον των молδαβικών δυνάμεων απωθώντας τις από ορισμένα χωριά στην αριστερή όχθη του Δνείστερου. Τον Ιούνιο, η Ρωσική Ομάδα Επιχειρήσεων επενέβη επίσημα υπέρ των αποσχιστών οι οποίοι έχαναν τον έλεγχο της πόλης Τιγκίνα, απωθώντας τις молδαβικές δυνάμεις.

Γ. Η συμφωνία για κατάπαυση του πυρός, το Μνημόνιο του 1997 και οι Δεσμεύσεις της Κωνσταντινούπολης

20. Στις 21 Ιουλίου 1992 ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας της Μολδαβίας, κ. Mircea Snegur και ο κ. Γέλτσιν υπέγραψαν συμφωνία σχετικά με τις αρχές για τον φιλικό διακανονισμό της ένοπλης σύρραξης στην περιοχή της Υπερδνειστερίας στη Δημοκρατία της Μολδαβίας («η συμφωνία για κατάπαυση του πυρός»).

21. Η συμφωνία εισήγαγε την αρχή της δημιουργίας μιας ζώνης ασφαλείας με την απόσυρση των στρατευμάτων των «μερών της σύρραξης» (Άρθρο 1 § 2). Σύμφωνα με το Άρθρο 2 της συμφωνίας, ιδρύθηκε μια Κοινή Επιτροπή Ελέγχου («ΚΕΕ») αποτελούμενη από αντιπροσώπους της Μολδαβίας, της Ρωσικής Ομοσπονδίας και της Υπερδνειστερίας, με έδρα της την Τιγκίνα. Η συμφωνία προέβλεπε επίσης και τη δημιουργία ειρηνευτικής δύναμης, η οποία θα ήταν επιφορτισμένη με τη διασφάλιση της τήρησης των συμφωνιών της κατάπαυσης πυρός και ασφαλείας και θα

8 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN K.A. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

αποτελούνταν από πέντε ρωσικά τάγματα, τρία μολδαβικά και δύο τάγματα από την Υπερδνειστερία υπό τις διαταγές κοινής στρατιωτικής διοίκησης, η οποία με τη σειρά της θα αναφερόταν στην ΚΕΕ. Σύμφωνα με το Άρθρο 3 της συμφωνίας, η πόλη της Τιγκίνα ανακηρύχθηκε σε περιοχή που βρίσκεται σε καθεστώς ασφαλείας και η διοίκησή της ανατέθηκε στα «όργανα τοπικής αυτοδιοίκησης, τα οποία αν ήταν απαραίτητο θα συνεργάζονταν με την επιτροπή ελέγχου». Αποστολή της ΚΕΕ ήταν η διατήρηση της τάξης στην Τιγκίνα από κοινού με την αστυνομία. Το Άρθρο 4 απαιτούσε από τα Ρωσικά στρατεύματα των οποίων η βάση βρισκόταν στην επικράτεια της Δημοκρατίας της Μολδαβίας να τηρούν αυστηρά ουδέτερη στάση. Το Άρθρο 5 απαγόρευε τις κυρώσεις και τους αποκλεισμούς και έθετε τον στόχο της άρσης όλων των εμποδίων που σχετίζονταν με την ελεύθερη κυκλοφορία προϊόντων, υπηρεσιών και ατόμων. Τα μέτρα που προέβλεπε η συμφωνία ορίστηκαν ως «πολύ σημαντικό μέρος της διευθέτησης της σύρραξης με πολιτικά μέσα» (Άρθρο 7).

22. Στις 29 Ιουλίου 1994 η Μολδαβία θέσπισε νέο Σύνταγμα. Όριζε, μεταξύ άλλων, ότι η Μολδαβία θα τηρούσε ουδέτερη στάση, ότι απαγορευόταν η δημιουργία βάσεων στρατευμάτων άλλων κρατών στην επικράτειά της και ότι ενδεχομένως να παραχωρηθεί μια μορφή αυτονομίας σε περιφέρειες που περιελάμβαναν περιοχές στην αριστερή όχθη του Δνείστερου. Σύμφωνα με το Άρθρο 13 του Συντάγματος, η εθνική γλώσσα ήταν η μολδαβική και για τη γραφή της θα χρησιμοποιούνταν το λατινικό αλφάβητο.

23. Μετά από σειρά περιστατικών από το 1995 και έπειτα οι μολδαβικές αρχές κατήγγειλαν ότι το στρατιωτικό προσωπικό της Ρωσικής Ομάδας Επιχειρήσεων και το ρωσικό απόσπασμα της ειρηνευτικής δύναμης της ΚΕΕ παραβίασαν την αρχή ουδετερότητας όπως αυτή οριζόταν στη συμφωνία κατάπαυσης πυρός και, μεταξύ άλλων, ότι οι αποσχιστές της Υπερδνειστερίας εφοδιάστηκαν με επιπλέον στρατιωτικό εξοπλισμό και έλαβαν βοήθεια από τη Ρωσική Ομάδα Επιχειρήσεων. Οι ρωσικές αρχές αρνήθηκαν κατηγορηματικά αυτούς τους ισχυρισμούς. Επιπρόσθετα, η μολδαβική αντιπροσωπεία στην ΚΕΕ κατήγγειλε ότι οι αποσχιστές της Υπερδνειστερίας είχαν δημιουργήσει νέες στρατιωτικές βάσεις και σημεία ελέγχου τελωνείου εντός της ζώνης ασφαλείας, κατά παράβαση της συμφωνίας κατάπαυσης πυρός. Στην απόφαση *Ilascu* το Δικαστήριο έκρινε, με βάση τα στοιχεία που περιλαμβάνονταν στα επίσημα έγγραφα της ΚΕΕ, ότι σε διάφορες περιοχές της Υπερδνειστερίας και υπό τον έλεγχο των ρωσικών ειρηνευτικών δυνάμεων, όπως στην Τιγκίνα, οι δυνάμεις των αποσχιστών της Υπερδνειστερίας παραβίαζαν τη συμφωνία κατάπαυσης πυρός.

24. Στις 8 Μαΐου 1997 στη Μόσχα, ο κ. Petru Lucinschi, Πρόεδρος της Μολδαβικής Δημοκρατίας, και ο κ. Mr Smirnov, Πρόεδρος της

«Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» υπέγραψαν μνημόνιο θέτοντας τις βάσεις για την ομαλοποίηση των σχέσεων ανάμεσα στη Δημοκρατία της Μολδαβίας και την Υπερδνειστερία («Μνημόνιο του 1997») Σύμφωνα με τους όρους του Μνημονίου του 1997, οι αποφάσεις που αφορούσαν την Υπερδνειστερία έπρεπε να συμφωνούνται και από τις δύο πλευρές, οι εξουσίες έπρεπε να μοιραστούν και να μεταβιβαστούν, και έπρεπε να υπάρξει αμοιβαία διασφάλιση εγγυήσεων. Έπρεπε να επιτραπεί η συμμετοχή της Υπερδνειστερίας στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής της Δημοκρατίας της Μολδαβίας ως προς τα ζητήματα που αφορούσαν τα δικά της συμφέροντα, τα οποία θα ορίζονταν με αμοιβαία συμφωνία. Η Υπερδνειστερία θα είχε το δικαίωμα να εδραιώσει μονομερώς και να διατηρήσει διεθνείς επαφές στο οικονομικό, επιστημονικό, τεχνικό, πολιτιστικό πεδίο, καθώς επίσης και σε άλλα πεδία, τα οποία θα προσδιορίζονταν με αμοιβαία συμφωνία. Τα μέρη ανέλαβαν να διευθετήσουν τις συγκρούσεις μέσω διαπραγματεύσεων, με τη βοήθεια της Ρωσικής Ομοσπονδίας και της Ουκρανίας, ως εγγυητών της συμμόρφωσης με τις συμφωνίες που επιτεύχθηκαν, καθώς και του Οργανισμού για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) και της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών (ΚΑΚ), όπου αυτή κρινόταν απαραίτητη. Το Μνημόνιο του 1997 συνυπογράφηκε από τους αντιπροσώπους των εγγυητών κρατών, δηλαδή από τον κ. Γέλτσιν για τη Ρωσική Ομοσπονδία και τον κ. Leonid Kuchma για την Ουκρανία, καθώς και από τον κ. Helveg Petersen, πρόεδρο του ΟΑΣΕ.

25. Το Νοέμβριο του 1999 ο ΟΑΣΕ πραγματοποίησε την έκτη του διάσκεψη κορυφής στην Κωνσταντινούπολη. Κατά τη διάρκεια της διάσκεψης κορυφής 54 κράτη-μέλη υπέγραψαν τον Χάρτη για την Ευρωπαϊκή Ασφάλεια και τη Διακήρυξη της Διάσκεψης Κορυφής της Κωνσταντινούπολης και 30 κράτη-μέλη, συμπεριλαμβανομένης της Μολδαβίας και της Ρωσίας, υπέγραψαν τη Συμφωνία για την Τροποποίηση της Συνθήκης επί των συμβατικών δυνάμεων στην Ευρώπη («η τροποποιημένη συνθήκη ΣΔΕ»). Η τροποποιημένη συνθήκη ΣΔΕ καθιέρωνε, μεταξύ άλλων, την αρχή της απαγόρευσης δημιουργίας βάσεων αλλοδαπών στρατευμάτων στην επικράτεια της Μολδαβίας χωρίς τη συγκατάθεση της Μολδαβίας. Η συμφωνία της Ρωσίας να αποσυρθεί από την Υπερδνειστερία (μία από τις «Δεσμεύσεις της Κωνσταντινούπολης») οριζόταν σε Παράρτημα της Τελικής Πράξης της τροποποιημένης συνθήκης ΣΔΕ. Επιπλέον, η Διακήρυξη της Διάσκεψης Κορυφής της Κωνσταντινούπολης, στην παράγραφο 19, κατέγραφε, μεταξύ άλλων, τη δέσμευση της Ρωσικής Ομοσπονδίας να αποσύρει τις δυνάμεις της από την Υπερδνειστερία μέχρι το τέλος του 2002:

«19. Επαναλαμβάνουμε τις προσδοκίες μας για τη σύντομη, ειρηνική και συνολική απόσυρση των ρωσικών στρατευμάτων από τη Μολδαβία, υπενθυμίζοντας τις αποφάσεις των Διασκέψεων Κορυφής της Βουδαπέστης και της Λισαβόνας και της Υπουργικής Συνόδου στο Όσλο. Στο πλαίσιο αυτό, χαιρετίζουμε την πρόσφατη

10 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN K.A. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

πρόοδο που επιτεύχθηκε στην απομάκρυνση και καταστροφή του ρωσικού στρατιωτικού εξοπλισμού που ήταν συγκεντρωμένος στην περιοχή της Υπερδνειστερίας στη Μολδαβία και την ολοκλήρωση της καταστροφής μη μεταφερόμενων πυρομαχικών.

Χαιρετίζουμε τη δέσμευση της Ρωσικής Ομοσπονδίας να ολοκληρώσει την απόσυρση των ρωσικών δυνάμεων από την επικράτεια της Μολδαβίας μέχρι το τέλος του 2002. Επίσης χαιρετίζουμε την προθυμία της Δημοκρατίας της Μολδαβίας και του ΟΑΣΕ να διευκολύνουν την εν λόγω διαδικασία, στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων τους, μέχρι τη συμφωνημένη προθεσμία.

Υπενθυμίζουμε ότι η αποστολή διεθνούς αξιολόγησης είναι έτοιμη για να σταλεί αμελλητί προς διερεύνηση της απομάκρυνσης και καταστροφής των ρωσικών πυρομαχικών και οπλισμού. Με σκοπό τη διασφάλιση της διαδικασίας απόσυρσης και καταστροφής, θα υποδείξουμε στο Μόνιμο Συμβούλιο να εξετάσει την επέκταση εξουσιοδότησης της αποστολής του ΟΑΣΕ στη Μολδαβία όσον αφορά τη διασφάλιση της διαφάνειας της εν λόγω διαδικασίας και το συντονισμό της οικονομικής και τεχνικής βοήθειας που θα παρασχεθεί για τη διευκόλυνση της απόσυρσης και της καταστροφής. Επιπλέον, είμαστε σύμφωνοι να εξετάσουμε την ίδρυση ενός ταμείου για εθελοντική διεθνή οικονομική βοήθεια, το οποίο θα διαχειρίζεται ο ΟΑΣΕ».

Το 2002, κατά τη διάρκεια υπουργικής διάσκεψης του ΟΑΣΕ στη Λισαβόνα, χορηγήθηκε παράταση ενός έτους στη Ρωσία για την απομάκρυνση των στρατευμάτων, μέχρι το τέλος Δεκεμβρίου του 2003.

26. Η Ρωσία δεν συμμορφώθηκε με τις δεσμεύσεις που δόθηκαν στη Διάσκεψη Κορυφής του ΟΑΣΕ στην Κωνσταντινούπολη και στην υπουργική διάσκεψη της Λισαβόνας σχετικά με την απόσυρση των στρατευμάτων από την Υπερδνειστερία μέχρι το τέλος του 2003. Στο υπουργικό συμβούλιο του ΟΑΣΕ τον Δεκέμβριο του 2003, η επίτευξη κοινής θέσης αναφορικά με την Υπερδνειστερία στάθηκε αδύνατη και η δημοσιευμένη δήλωση ανέφερε τα εξής:

«Οι περισσότεροι Υπουργοί επεσήμαναν τις προσπάθειες που κατέβαλε η Ρωσική Ομοσπονδία για την εκπλήρωση των δεσμεύσεων που ανέλαβε στη Διάσκεψη Κορυφής του ΟΑΣΕ στην Κωνσταντινούπολη το 1999 για την ολοκλήρωση της απόσυρσης των ρωσικών δυνάμεων από την επικράτεια της Μολδαβίας. Επεσήμαναν επίσης ότι επιτεύχθηκε σαφής πρόοδος το 2003 με την απόσυρση/απόρριψη μέρους των πυρομαχικών και λοιπού στρατιωτικού εξοπλισμού που ανήκε στη Ρωσική Ομοσπονδία. Εκτίμησαν τις προσπάθειες όλων των συμμετεχόντων κρατών του ΟΑΣΕ τα οποία συνέβαλαν στην ίδρυση του Εθελοντικού Ταμείου για την υποστήριξη του εν λόγω εγχειρήματος. Ωστόσο, εξέφρασαν τον βαθύτατο προβληματισμό τους για το γεγονός ότι η απόσυρση των ρωσικών δυνάμεων δεν θα ολοκληρωνόταν μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2003. Τόνισαν την ανάγκη εκπλήρωσης της δέσμευσης χωρίς περαιτέρω καθυστέρηση».

Τα κράτη μέλη του Οργανισμού Βορειοατλαντικού Συμφώνου (ΝΑΤΟ) αρνήθηκαν να επικυρώσουν την τροποποιημένη συνθήκη ΣΔΕ έως ότου η Ρωσία συμμορφωθεί με τις Δεσμεύσεις της Κωνσταντινούπολης.

Δ. Το «Μνημόνιο του Κόζακ»

27. Το 2001, το Κομμουνιστικό Κόμμα κέρδισε τις εκλογές και έγινε το κυβερνών κόμμα στη Μολδαβία. Ο νέος πρόεδρος της Μολδαβίας, κ. Βλαντιμίρ Βορόνιν, ξεκίνησε απευθείας διαπραγματεύσεις με τη Ρωσία σχετικά με το μέλλον της Υπερδνειστερίας. Τον Νοέμβριο του 2003, η Ρωσική Ομοσπονδία έκανε πρόταση διακανονισμού, γνωστή ως «Μνημόνιο για τις Βασικές Αρχές της Δομής Κράτους του Ενιαίου Κράτους» (αναφέρεται ως «Μνημόνιο του Κόζακ» και πήρε το όνομά του από τον Ρώσο πολιτικό κ. Dimitry Kozak, που το επεξεργάστηκε). Το Μνημόνιο του Κόζακ πρότεινε μια νέα ομοσπονδιακή δομή για τη Μολδαβία, βάσει της οποίας οι αρχές της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» θα απολάμβαναν σημαντικό βαθμό αυτονομίας και εγγυημένη εκπροσώπηση στο νέο «ομοσπονδιακό νομοθετικό σώμα». Το Μνημόνιο του Κόζακ περιλάμβανε μεταβατικές διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες, μέχρι το 2015, η πλειοψηφία τριών τετάρτων (3/4) σε ένα δεύτερο νεοσύστατο νομοθετικό τμήμα, που θα αποτελούνταν από τέσσερις αντιπροσώπους από τη Γκαγκαουζία, εννέα από την Υπερδνειστερία και 13 από το πρώτο τμήμα του νέου ομοσπονδιακού νομοθετικού σώματος, θα καλούνταν να επιβεβαιώσει τους ομοσπονδιακούς οργανωτικούς νόμους. Αυτό θα προσέφερε στους αντιπροσώπους της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» στο δεύτερο τμήμα το δικαίωμα αρνησικυρίας σχετικά με οποιαδήποτε νόμο αφορούσε το σύνολο της Μολδαβίας μέχρι το 2015. Στις 25 Νοεμβρίου 2003, αφού προηγουμένως εμφανίστηκε πρόθυμος να αποδεχτεί τις εν λόγω προτάσεις, ο κ. Βορόνιν τελικά αποφάσισε να μην υπογράψει το Μνημόνιο του Κόζακ.

Ε. Ενίσχυση συνοριακών και τελωνειακών ελέγχων

28. Τον Δεκέμβριο του 2005 ιδρύθηκε η Αποστολή συνοριακής συνδρομής της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την παροχή βοήθειας στην καταπολέμηση του λαθρεμπορίου ανάμεσα στην Ουκρανία και τη Μολδαβία. Τον Μάρτιο του 2006 η Ουκρανία και η Μολδαβία ξεκίνησαν την εφαρμογή μιας τελωνειακής συμφωνίας σύμφωνα με την οποία οι εταιρείες της Υπερδνειστερίας που συμμετείχαν στο διασυνοριακό εμπόριο έπρεπε να καταχωρηθούν στο Κισινάου για την έκδοση εγγράφων που ανέφεραν τη χώρα προέλευσης των αγαθών, σύμφωνα με τα πρωτόκολλα του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου. Η Ουκρανία δεσμεύτηκε για την άρνηση της διέλευσης αγαθών από τα σύνορά της χωρίς τα εν λόγω έγγραφα εξαγωγής.

29. Οι αντιπρόσωποι της Υπερδνειστερίας αρνήθηκαν να συνεχίσουν τις συνομιλίες των 5+2 ως απάντηση σε αυτά τα νέα τελωνειακά μέτρα. Επιπλέον, τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο του 2005, «ως απάντηση στη

12 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN K.A. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

λήψη σειράς ενεργειών από την κυβέρνηση της Μολδαβίας με σκοπό την επιδείνωση της κατάστασης γύρω από την Υπερδνειστερία», η ρωσική Δούμα θέσπισε ψηφίσματα ζητώντας από τη ρωσική κυβέρνηση να θεσπίσει απαγόρευση εισαγωγής οινοπνευματωδών προϊόντων και προϊόντων καπνού από τη Μολδαβία, να εξαγάγει ενέργεια στη Μολδαβία (εκτός από την Υπερδνειστερία) με διεθνείς τιμές και να απαιτεί την επίδειξη βίζας από τους υπηκόους της Μολδαβίας που επισκέπτονται τη Ρωσία, εκτός από τους κατοίκους της Υπερδνειστερίας.

30. Τον Απρίλιο του 2005 οι ρωσικές αρχές απαγόρευσαν τις εισαγωγές προϊόντων με βάση το κρέας και των οπωροκηπευτικών από τη Μολδαβία, με το αιτιολογικό ότι η παραγωγή των εν λόγω προϊόντων δεν συμμορφωνόταν με τα πρότυπα εγχώριας υγιεινής. Από τον Μάρτιο του 2006 μέχρι τον Νοέμβριο του 2007 επιβλήθηκε απαγόρευση εισαγωγής κρασιού από τη Μολδαβία. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο έκρινε ότι τα εν λόγω μέτρα είχαν αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη της Μολδαβίας της τάξης του 2-3% ετησίως για την περίοδο 2006-2007.

31. Τον Ιανουάριο του 2005 ο κ. Viktor Yushchenko εκλέχτηκε πρόεδρος της Ουκρανίας. Τον Μάιο του 2005 η ουκρανική κυβέρνηση εισηγήθηκε νέα πρόταση για την επίλυση της διαμάχης της Υπερδνειστερίας με τίτλο «Προς έναν Διακανονισμό μέσω Δημοκρατικοποίησης» (συνοπτική παρουσίαση στην έκθεση της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης: βλ. παράγραφο 64 παρακάτω). Τον Ιούλιο του 2005 το μολδαβικό κοινοβούλιο θέσπισε νόμο σχετικά με τις «Βασικές Αρχές του Ειδικού Νομικού Καθεστώτος της Υπερδνειστερίας», παραπέμποντας στο σχέδιο της Ουκρανίας. Οι επίσημες διαπραγματεύσεις συνεχίστηκαν τον Οκτώβριο του 2005 με την Ευρωπαϊκή Ένωση («ΕΕ») και τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής να συμμετέχουν ως παρατηρητές (γνωστές ως «οι συνομιλίες των 5+2»).

Ζ. Ρωσικός στρατιωτικός εξοπλισμός και προσωπικό στην Υπερδνειστερία

32. Στις 20 Μαρτίου 1998, στην Οδησσό, υπογράφηκε από τον κ. Viktor Chernomyrdin, πρωθυπουργό της Ρωσικής Ομοσπονδίας, και τον κ. Smirnov, πρόεδρο της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας», συμφωνία που αφορούσε τους στρατιωτικούς πόρους της Ρωσικής Ομάδας Επιχειρήσεων. Σύμφωνα με το χρονοδιάγραμμα που προσαρτήθηκε στη συμφωνία, η απόσυρση και ο παροπλισμός των αποθεμάτων που επρόκειτο να απορριφθούν μέσω έκρηξης ή μέσω άλλης μηχανικής διαδικασίας έπρεπε να ολοκληρωθούν μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2001. Η απόσυρση (μεταφορά και παροπλισμός) των πλεοναζόντων πυρομαχικών και του υπόλοιπου ρωσικού στρατιωτικού εξοπλισμού και προσωπικού που δεν

συμμετείχε στις ειρηνευτικές δυνάμεις ήταν προγραμματισμένη να υλοποιηθεί μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου το αργότερο. Ένας σημαντικός αριθμός συρμών που μετέφεραν ρωσικό στρατιωτικό εξοπλισμό εγκατέλειψε την Υπερδνειστερία ανάμεσα στο 1999 και το 2002.

33. Τον Οκτώβριο του 2001 η Ρωσική Ομοσπονδία και η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» υπέγραψαν επιπρόσθετη συμφωνία για την απόσυρση των ρωσικών δυνάμεων. Σύμφωνα με την εν λόγω συμφωνία, ως αντάλλαγμα για την απόσυρση μέρους του ρωσικού στρατιωτικού εξοπλισμού που είχε ως βάση την Υπερδνειστερία, στη «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» εκχωρήθηκε μείωση ύψους εκατό εκατομμυρίων αμερικανικών δολαρίων στο χρέος της για το φυσικό αέριο που εισήγαγε από τη Ρωσική Ομοσπονδία και η μεταφορά από τον ρωσικό στρατό σε αυτήν μέρους του στρατιωτικού εξοπλισμού της που μπορούσε να τεθεί σε πολιτική χρήση.

34. Σύμφωνα με δελτίο τύπου του ΟΑΣΕ, 29 βαγόνια που μετέφεραν εξοπλισμό ανέγερσης γεφυρών και κουζίνες εκστρατείας απομακρύνθηκαν από την Κολμπάσνα από τις ρωσικές αρχές στις 24 Δεκεμβρίου 2002. Το ίδιο δελτίο τύπου παρέθετε δήλωση του διοικητή της Ρωσικής Ομάδας Επιχειρήσεων, στρατηγού Boris Sergeyev, η οποία ανέφερε ότι οι πρόσφατες ενέργειες απόσυρσης πραγματοποιήθηκαν δυνάμει συμφωνίας με την Υπερδνειστερία, βάσει της οποίας η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» επρόκειτο να λάβει το ήμισυ του μη στρατιωτικού εξοπλισμού και των εφοδίων που αποσύρθηκαν. Ο στρατηγός Sergeyev παρέθεσε το παράδειγμα της απόσυρσης 77 φορτηγών στις 16 Δεκεμβρίου 2002, την οποία διαδέχτηκε η μεταφορά 77 ρωσικών στρατιωτικών φορτηγών στην Υπερδνειστερία.

35. Σύμφωνα με τα στοιχεία τα οποία παρουσιάστηκαν στο Δικαστήριο στην υπόθεση *Ilascu*, το 2003 τουλάχιστον 200.000 τόνοι ρωσικών όπλων και πυρομαχικών παρέμεναν στην Υπερδνειστερία, κυρίως στην Κολμπάσνα, μαζί με 106 άρματα μάχης, 42 τεθωρακισμένα αυτοκίνητα, 109 τεθωρακισμένα οχήματα μεταφοράς προσωπικού, 54 τεθωρακισμένα αναγνωριστικά οχήματα, 123 πυροβόλα και όλμοι, 206 αντιαρματικά όπλα, 226 αντιαεροπορικά πυροβόλα, 9 ελικόπτερα και 1.648 οχήματα διάφορων ειδών (βλ. την απόφαση *Ilascu* που παρατίθεται παραπάνω, § 131). Το 2003 ο ΟΑΣΕ έλεγξε και επαλήθευσε την απόσυρση από την Υπερδνειστερία του ρωσικού στρατιωτικού εξοπλισμού, ο οποίος μεταφέρθηκε με 11 συρμούς, και περισσότερων από 15.000 τόνων πυρομαχικών, που μεταφέρθηκαν με 31 συρμούς. Ωστόσο, τον επόμενο χρόνο, το 2004, ο ΟΑΣΕ ανέφερε ότι μόλις περίπου 1.000 τόνοι πυρομαχικών, τα οποία μεταφέρθηκαν με έναν μόνο συρμό, είχαν απομακρυνθεί.

36. Από το 2004 δεν έχει επιβεβαιωθεί καμία απόσυρση ρωσικών όπλων ή εξοπλισμού από την Υπερδνειστερία. Το Δικαστήριο έκρινε στην υπόθεση *Ilascu* ότι στο τέλος του 2004, υπολείπονταν περίπου 21.000

14 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN K.A. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

μετρικοί τόνοι πυρομαχικών μαζί με περισσότερα από 40.000 φορητά όπλα και ελαφρύ οπλισμό και περίπου δέκα συρμοί διάφορων άλλων ειδών στρατιωτικού εξοπλισμού. Τον Νοέμβριο του 2006, δόθηκε άδεια πρόσβασης στις αποθήκες πυρομαχικών στους απεσταλμένους του ΟΑΣΕ, οι οποίοι ανέφεραν ότι πάνω από 21.000 τόνοι πυρομαχικών παρέμεναν αποθηκευμένοι εκεί (βλ. παράγραφο 68 παρακάτω). Ο Διοικητής της Ρωσικής Ομάδας Επιχειρήσεων ανέφερε τον Μάιο του 2005 ότι πλεονάζοντα αποθέματα 40.000 φορητών όπλων και ελαφρού οπλισμού είχαν καταστραφεί, αλλά δεν δόθηκε άδεια πρόσβασης σε κανέναν ανεξάρτητο παρατηρητή για να μπορέσει να επαληθεύσει αυτούς τους ισχυρισμούς. Στις παρατηρήσεις που υπέβαλλε η ρωσική κυβέρνηση σχετικά με την παρούσα υπόθεση αναφέρεται ότι το μεγαλύτερο μέρος των όπλων, πυρομαχικών και στρατιωτικών πόρων απομακρύνθηκαν στο διάστημα μεταξύ του 1991 και του 2003 και ότι ο μοναδικός στρατιωτικός εξοπλισμός που παρέμενε στις αποθήκες ήταν οβίδες, χειροβομβίδες, όλμοι και φορητά όπλα.

37. Οι αντίδικοι στην παρούσα υπόθεση συμφώνησαν ότι περίπου 1.000 μέλη του ρωσικού στρατού είχαν εγκατασταθεί στην Υπερδνειστερία για τη φύλαξη της αποθήκης όπλων. Επιπρόσθετα, οι αντίδικοι συμφώνησαν ότι είχαν εγκατασταθεί περίπου 1.125 Ρώσοι στρατιώτες στην Περιοχή Ασφαλείας ως μέρος της διεθνώς συμφωνηθείσας ειρηνευτικής δύναμης. Η Περιοχή Ασφαλείας είχε μήκος 225 χμ. και πλάτος 12-20 χμ.

Η. Εικαζόμενη οικονομική και πολιτική στήριξη της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» από τους Ρώσους.

38. Θα πρέπει να σημειωθεί ξανά ότι η ρωσική κυβέρνηση υποστήριξε ότι τα γεγονότα στην Υπερδνειστερία πριν από την κρίση των σχολείων δεν σχετίζονται με τα ζητήματα της παρούσας υπόθεσης.

39. Στην απόφαση *Ilascu* το Δικαστήριο έκρινε αναμφισβήτητο το γεγονός ότι η βιομηχανία όπλων, η οποία ήταν ένας από τους πυλώνες της οικονομίας της Υπερδνειστερίας, υποστηριζόταν άμεσα από ρωσικές εταιρείες, συμπεριλαμβανομένων των «Rosvoorouzhenie» (Росвооружение) και «Elektromash». Η ρωσική εταιρεία Iterra είχε αναλάβει το μεγαλύτερο έργο στην Υπερδνειστερία, τις μηχανολογικές εργασίες της Ρίμπνιτσα, παρά την αντίδραση των μολδαβικών αρχών. Επιπλέον, ο ρωσικός στρατός ήταν βασικός εργοδότης και αγοραστής εφοδίων στην Υπερδνειστερία.

40. Σύμφωνα με τους προσφεύγοντες στην παρούσα υπόθεση, η Ρωσία αντιστοιχούσε στο 18% των εξαγωγών της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» και στο 43,7% των εισαγωγών της, κυρίως στον τομέα της ενέργειας. Η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» πλήρωνε για λιγότερο από το 5% του φυσικού αερίου που είχε καταναλώσει. Για

παράδειγμα το 2011, η Υπερδνειστερία κατανάλωσε φυσικό αέριο αξίας 505 εκατ. δολαρίων, αλλά πλήρωσε μόνο για το 4% της αξίας (20 εκατ. δολάρια). Η ρωσική κυβέρνηση εξήγησε ότι εφόσον η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» δεν ήταν αναγνωρισμένη ως ξεχωριστή κρατική οντότητα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, δεν μπορούσε να έχει τα δικά της κυριαρχικά δικαιώματα και η Ρωσία δεν διαχώρισε την παροχή φυσικού αερίου για τη Μολδαβία και την Υπερδνειστερία. Συνεπώς, η χρέωση για την παροχή φυσικού αερίου στην Υπερδνειστερία βάραινε τη Μολδαβία. Η παροχή φυσικού αερίου στην περιοχή γινόταν μέσω της ρωσικής δημόσιας επιχείρησης Gazprom και της ανώνυμης εταιρείας Moldogonaz, την οποία κατείχαν από κοινού η Μολδαβία και η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας». Το χρέος της Moldogonaz στη Ρωσία ξεπερνούσε τα 1,8 δισεκατομμύρια δολάρια, από τα οποία τα 1,5 δισεκατομμύρια δολάρια αφορούσαν φυσικό αέριο που είχε καταναλωθεί στην Υπερδνειστερία. Η Gazprom δεν μπορούσε απλά να αρνηθεί την παροχή φυσικού αερίου στην περιοχή επειδή χρησιμοποιούσε τους αγωγούς που διέρχονταν από τη Μολδαβία για την παροχή φυσικού αερίου στα βαλκανικά κράτη.

41. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν επιπλέον ότι η Ρωσία παρείχε άμεση ανθρωπιστική βοήθεια στην Υπερδνειστερία, κυρίως με τη μορφή συνεισφορών σε συντάξεις ηλικιωμένων. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι, σύμφωνα με δηλώσεις επίσημων ρωσικών πηγών, το συνολικό ύψος της οικονομικής συνδρομής στην Υπερδνειστερία για το διάστημα από το 2007 μέχρι το 2010 ανερχόταν σε 55 εκατομμύρια δολάρια. Η μολδαβική κυβέρνηση υποστήριξε ότι το 2011 η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» είχε λάβει οικονομική βοήθεια από τη Ρωσία συνολικού ύψους 20,64 εκατομμυρίων δολαρίων. Η ρωσική κυβέρνηση υποστήριξε ότι το ποσό της οικονομικής βοήθειας που δόθηκε για ανθρωπιστικούς σκοπούς σε Ρώσους πολίτες που ζούσαν στην περιοχή, όπως για την πληρωμή συντάξεων και τη συνδρομή για την τροφοδοσία στα σχολεία, τις φυλακές και τα νοσοκομεία, ήταν απόλυτα διαφανές και θα μπορούσε να συγκριθεί με οποιαδήποτε ανθρωπιστική βοήθεια παρέχεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Εκτός από την παροχή βοήθειας στον πληθυσμό της Υπερδνειστερίας, η Ρωσία παρείχε βοήθεια και στον πληθυσμό άλλων περιοχών της Μολδαβίας.

42. Επιπλέον, οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι σε περίπου 120.000 άτομα που ζούσαν στην Υπερδνειστερία είχε χορηγηθεί ρωσική υπηκοότητα. Στα άτομα αυτά συμπεριλαμβάνονταν πολλοί από τους ηγέτες της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας». Το Δικαστήριο θεωρεί ότι αυτό θα πρέπει να εξεταστεί στο πλαίσιο των ευρημάτων της απογραφής που διενεργήθηκε το 2004 από την «κυβέρνηση της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας», η οποία εντόπισε, στην περιοχή που βρίσκεται υπό τον έλεγχό της, πληθυσμό 555.347 ατόμων, εκ

16 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN K.A. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

των οποίων το 32% προερχόταν από τη молδαβική κοινότητα, το 30% ήταν Ρώσοι, το 29% ήταν Ουκρανοί και τα μικρότερα ποσοστά αφορούσαν άλλες εθνικές και εθνοτικές ομάδες.

Θ. Η κρίση των σχολείων και τα γεγονότα που αφορούν τις υποθέσεις των προσφευγόντων.

43. Σύμφωνα με το Άρθρο 12 του «Συντάγματος της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας», οι επίσημες γλώσσες στη Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας είναι η «μολδαβική», η ρωσική και η ουκρανική. Το Άρθρο 6 του «Νόμου της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας σχετικά με τις γλώσσες», που θεσπίστηκε στις 8 Σεπτεμβρίου 1992, ορίζει ότι σε όλες τις περιπτώσεις η «μολδαβική» γλώσσα πρέπει να γράφεται με το κυριλλικό αλφάβητο. Ο «νόμος» ορίζει περαιτέρω ότι η χρήση του λατινικού αλφαβήτου μπορεί να οδηγήσει σε παράβαση και το Άρθρο 200-3 του «Κώδικα Διοικητικών Παραβάσεων της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» που θεσπίστηκε στις 19 Ιουλίου 2002, ορίζει ότι:

«Η μη τήρηση της νομοθεσίας της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας σχετικά με τη χρήση των γλωσσών στην επικράτεια της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας από άτομα που κατέχουν δημόσιο αξίωμα και άλλα στελέχη και υπαλλήλους της εκτελεστικής εξουσίας και της κρατικής διοίκησης, δημόσιων φορέων καθώς επίσης και άλλων οργανισμών, ανεξαρτήτως του νομικού καθεστώτος και της μορφής ιδιοκτησίας, και νομικών προσώπων που βρίσκονται στην επικράτεια της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας... συνεπάγεται ευθύνη με τη μορφή προστίμου που ενδέχεται να ανέρχεται σε 50 (πενήντα) βασικούς μισθούς».

44. Στις 18 Αυγούστου 1994 οι αρχές της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» απαγόρευσαν τη χρήση του λατινικού αλφαβήτου στα σχολεία. Σύμφωνα με απόφαση της 21ης Μαΐου 1999, η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» διέταξε όλα τα σχολεία που ανήκουν σε «ξένα κράτη» και λειτουργούν στην επικράτειά «της» να εγγραφούν στο μητρώο των «αρχών της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας», γιατί σε διαφορετική περίπτωση δεν θα αναγνωρίζονταν και θα στερούνταν τα δικαιώματά τους.

45. Στις 14 Ιουλίου 2004 οι αρχές της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» άρχισαν να λαμβάνουν μέτρα για το κλείσιμο όλων των σχολείων που χρησιμοποιούσαν το λατινικό αλφάβητο. Κατά την ημερομηνία θέσπισης της απόφασης επί του παραδεκτού, παρέμεναν μόνο έξι σχολεία στην Υπερδνειστερία που χρησιμοποιούσαν τη молδαβική/ρουμανική γλώσσα και το λατινικό αλφάβητο.

1. Catan κ.α. (προσφυγή αριθ. 43370/04)

46. Οι προσφεύγοντες είναι 18 παιδιά τα οποία φοιτούσαν στο σχολείο Enrica στη Ρίμπνιτσα κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου και 13 γονείς (βλ. το παράρτημα της παρούσας απόφασης).

47. Από το 1997 το σχολείο Enrica χρησιμοποιούσε τις εγκαταστάσεις που βρίσκονταν στην οδό Gagarin, οι οποίες χτίστηκαν με τη χρήση молδαβικών δημόσιων κεφαλαίων. Το σχολείο ήταν εγγεγραμμένο στο Υπουργείο Παιδείας της Μολδαβίας και χρησιμοποιούσε το λατινικό αλφάβητο και πρόγραμμα μαθημάτων που ήταν εγκεκριμένο από το εν λόγω Υπουργείο.

48. Μετά την απόφαση της 21ης Μαΐου 1999 της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» (βλ. παράγραφο 44 παραπάνω), το σχολείο Enrika αρνήθηκε να εγγραφεί, επειδή η εγγραφή του στο μητρώο θα συνεπαγόταν την υποχρέωση χρήσης του κυριλλικού αλφαβήτου και του προγράμματος μαθημάτων που είχε σχεδιάσει το καθεστώς της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας». Στις 26 Φεβρουαρίου 2004 οι αρχές της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» μεταβίβασαν στο «Τμήμα Εκπαίδευσης της Ρίμπνιτσα» το κτίριο που χρησιμοποιούσε το σχολείο. Τον Ιούλιο του 2004, μετά το κλείσιμο σχολείων που χρησιμοποιούσαν το λατινικό αλφάβητο εντός της επικράτειας της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας», οι μαθητές, οι γονείς και οι δάσκαλοι του σχολείου Enrika ανέλαβαν να φυλάνε το σχολείο μέρα-νύχτα. Στις 29 Ιουλίου 2004 η αστυνομία της Υπερδνειστερίας έκανε έφοδο στο σχολείο και εκδίωξε τις γυναίκες και τα παιδιά που βρίσκονταν μέσα. Τις επόμενες ημέρες η τοπική αστυνομία και αξιωματούχοι από το «Τμήμα Εκπαίδευσης της Ρίμπνιτσα» επισκέφτηκαν τους γονείς των παιδιών που είχαν εγγραφεί στο σχολείο ζητώντας τους να πάρουν τα παιδιά τους από το σχολείο και να τα γράψουν σε σχολείο που είναι εγγεγραμμένο στο καθεστώς της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας». Οι γονείς ισχυρίστηκαν ότι τους ενημέρωσαν πως αν δεν το έκαναν, θα απολύονταν από τις δουλειές τους και θα στερούνταν τα γονικά τους δικαιώματα. Ως αποτέλεσμα της πίεσης αυτής, πολλοί γονείς απέσυραν τα παιδιά τους και τα μετέφεραν σε άλλο σχολείο.

49. Στις 29 Σεπτεμβρίου 2004 και μετά την παρέμβαση της αποστολής του ΟΑΣΕ στη Μολδαβία, το σχολείο μπόρεσε να εγγραφεί στο Μητρώο του Τιράσπολ ως αλλοδαπό ίδρυμα ιδιωτικής εκπαίδευσης, αλλά δεν μπορούσε να συνεχίσει τη λειτουργία του λόγω έλλειψης εγκαταστάσεων. Στις 2 Οκτωβρίου 2004 το καθεστώς της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» επέτρεψε στο σχολείο να επαναλειτουργήσει σε άλλο κτίριο, το οποίο προηγουμένως στέγαζε νηπιαγωγείο. Το κτίριο νοικιάζεται από τη «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» και η κυβέρνηση της Μολδαβίας πλήρωσε για την ανακαίνισή του. Τα επαναλαμβανόμενα αιτήματα του σχολείου για επιστροφή στο προηγούμενο κτίριο στην οδό

18 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN K.A. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ
ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

Gagarin, το οποίο είναι μεγαλύτερο και καταλληλότερο, απορρίφθηκαν με την αιτιολογία ότι το εν λόγω κτίριο χρησιμοποιείται τώρα από άλλο σχολείο. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι οι ενοικιαζόμενες εγκαταστάσεις είναι ακατάλληλες για σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, επειδή ο φωτισμός, οι διάδρομοι και οι αίθουσες δεν είναι πλήρως προσαρμοσμένες και δεν υπάρχουν καθόλου εργαστήρια και αθλητικές εγκαταστάσεις. Το σχολείο υπάγεται διοικητικά στο Υπουργείο Παιδείας της Μολδαβίας, το οποίο καταβάλλει τη μισθοδοσία των δασκάλων και παρέχει εκπαιδευτικό υλικό. Χρησιμοποιεί το λατινικό αλφάβητο και μολδαβικό πρόγραμμα σπουδών.

50. Οι προσφεύγοντες κατέθεσαν σειρά αναφορών και καταγγελιών στις αρχές της Ρωσικής Ομοσπονδίας. Το Υπουργείο Εξωτερικών της Ρωσικής Ομοσπονδίας απάντησε με δημόσιες γενικές δηλώσεις για την κλιμάκωση της διαμάχης σχετικά με σχολεία της Υπερδνειστερίας που χρησιμοποιούσαν τη μολδαβική/ρουμανική γλώσσα. Με τη δήλωση ότι το υποβόσκον πρόβλημα είναι οι συνεχείς συγκρούσεις μεταξύ της Μολδαβίας και της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας», το ρωσικό Υπουργείο Εξωτερικών επέστησε την προσοχή της Μολδαβίας και της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» στο γεγονός ότι η χρήση βίας για την επίλυση της διαμάχης μπορούσε να θέσει σε κίνδυνο την ασφάλεια στην περιοχή και τους προέτρεψε χρησιμοποιήσουν διαφορετικούς τρόπους διαπραγμάτευσης. Οι προσφεύγοντες κατήγγειλαν την κατάσταση τους και στις αρχές της Μολδαβίας.

51. Το σχολείο αποτέλεσε στόχο συστηματικής εκστρατείας βανδαλισμού, που περιελάμβανε και σπασμένα παράθυρα. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι η εν λόγω εκστρατεία ξεκίνησε το 2004, ενώ η μολδαβική κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι ξεκίνησε το φθινόπωρο του 2007. Στις 10 Απριλίου 2008 το Υπουργείο Επανένταξης της Μολδαβίας ζήτησε από τον Ειδικό Αντιπρόσωπο του γενικού γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης να παρέμβει σε μια προσπάθεια τερματισμού των επιθέσεων. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται επίσης ότι ο τοπικός ρωσόφωνος πληθυσμός εκφόβιζε τα παιδιά με αποτέλεσμα αυτά να φοβούνται να μιλήσουν μολδαβικά εκτός σχολείου.

52. Στις 16 Ιουλίου 2008 το Υπουργείο Επανένταξης της Μολδαβίας επεδίωξε τη συνδρομή της αποστολής του ΟΑΣΕ στη Μολδαβία για τη μεταφορά εκπαιδευτικού και κατασκευαστικού υλικού και χρημάτων για τη μισθοδοσία των καθηγητών που εργάζονται από την άλλη πλευρά των συνόρων με τη «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας».

53. Κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους 2002-2003 683 μαθητές φοιτούσαν στο σχολείο. Κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους 2008-2009 ο αριθμός αυτός έπεσε στους 345.

2. Caldare κ.α. (προσφυγή αριθ. 8252/05)

54. Οι προσφεύγοντες είναι 26 παιδιά τα οποία φοιτούσαν στο σχολείο Alexandru cel Bun στην Τιγκίνα κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου και 17 γονείς (βλ. το παράρτημα). Το σχολείο χρησιμοποιούσε τις εγκαταστάσεις της οδού Kosmodemianskaia που είχαν χτιστεί με κρατική χρηματοδότηση της Μολδαβίας και ενοικιάζονταν από τις μολδαβικές αρχές. Το σχολείο ήταν εγγεγραμμένο στο Υπουργείο Παιδείας της Μολδαβίας και χρησιμοποιούσε το λατινικό αλφάβητο και πρόγραμμα μαθημάτων που ήταν εγκεκριμένο από το Υπουργείο Παιδείας.

55. Στις 4 Ιουνίου 2004, το «Υπουργείο Παιδείας της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» προειδοποίησε το σχολείο ότι θα έκλεινε αν δεν εγγραφόταν στο μητρώο του και ότι θα λαμβάνονταν πειθαρχικά μέτρα εναντίον του διευθυντή. Στις 18 Ιουλίου 2004 διακόπηκε η παροχή ηλεκτρικού ρεύματος και νερού και στις 19 Ιουλίου 2004 γνωστοποιήθηκε στη διεύθυνση του σχολείου ότι δεν μπορούσε πλέον να χρησιμοποιεί τις εγκαταστάσεις της οδού Kosmodemianskaia. Ωστόσο οι καθηγητές, οι μαθητές και οι γονείς κατέλαβαν το κτίριο αρνούμενοι να αποχωρήσουν. Η αστυνομία της Υπερδνειστερίας προσπάθησε ανεπιτυχώς να επανακαταλάβει τις εγκαταστάσεις και τελικά περικύκλωσε το κτίριο. Αποχώρησε στις 28 Ιουλίου 2004. Στις 20 Σεπτεμβρίου 2004, και μετά από διάφορες διαπραγματεύσεις με διεθνείς παρατηρητές, συμπεριλαμβανομένων και αντιπροσώπων του Συμβουλίου της Ευρώπης, στο σχολείο επανήλθε η παροχή ρεύματος και νερού.

56. Το καθεστώς της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» επέτρεψε την επαναλειτουργία του σχολείου τον Σεπτέμβριο του 2004 αλλά σε διαφορετικές εγκαταστάσεις, οι οποίες ενοικιάζονταν από τις αρχές της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας». Το σχολείο χρησιμοποιεί επί του παρόντος τρία κτίρια που βρίσκονται σε χωριστά διαμερίσματα της πόλης. Το κύριο κτίριο δεν διαθέτει καμία καφετέρια, εργαστήρια ή αθλητική εγκατάσταση και δεν είναι προσβάσιμο με τα δημόσια μέσα μεταφοράς. Η μολδαβική κυβέρνηση παρείχε στο σχολείο υπολογιστές και ένα λεωφορείο. Κάλυψε επίσης τα έξοδα ανακαίνισης των εγκαταστάσεων υγιεινής σε ένα από τα κτίρια.

57. Οι προσφεύγοντες κατάθεσαν σειρά αναφορών και καταγγελιών στις ρωσικές και μολδαβικές αρχές.

58. Κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους 2002-2003 φοιτούσαν 1751 μαθητές στο σχολείο και το 2008-2009 φοιτούσαν 901.

3. Cercavschi κ.α. (προσφυγή αριθ. 18454/06)

59. Οι προσφεύγοντες είναι 46 παιδιά που φοιτούσαν στο σχολείο Ștefan cel Mare στη Γρηγοριούπολη κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου και 50 γονείς (βλ. το επισυναπτόμενο παράρτημα).

20 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN Κ.Α. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

60. Το 1996, μετά από αίτημα των γονιών και των παιδιών τους, το σχολείο, το οποίο δίδασκε ύλη με το κυριλλικό αλφάβητο, κατέθεσε σειρά αναφορών στο καθεστώς της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» προκειμένου να του δοθεί η άδεια χρήσης της λατινικής γραφής. Ως αποτέλεσμα, η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» πραγματοποίησε, από το 1996 μέχρι το 2002, εκστρατεία εχθρικών εκθέσεων στον Τύπο, εκφοβισμού και απειλών από τις δυνάμεις ασφαλείας. Τα μέτρα αυτά κλιμακώθηκαν στις 22 Αυγούστου 2002 όταν η αστυνομία της Υπερδνειστερίας έκανε έφοδο στο σχολείο και εκδίωξε τους καθηγητές, τους μαθητές και τους γονείς που ήταν μέσα. Στις 28 Αυγούστου 2002, ο πρόεδρος της Επιτροπής Μαθητών συνελήφθη και στη συνέχεια του καταδικάστηκε σε διοικητική κράτηση δεκαπέντε ημερών. Μετά από τα περιστατικά αυτά, 300 μαθητές έφυγαν από το σχολείο.

61. Αντιμέτωπο με την κατάληψη του κτιρίου από το καθεστώς της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας», το μολδαβικό Υπουργείο Παιδείας αποφάσισε την προσωρινή μεταφορά του σχολείου σε ένα κτίριο στη Dorotcaia, ένα χωριό σε απόσταση περίπου 20 χιλιομέτρων από τη Γρηγοριούπολη, το οποίο βρίσκεται υπό μολδαβικό έλεγχο. Καθημερινά οι μαθητές και οι καθηγητές μεταφέρονταν στη Dorotcaia με λεωφορεία που παρείχε η μολδαβική κυβέρνηση. Υφίσταντο έλεγχο τσαντών και ταυτότητας από τους αξιωματούχους της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» και εικαζόμενες πράξεις παρενόχλησης, όπως φτύσιμο και λεκτική βία.

62. Οι εκπρόσωποι του σχολείου κατέθεσαν σειρά αναφορών και κατήγγειλαν την κατάσταση στον ΟΑΣΕ, στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών καθώς επίσης και στις ρωσικές και μολδαβικές αρχές. Οι ρωσικές αρχές απάντησαν προτρέποντας τόσο τη Μολδαβία όσο και τη «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» να χρησιμοποιήσουν διαφορετικούς τρόπους διαπραγμάτευσης για την επίλυση της διαμάχης. Οι μολδαβικές αρχές ενημέρωσαν τους προσφεύγοντες ότι δεν μπορούσαν να κάνουν κάτι παραπάνω για να βοηθήσουν.

63. Κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους 2000-2001 φοιτούσαν 709 μαθητές στο σχολείο και το 2008-2009 φοιτούσαν 169.

II. ΕΚΘΕΣΕΙΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

A. Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης

64. Στις 16 Σεπτεμβρίου 2005 η Επιτροπή που είναι υπεύθυνη για την τήρηση υποχρεώσεων και δεσμεύσεων από τα Κράτη-μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης (Επιτροπή Παρακολούθησης) της Κοινοβουλευτικής

Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης (ΚΣΣΕ) εξέδωσε έκθεση με τίτλο «Η λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών στη Μολδαβία». Το τμήμα που αφορά την Υπερδνειστερία γράφει τα εξής:

«31. Τους τελευταίους μήνες διαδραματίστηκαν νέες σημαντικές εξελίξεις τις οποίες η Συνέλευση πρέπει να παρακολουθεί πολύ στενά και να συνδράμει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

32. Μετά από πυρετώδεις διπλωματικές επαφές ανάμεσα σε Μολδαβία και Ουκρανία, στη Σύνοδο Κορυφής του GUAM στο Κισινάου, στις 22 Απριλίου, ο Ουκρανός πρόεδρος Yushchenko ανακοίνωσε πρωτοβουλία 7 σημείων για τη διευθέτηση του ζητήματος της Υπερδνειστερίας. .

Ο κύριος στόχος αυτού του νέου σχεδίου είναι η επίτευξη βιώσιμης λύσης μέσω του εκδημοκρατισμού της Υπερδνειστερίας. Αυτό συνεπάγεται:

- τη δημιουργία συνθηκών κατάλληλων για την ανάπτυξη της δημοκρατίας, της κοινωνίας των πολιτών και πολυκομματικό σύστημα στην Υπερδνειστερία,

- τη διεξαγωγή ελεύθερων και δημοκρατικών εκλογών στο Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστερίας, οι οποίες θα παρακολουθούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, τον ΟΑΣΕ, το Συμβούλιο της Ευρώπης, τη Ρωσία, τις Ηνωμένες Πολιτείες και άλλες δημοκρατικές χώρες συμπεριλαμβανομένης και της Ουκρανίας,

- τη μετατροπή της τρέχουσας μορφής της ειρηνευτικής επιχείρησης σε διεθνή αποστολή στρατιωτικών και πολιτικών παρατηρητών υπό την αιγίδα του ΟΑΣΕ και την επέκταση του αριθμού των ουκρανών στρατιωτικών παρατηρητών στην περιφέρεια,

- την αποδοχή από τις αρχές της Υπερδνειστερίας διεθνούς αποστολής παρακολούθησης, με συμμετοχή Ουκρανών εμπειρογνομόνων και διεξαγωγή στρατιωτικών-βιομηχανικών επιχειρήσεων στην περιφέρεια της Υπερδνειστερίας,

- βραχυπρόθεσμη αποστολή παρακολούθησης του ΟΑΣΕ στην Ουκρανία για τον έλεγχο της κυκλοφορίας εμπορευμάτων και προσώπων μέσω των ουκρανομολδαβικών συνόρων.

33. Το πλήρες κείμενο του ουκρανικού σχεδίου παρουσιάστηκε στις 16-17 Μαΐου σε συνάντηση των αντιπροσώπων των μεσολαβητών, της Μολδαβίας και της Υπερδνειστερίας στη Βινίτσα (Vinnitsa), στην Ουκρανία, μετά από ένα μήνα ενεργειών «διαμεσολαβητικής διπλωματίας» μεταξύ του Ουκρανού γραμματέα του συμβουλίου ασφαλείας Pyotr Poroshenko και του Μολδαβού συμβούλου του προέδρου Mark Tkachuk.

34. Οι αντιδράσεις ήταν ποικίλες, αλλά επιφυλακτικά θετικές.

35. Στις 10 Ιουνίου το μολδαβικό κοινοβούλιο υιοθέτησε τη «Διακήρυξη της ουκρανικής πρωτοβουλίας για τη διευθέτηση της διένεξης της Υπερδνειστερίας» καθώς επίσης και δύο προσφυγές για την αποστρατιωτικοποίηση και την προώθηση των κριτηρίων εκδημοκρατισμού της περιφέρειας της Υπερδνειστερίας της Δημοκρατίας της Μολδαβίας

22 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN K.A. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

36. Η διακήρυξη χαιρέτιζε την πρωτοβουλία του προέδρου Yushchenko, ελπίζοντας ότι θα αποτελούσε «σημαντικό παράγοντα στην επίτευξη της εδαφικής και πολιτικής ενότητας της Μολδαβίας». Ωστόσο, το κοινοβούλιο αποδοκίμασε το γεγονός ότι στην ουκρανική πρωτοβουλία δεν αποτυπώνονταν ορισμένες σημαντικές αρχές διακανονισμού με πρώτη την απόσυρση των ρωσικών στρατευμάτων και ακολούθως την αποστρατιωτικοποίηση, τις αρχές και τους όρους εκδημοκρατισμού της περιφέρειας και την εδραίωση διαφανούς και νόμιμου ελέγχου του τμήματος της Υπερδνειστερίας στα ουκρανομολδαβικά σύνορα. Απηύθυνε έκκληση για πρόσθετες ενέργειες από τη διεθνή κοινότητα και την Ουκρανία ως προς αυτά τα ζητήματα.

37. Το κοινοβούλιο άσκησε κριτική επίσης αναφορικά με ορισμένες διατάξεις, οι οποίες ενδεχομένως «παραβίαζαν την κυριαρχία της Δημοκρατίας της Μολδαβίας», όπως η συμμετοχή της Υπερδνειστερίας στη διεξαγωγή της εξωτερικής πολιτικής της Δημοκρατίας της Μολδαβίας και η πρόταση δημιουργίας της λεγόμενης επιτροπής συνδιαλλαγής. Το κοινοβούλιο επέμεινε στην επίλυση της διένεξης στα πλαίσια του Συντάγματος της Μολδαβίας μέσω του διαλόγου με μια νέα, δημοκρατικά εκλεγμένη, ηγεσία της Υπερδνειστερίας. Επομένως, υπάρχει σειρά αποκλίσεων ανάμεσα στην ουκρανική πρωτοβουλία και την προσέγγιση υλοποίησής της που επέλεξε η Μολδαβία.

38. Οι μεσολαβητές στη διαμάχη της Υπερδνειστερίας (ο ΟΑΣΕ, η Ρωσία και η Ουκρανία) δήλωσαν ότι το σχέδιο παρείχε σαφή ώθηση προς την επίτευξη διακανονισμού. Σε όλες τις τελευταίες τους συναντήσεις απηύθυναν έκκληση για τη συνέχιση του απευθείας, συνεχούς διαλόγου για την επίλυση της διένεξης.

39. Η θέση της Ρωσίας είναι πιο λεπτή. Είναι σαφές ότι η Ρωσία επιθυμεί να διατηρήσει την ισχυρή της επιρροή στην επικράτεια, μέσω της στρατιωτικής και οικονομικής της παρουσίας και χάρη στους ισχυρούς πολιτιστικούς και γλωσσικούς δεσμούς με την Υπερδνειστερία. Ο τύπος πρόσφατα ανέφερε την ύπαρξη «Σχεδίου δράσης για τη διατήρηση της ρωσικής επιρροής στη Δημοκρατία της Μολδαβίας», οι λεπτομέρειες του οποίου παραμένουν απόρρητες. Η Ρωσία παραμένει σε μεγάλο βαθμό προσκολλημένη στο λεγόμενο «Υπόμνημα Κόζακ» του 2003, το οποίο πρότεινε μια ομοσπονδιακή λύση στη Μολδαβία. Η Μολδαβία είχε σχεδόν αποδεχτεί το σχέδιο, αλλά αρνήθηκε να το υπογράψει την τελευταία στιγμή δεχόμενη επιρροές από τη Δύση όπως ισχυρίστηκε.

40. Στη διάρκεια των τελευταίων μηνών υπάρχουν αρκετά σημάδια έντασης. Για παράδειγμα, στις 18 Φεβρουαρίου η κρατική Δούμα της Ρωσικής Ομοσπονδίας ενέκρινε με μεγάλη πλειοψηφία ψήφισμα ζητώντας από τη ρωσική κυβέρνηση μια σειρά οικονομικών και άλλων κυρώσεων κατά της Μολδαβίας, εξαιρώντας την Υπερδνειστερία, εάν οι μολδαβικές αρχές δεν αναιρέσουν τον «οικονομικό αποκλεισμό της Υπερδνειστερίας». Οι κυρώσεις περιλάμβαναν την απαγόρευση εισαγωγών οινοπνευματωδών προϊόντων και καπνού από τη Μολδαβία, τιμές της παγκόσμιας αγοράς για την εξαγωγή του ρωσικού φυσικού αερίου στη Μολδαβία και έκδοση βίζας για τους Μολδαβούς υπηκόους που εισέρχονταν στη Ρωσία.

41. Και οι δύο προσφυγές που εγκρίθηκαν από το μολδαβικό κοινοβούλιο απηύθυναν έκκληση στο Συμβούλιο της Ευρώπης για υποστήριξη και για ενεργή συμμετοχή στη διαδικασία εκδημοκρατισμού της Υπερδνειστερίας. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής μας στο Κισινάου, οι συνομιλητές μας τόνισαν επανειλημμένα τη σπουδαιότητα της εμπειρογνομοσύνης και της εμπειρίας του οργανισμού μας ως προς αυτά τα ζητήματα. Τα έγγραφα που εγκρίθηκαν από το μολδαβικό κοινοβούλιο

υποβλήθηκαν επίσημα από τον Πρόεδρό του στην Επιτροπή παρακολούθησης για την «εξέτασή τους στα πλαίσια της διαδικασίας παρακολούθησης της Μολδαβίας» και για «ανάλυση, σχόλια και συστάσεις καθώς επίσης και για ιδέες της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης οι οποίες θα μπορούσαν να συμβάλουν στον εκδημοκρατισμό της Υπερδνειστερίας και την οριστική διευθέτηση της διαμάχης».

42. Εκ πρώτης όψεως, η εφαρμογή του σχεδίου θα πρέπει να παρακολουθείται στενά από το Συμβούλιο της Ευρώπης, καθώς πρόκειται για οργανισμό με ηγετική θέση στο πεδίο της δημοκρατίας, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου. Επομένως, η Επιτροπή μάς ανέθεσε την ευθύνη της επίσκεψης στο Κίεβο, στη Μόσχα, στο Βουκουρέστι και τις Βρυξέλλες με σκοπό να συναντήσουμε τα άτομα που είναι αρμόδια για το ουκρανικό σχέδιο και να ενημερωθούμε για όλες τις λεπτομέρειές του. Με βάση αυτές τις πληροφορίες θα κάνουμε συγκεκριμένες προτάσεις ώστε η Συνέλευση να διαδραματίσει αποτελεσματικό ρόλο στην πρόοδο του σχεδίου.

43. Απομένει μια σειρά ζητημάτων για την εφαρμογή του ουκρανικού σχεδίου και τους όρους που ορίστηκαν από το μολδαβικό κοινοβούλιο. Ωστόσο, σε αντίθεση με όλες τις αποτυχημένες διπλωματικές προσπάθειες του παρελθόντος, διαθέτει ένα ισχυρό πλεονέκτημα. Συνδυάζει τις διπλωματικές προσπάθειες με συγκεκριμένα μέτρα εκδημοκρατισμού της Υπερδνειστερίας, αλλά και της Μολδαβίας, που πρέπει να αποτελέσουν παράδειγμα. Επίσης, η πρωτοβουλία λαμβάνει χώρα τη σωστή χρονική στιγμή επειδή συμπίπτει με τη σημαντική προσπάθεια εκδημοκρατισμού και ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης σε όλη την περιοχή.

44. Τόσο η Μολδαβία, της οποίας η εδαφική ακεραιότητα και η κυριαρχία έχουν παραβιαστεί, όσο και η Ευρώπη ως σύνολο δεν μπορούν πλέον να ανέχονται αυτή τη «μαύρη τρύπα» που βρίσκεται στην επικράτειά τους. Η Υπερδνειστερία είναι το κέντρο όλων των ειδών λαθρεμπορίου, με πρώτο το εμπόριο όπλων και κάθε είδους παράνομη διακίνηση. Η πολιτική ζωή εξακολουθεί να κυριαρχείται από τη μυστική αστυνομία. Οι θεμελιώδεις ελευθερίες περιστέλλονται.

45. Ένα από τα δυσκολότερα στοιχεία φαίνεται να είναι η δυνατότητα οργάνωσης δημοκρατικών εκλογών στην Υπερδνειστερία. Για τον λόγο αυτό, η περιφέρεια χρειάζεται πολιτικά κόμματα που δραστηριοποιούνται ελεύθερα, μέσα μαζικής ενημέρωσης και κοινωνία των πολιτών. Οι τοπικές εκλογές της 27ης Μαρτίου στην Υπερδνειστερία (για την ανάδειξη κοινοτικών, δημοτικών, περιφερειακών συμβουλίων, καθώς και των προέδρων των κοινοτικών και δημοτικών συμβουλίων) έδειξαν ότι η πραγματική ισχυρή αντιπολίτευση εξακολουθεί να απουσιάζει. Παρεμπιπτόντως, αυτές οι εκλογές θεωρήθηκαν ως δοκιμή για τις προγραμματισμένες εκλογές του Δεκεμβρίου 2005 για το Ανώτατο Σοβιέτ της Υπερδνειστερίας.

46. Ωστόσο, υπάρχουν κάποιες ενδιαφέρουσες εξελίξεις, οι οποίες αφορούν ιδιαίτερα μέλη του Ανώτατου Σοβιέτ, του οποίου επικεφαλής είναι ο αναπληρωτής πρόεδρος Evgeny Shevchuk.¹ Στις 29 Απριλίου αυτή η ομάδα ξεκίνησε φιλόδοξα σχέδια αλλαγών του «συντάγματος» της Υπερδνειστερίας με σκοπό την ενίσχυση του ρόλου αυτού του «κοινοβουλίου» έναντι του «προέδρου» και των εκτελεστικών οργάνων – για παράδειγμα εκχωρώντας του το δικαίωμα ψήφου δυσπιστίας στους

¹ Σημείωση γραμματείας: Ο κ. Shevchuk εκλέχτηκε «πρόεδρος» της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» τον Δεκέμβριο του 2011.

24 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN K.A. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

«υπουργούς» και λοιπούς αξιωματούχους που διορίζονται από τον «πρόεδρο», ή το δικαίωμα ελέγχου των εργασιών και των δαπανών των εκτελεστικών οργάνων. Στις 18 Μαΐου εγκρίθηκαν κατά την πρώτη ανάγνωση ορισμένες πιο μετριοπαθείς αλλαγές καθώς επίσης και ένα σχέδιο νόμου για την τοπική αυτοδιοίκηση, το οποίο όριζε ότι οι πρόεδροι των περιφερειακών και των δημοτικών συμβουλίων έπρεπε να εκλέγονται με μυστική ψηφοφορία. Ο κ. Shevchuk προωθεί επίσης νομοθετική πρωτοβουλία για τη μετατροπή του περιφερειακού τηλεοπτικού σταθμού «TV PMR» σε δημόσιο ραδιοτηλεοπτικό φορέα.

47. Στις 22 Ιουνίου το Ανώτατο Σοβιέτ συνέστησε ο «πρόεδρος» Smirnov να απολύσει τον «υπουργό» Δικαιοσύνης Victor Balala. Ο Balala, ο οποίος είναι από τους στενότερους συμμάχους του «προέδρου» αποφάσισε πρόσφατα να μεταβιβάσει τις αρμοδιότητες της εγγραφής από το «υπουργείο» του σε ένα οιονεί εμπορικό «επιμελητήριο εμπειρογνομόνων».

48. Στις 22 Ιουλίου το молδαβικό κοινοβούλιο ενέκρινε μετά από δύο αναγνώσεις τον νόμο σχετικά με τις κύριες διατάξεις Ειδικού Νομικού Καθεστώτος για κατοικημένες περιοχές που βρίσκονται στην αριστερή όχθη του Δνεύστερου (Υπερδνειστερία). Με τον νόμο θεσπίστηκε μια αυτόνομη εδαφική περιφέρεια η οποία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της Μολδαβίας και - στα πλαίσια της πληρεξουσιότητας που της παρέχεται σύμφωνα με το Σύνταγμα και τη νομοθεσία της Μολδαβίας - αποφασίζει για ζητήματα που ανήκουν στην δικαιοδοσία της. Ο νόμος ορίζει ότι οι κατοικημένες περιοχές στην αριστερή όχθη του Δνεύστερου μπορούν να ενταχθούν στην Υπερδνειστερία ή να αποχωρήσουν με βάση τα τοπικά δημοψηφίσματα και σύμφωνα με τη νομοθεσία της Μολδαβίας».

65. Λαμβάνοντας υπόψη την παρούσα έκθεση, η ΚΣΣΕ ενέκρινε ψήφισμα, με το οποίο αποφάσισε, μεταξύ άλλων:

«10. Η Συνέλευση εκφράζει την ικανοποίησή της για τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων μετά τη θετική πρωτοβουλία της Ουκρανίας για τη διευθέτηση της διένεξης της Υπερδνειστερίας δίνοντας προτεραιότητα στον εκδημοκρατισμό. Ελπίζει ότι η ομάδα με την πενταμελή μορφή, που περιλαμβάνει τη Μολδαβία, την περιφέρεια της Υπερδνειστερίας, τη Ρωσία, την Ουκρανία και τον ΟΑΣΕ θα επεκταθεί για να συμπεριλάβει και το Συμβούλιο της Ευρώπης. Τονίζει την ανάγκη αποτελεσματικής εποπτείας των συνόρων ανάμεσα στη Μολδαβία και την Ουκρανία, των αποθεμάτων όπλων και των εργοστασίων παραγωγής οπλισμού. Με δεδομένη τη μακρά εμπειρία της, η Συνέλευση επιθυμεί οι εισηγητές της να συνδεθούν με όλες αυτές τις εξελίξεις.

11. Οποιαδήποτε διευθέτηση της διένεξης της Υπερδνειστερίας πρέπει να βασίζεται στην απαραβίαστη αρχή πλήρους σεβασμού της εδαφικής ακεραιότητας και της κυριαρχίας της Μολδαβίας. Σύμφωνα με το κράτος δικαίου, κάθε λύση πρέπει να συμφωνεί με τη λαϊκή βούληση όπως αυτή εκφράστηκε κατά τη διάρκεια απόλυτα ελεύθερων και δημοκρατικών εκλογών που διενεργήθηκαν από διεθνώς αναγνωρισμένες αρχές».

**Β. Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
(ΟΑΣΕ)**

66. Στην ετήσια έκθεσή του για το 2004, ο ΟΑΣΕ αναφέρεται στα γεγονότα στην Υπερδνειστερία ως εξής:

«...Η πιο ανατρεπτική εξέλιξη, ωστόσο, ήταν η απόφαση της Υπερδνειστερίας στα μέσα Ιουλίου να κλείσει τα молдавικά σχολεία στο έδαφός της στα οποία διδασκόταν η λατινική γραφή. Σε απάντηση, η молдавική πλευρά ανέστειλε τη συμμετοχή της στις πενταμερείς διαπραγματεύσεις πολιτικού διακανονισμού.

Η Αποστολή, μαζί με τους μεσολαβητές από τη Ρωσική Ομοσπονδία και την Ουκρανία, κατέβαλε υπεράνθρωπες προσπάθειες από τα μέσα Ιουλίου και μέχρι το φθινόπωρο για να αμβλύνει την κρίση των σχολείων με σκοπό την εξεύρεση και εφαρμογή λύσης. Η Αποστολή επεδίωξε επίσης να εκτονώσει τις εντάσεις ανάμεσα στις πλευρές αναφορικά με την ελευθερία κυκλοφορίας, τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις και τους σιδηροδρόμους».

Το 2004 ο ΟΑΣΕ παρατήρησε επίσης τα εξής:

«Μόλις 1.000 περίπου τόνοι πυρομαχικών, που μεταφέρθηκαν με ένα συρμό, απομακρύνθηκαν από τις αποθήκες της Ρωσικής Ομάδας Επιχειρήσεων στην Υπερδνειστερία το 2004. Για απόσυρση υπολείπονται περίπου 21.000 μετρικοί τόνοι πυρομαχικών μαζί με περισσότερα από 40.000 φορητά όπλα και ελαφρύ οπλισμό και περίπου δέκα συρμοί διάφορων άλλων ειδών στρατιωτικού εξοπλισμού. Η Αποστολή εξακολούθησε τον συντονισμό της τεχνικής και οικονομικής συνδρομής στη Ρωσική Ομοσπονδία για τις εν λόγω δραστηριότητες.»

67. Η ετήσια έκθεση του 2005 ανέφερε:

«Η Αποστολή επικέντρωσε τις προσπάθειές της στην επανέναρξη των διαπραγματεύσεων για πολιτικό διακανονισμό, οι οποίες είχαν σταματήσει από το καλοκαίρι του 2004. Οι μεσολαβητές από τη Ρωσική Ομοσπονδία, την Ουκρανία και τον ΟΑΣΕ πραγματοποίησαν διαβουλεύσεις με τους αντιπροσώπους από το Κισινάου και το Τιράσπολ τον Ιανουάριο, τον Μάιο και τον Σεπτέμβριο. Κατά τη συνάντηση του Μαΐου, η Ουκρανία παρουσίασε το σχέδιο διακανονισμού του προέδρου της Victor Yushchenko's με τίτλο «Με Στόχο τον Διακανονισμό μέσω του Εκδημοκρατισμού». Η πρωτοβουλία αυτή οραματίζεται τον εκδημοκρατισμό της περιφέρειας της Υπερδνειστερίας μέσω διεθνώς αναγνωρισμένης διεξαγωγής εκλογών για την ανάδειξη περιφερειακού νομοθετικού σώματος σε συνδυασμό με μέτρα αποστρατιωτικοποίησης, διαφάνειας και ενισχυμένης εμπιστοσύνης.

Τον Ιούλιο το κοινοβούλιο της Μολδαβίας, αναφέροντας το Σχέδιο της Ουκρανίας, ενέκρινε νόμο σχετικό με τις «Βασικές Αρχές του Ειδικού Νομικού Καθεστώτος της Υπερδνειστερίας». Τον Σεπτέμβριο, κατά τη διάρκεια διαβουλεύσεων στην Οδησό, το Κισινάου και το Τιράσπολ συμφώνησαν να προσκαλέσουν την Ε.Ε. και τις Η.Π.Α. να συμμετέχουν ως παρατηρητές στις διαπραγματεύσεις. Οι επίσημες διαπραγματεύσεις ξανάρχισαν με διευρυμένη μορφή τον Οκτώβριο μετά από διακοπή 15 μηνών και συνεχίστηκαν τον Δεκέμβριο μετά το Υπουργικό Συμβούλιο του ΟΑΣΕ στη Λιουμπλιάνα. Στις 15 Δεκεμβρίου, οι πρόεδροι της Ουκρανίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας Victor Yushchenko και Vladimir Putin εξέδωσαν κοινή δήλωση εκφράζοντας την ικανοποίησή τους για τη συνέχιση των διαπραγματεύσεων σχετικά με τη διευθέτηση της διένεξης της Υπερδνειστερίας.

26 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN Κ.Α. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

Τον Σεπτέμβριο, οι πρόεδροι Voronin και Yushchenko αιτήθηκαν από κοινού από τον Πρόεδρο του ΟΑΣΕ να εξετάσει την αποστολή αντιπροσωπείας διεθνούς αξιολόγησης, η οποία θα ανέλυε τις δημοκρατικές συνθήκες στην Υπερδνειστερία και τα απαραίτητα βήματα για τη διεξαγωγή εκλογών στην περιφέρεια. Παράλληλα, η Αποστολή του ΟΑΣΕ πραγματοποίησε τεχνικές διαβουλεύσεις και αναλύσεις σχετικά με τις βασικές προϋποθέσεις διεξαγωγής δημοκρατικών εκλογών στην περιφέρεια της Υπερδνειστερίας, όπως προτάθηκε στο σχέδιο Yushchenko. Κατά τον γύρο των διαπραγματεύσεων του Οκτωβρίου ζητήθηκε από την προεδρία του ΟΑΣΕ να συνεχίσει τις διαβουλεύσεις σχετικά με τη δυνατότητα οργάνωσης αποστολής διεθνούς αξιολόγησης στην περιφέρεια της Υπερδνειστερίας.

Σε συνεργασία με τους στρατιωτικούς εμπειρογνώμονες από τη Ρωσική Ομοσπονδία και την Ουκρανία, η Αποστολή του ΟΑΣΕ ολοκλήρωσε την κατάρτιση πακέτου προτεινόμενων μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης και ασφάλειας, τα οποία παρουσιάστηκαν από τους τρεις μεσολαβητές τον Ιούλιο. Στη συνέχεια, η Αποστολή ξεκίνησε διαβουλεύσεις για το πακέτο με αντιπροσώπους από το Κισινάου και το Τιράσπολ. Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων του Οκτωβρίου εκφράστηκε ικανοποίηση για τη δυνατότητα προόδου σχετικά με την ενίσχυση της διαφάνειας μέσω της αμοιβαίας ανταλλαγής στρατιωτικών δεδομένων, όπως προβλεπόταν στα στοιχεία αυτού του πακέτου».

Σχετικά με το ζήτημα της απόσυρσης του ρωσικού στρατού, ο ΟΑΣΕ παρατήρησε:

«Δεν πραγματοποιήθηκε καμιά ενέργεια απόσυρσης ρωσικών όπλων και εξοπλισμού από την περιφέρεια της Υπερδνειστερίας κατά τη διάρκεια του 2005. Περίπου 20.000 μετρικοί τόνοι πυρομαχικών απομένουν προς απόσυρση. Ο διοικητής της Επιχειρησιακής Ομάδας του Ρωσικού Στρατού ανέφερε τον Μάιο ότι τα επιπλέον αποθέματα των 40.000 φορητών όπλων και ελαφρού οπλισμού που αποθηκεύτηκαν από τις ρωσικές δυνάμεις στην περιφέρεια της Υπερδνειστερίας έχουν καταστραφεί. Δεν δόθηκε άδεια στον ΟΑΣΕ για να επαληθεύσει αυτούς τους ισχυρισμούς».

68. Το 2006 ο ΟΑΣΕ ανέφερε τα εξής:

«Το δημοψήφισμα "ανεξαρτησίας" της 17ης Σεπτεμβρίου και οι "προεδρικές" εκλογές της 10ης Δεκεμβρίου στην Υπερδνειστερία (ο ΟΑΣΕ δεν αναγνώρισε και δεν παρακολούθησε καμία από τις δύο αυτές πολιτικές ενέργειες) διαμόρφωσαν το πολιτικό περιβάλλον αυτού του έργου ...

Η Αποστολή, προκειμένου να δώσει ώθηση στις συνομιλίες διακανονισμού, συνέταξε στις αρχές του 2006 έγγραφα ως προσχέδιο τα οποία πρότειναν: τη δυνατότητα οριοθέτησης των αρμοδιοτήτων ανάμεσα στις κεντρικές και τις περιφερειακές αρχές, μηχανισμό για την παρακολούθηση των εργοστασίων στο στρατιωτικό και βιομηχανικό συγκρότημα της Υπερδνειστερίας, σχέδιο για την ανταλλαγή στρατιωτικών δεδομένων και αποστολή αξιολόγησης που θα εξετάσει τις συνθήκες και θα κάνει συστάσεις για τη διεξαγωγή δημοκρατικών εκλογών στην Υπερδνειστερία. Η πλευρά της Υπερδνειστερίας, ωστόσο, αρνήθηκε να συνεχίσει τις διαπραγματεύσεις μετά την εισαγωγή των νέων τελωνειακών κανόνων τον Μάρτιο οι οποίοι αφορούσαν τις εξαγωγές της Υπερδνειστερίας και συνεπώς δεν μπορούσε να σημειωθεί καμία πρόοδος ούτε και στα εν λόγω έργα. Οι προσπάθειες για την απεμπλοκή από το αδιέξοδο μέσω διαβουλεύσεων μεταξύ των μεσολαβητών (ΟΑΣΕ, Ρωσική Ομοσπονδία και Ουκρανία) και των παρατηρητών (Ευρωπαϊκή Ένωση και Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής), τον Απρίλιο, τον Μάιο και τον Νοέμβριο, και οι

διαβουλευσεις μεταξύ των μεσολαβητών και των παρατηρητών με κάθε μία από τις πλευρές χωριστά τον Οκτώβριο ήταν μάταιες. .

Στις 13 Νοεμβρίου, ομάδα από 30 επικεφαλής αντιπροσωπειών του ΟΑΣΕ μαζί με τα μέλη της Αποστολής του ΟΑΣΕ απέκτησαν, για πρώτη φορά από τον Μάρτιο του 2004, πρόσβαση στην αποθήκη πυρομαχικών της Ρωσικής Ομοσπονδίας στην Κολμπάσνα, κοντά στα молдаβoυκρανικά σύνορα στη βόρεια Υπερδνειστερία. Ωστόσο, δεν πραγματοποιήθηκε καμία απόσυρση ρωσικών πυρομαχικών ή εξοπλισμού από την Υπερδνειστερία κατά τη διάρκεια του 2006 και συνεπώς περισσότεροι από 21.000 τόνοι πυρομαχικών παρέμεναν αποθηκευμένοι στην περιφέρεια ...»

69. Η ετήσια έκθεση του 2007 ανέφερε:

«Οι μεσολαβητές στη διαδικασία διακανονισμού για την Υπερδνειστερία, δηλαδή η Ρωσική Ομοσπονδία, η Ουκρανία και ο ΟΑΣΕ, και οι παρατηρητές, δηλαδή η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι Ηνωμένες Πολιτείες, συναντήθηκαν τέσσερις φορές. Οι μεσολαβητές και οι παρατηρητές πραγματοποίησαν άτυπη συνάντηση με τις αρχές της Μολδαβίας και της Υπερδνειστερίας τον Οκτώβριο. Όλες οι συναντήσεις επικεντρώθηκαν στην εξεύρεση τρόπων επανέναρξης των επίσημων διαπραγματεύσεων διακανονισμού, η συνέχιση των οποίων, ωστόσο, απέτυχε. .

Η Αποστολή επιβεβαίωσε ότι δεν πραγματοποιήθηκε καμία απόσυρση ρωσικών πυρομαχικών ή εξοπλισμού κατά τη διάρκεια του 2007. Το Ταμείο Εθελοντικών Εισφορών διατηρεί επαρκείς πόρους για την ολοκλήρωση των εργασιών απόσυρσης».

70. Το 2008 ο ΟΑΣΕ παρατήρησε τα εξής:

«Ο Μολδαβός πρόεδρος Vladimir Voronin και ο ηγέτης της Υπερδνειστερίας Igor Smirnov συναντήθηκαν τον Απρίλιο για πρώτη φορά μέσα σε επτά χρόνια και συνέχισαν με άλλη συνάντηση στις 24 Δεκεμβρίου. Οι μεσολαβητές από τον ΟΑΣΕ, τη Ρωσική Ομοσπονδία και την Ουκρανία, και οι παρατηρητές από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις Ηνωμένες Πολιτείες συναντήθηκαν πέντε φορές. Άτυπες συναντήσεις των εμπλεκόμενων πλευρών με τους μεσολαβητές και τους παρατηρητές έλαβαν χώρα πέντε φορές. Αυτές και άλλες προσπάθειες διαμεσολαβητικής διπλωματίας από την Αποστολή, ωστόσο, καθώς και οι επίσημες διαπραγματεύσεις του σχήματος '5+2' δεν συνεχίστηκαν. .

Δεν πραγματοποιήθηκε καμία απόσυρση ρωσικών πυρομαχικών και εξοπλισμού από την περιφέρεια της Υπερδνειστερίας κατά τη διάρκεια του 2008. Το Ταμείο Εθελοντικών Εισφορών διατηρεί επαρκείς πόρους για την ολοκλήρωση των εργασιών απόσυρσης».

Γ. Διεθνείς μη κυβερνητικές οργανώσεις

71. Η Διεθνής Ομάδα Κρίσης (International Crisis Group) ανέφερε στην έκθεσή της με ημερομηνία 17 Ιουνίου 2004 και τίτλο «Μολδαβία: Περιφερειακές Εντάσεις στην Υπερδνειστερία» (Έκθεση για την Ευρώπη αριθ. 157) τα εξής (απόσπασμα από την Εκτελεστική Σύνοψη):

«Η υποστήριξη της Ρωσίας για την αυτοαποκαλούμενη και μη αναγνωρισμένη Μολδαβική Δημοκρατία του Δνείστερου (Dniestrian Moldovan Republic) αποτρέπει

28 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN K.A. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

την επίλυση της διένεξης και εμποδίζει την πρόοδο της Μολδαβίας προς την ευρύτερη ολοκλήρωση με τις πολιτικές και οικονομικές δομές της Ευρώπης. Η Ρωσία, κατά τη διάρκεια των πρόσφατων και σε μεγάλο βαθμό μονομερών προσπαθειών της για την επίλυση της διένεξης της Υπερδνειστερίας, επέδειξε σχεδόν ψυχροπολεμική νοοτροπία. Παρά τις παρήγορες ρητορικές που αφορούν τις σχέσεις Ρωσίας-Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) και τη συνεργασία Ρωσίας-Η.Π.Α. για την επίλυση της διένεξης και τη διατήρηση της ειρήνης εντός των Νέων Ανεξάρτητων Κρατών της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (ΝΑΚ), φαίνεται ότι οι παλιές συνήθειες δύσκολα εγκαταλείπονται. Η Ρωσία παραμένει απρόθυμη να αναγνωρίσει τον ενεργό ρόλο που διαδραματίζουν η Ε.Ε., οι Η.Π.Α. ή ο Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) σε σχέση με την επίλυση της διένεξης, επειδή η Μολδαβία θεωρείται ακόμα από πολλούς στη Μόσχα ως σφαίρα αποκλειστικά ρωσικού γεωπολιτικού ενδιαφέροντος.

Δεν ήταν δύσκολο για τη Ρωσία να εκμεταλλευτεί την πολιτική και οικονομική αστάθεια της Μολδαβίας για τα δικά της συμφέροντα. Παρά την αποδοχή των σαφών προθεσμιών για την απόσυρση των στρατευμάτων της, η Ρωσία έχει επανειλημμένως υπαναχωρήσει προσπαθώντας να επιβάλει έναν πολιτικό διακανονισμό ο οποίος θα εξασφάλιζε, μέσω μη ισορροπημένων συνταγματικών ρυθμίσεων, τη συνέχιση της ρωσικής επιρροής στη χάραξη πολιτικής της Μολδαβίας και την παράταση της στρατιωτικής της παρουσίας με το πρόσχημα της διατήρησης της ειρήνης. Μέχρι τώρα έχει φανεί απρόθυμη να ασκήσει την επιρροή της στην ηγεσία της Μολδαβικής Δημοκρατίας του Δνείστερου («Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας») για την προώθηση μιας προσέγγισης επίλυσης της διαμάχης που να εξισορροπεί τα νόμιμα συμφέροντα όλων των μερών.

Οι επιχειρηματικοί κύκλοι της Ουκρανίας και της Μολδαβίας έχουν ειδικευτεί στη χρήση της παράλληλης οικονομίας της Μολδαβικής Δημοκρατίας του Δνείστερου για τους δικούς τους σκοπούς, συμμετέχοντας συστηματικά στην επανεξαγωγή και σε άλλες παράνομες πρακτικές. Ορισμένοι χρησιμοποιούν την πολιτική τους επιρροή για να αποτρέψουν, να καθυστερήσουν ή να παρεμποδίσουν αποφάσεις οι οποίες θα μπορούσαν να ασκήσουν πίεση στην ηγεσία της Μολδαβικής Δημοκρατίας του Δνείστερου για να συμβιβαστεί. Αυτές συμπεριλαμβάνουν την κατάργηση φορολογικών και τελωνειακών ρυθμίσεων που ευνοούν τις παράνομες επιχειρήσεις επανεξαγωγών, την εφαρμογή αποτελεσματικών συνοριακών και τελωνειακών ελέγχων, και την είσπραξη δασμών και φόρων στα εσωτερικά «σύνορα».

Με την υποστήριξη της ρωσικής, της ουκρανικής και της μολδαβικής οικονομικής ελίτ, η ηγεσία της Μολδαβικής Δημοκρατίας του Δνείστερου έχει γίνει πιο αυταρχική. Κατανοώντας ότι η διεθνής αναγνώριση είναι απίθανη, έχει επικεντρωθεί στη διατήρηση της *de facto* ανεξαρτησίας μέσω χαλαρής συνομοσπονδίας με τη Μολδαβία. Δυστυχώς, οι ηγέτες της Μολδαβικής Δημοκρατίας του Δνείστερου, εκμεταλλευόμενοι τις αντιφάσεις των φορολογικών και τελωνειακών συστημάτων της Μολδαβίας και της Μολδαβικής Δημοκρατίας του Δνείστερου εξακολουθούν να αντλούν σημαντικά κέρδη από νόμιμες και παράνομες οικονομικές δραστηριότητες συμπεριλαμβανομένων των επανεξαγωγών, του λαθρεμπορίου και της παραγωγής όπλων.

Η Μολδαβική Δημοκρατία του Δνείστερου έχει αναδειχθεί σε παράγοντα που έχει επίγνωση των στρατηγικών και των συμφερόντων της, διαθέτοντας περιορισμένο πεδίο για ανεξάρτητους πολιτικούς ελιγμούς, αλλά εκτεταμένο δίκτυο οικονομικών και άλλων δεσμών στη Ρωσία, τη Μολδαβία και την Ουκρανία. Ωστόσο, εξαρτάται

σε μεγάλο βαθμό από την πολιτική και οικονομική στήριξη της Ρωσίας και δεν επιθυμεί να βρίσκεται σε θέση στην οποία θα πρέπει να ενεργήσει αντίθετα στην πολιτική της Ρωσίας. Τα συμφέροντα της Ρωσίας και της Μολδαβικής Δημοκρατίας του Δνείστερου συχνά αλληλοεπικαλύπτονται αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις οι ηγέτες της τελευταίας κατάφεραν να σχεδιάσουν και να εφαρμόσουν στρατηγικές για να αποφύγουν την πίεση της Ρωσίας, να καθυστερήσουν τις διαπραγματεύσεις, να παρεμποδίσουν ρωσικές πρωτοβουλίες και να υπονομεύσουν ρωσικές πολιτικές προφασιζόμενοι διαφωνίες ανάμεσα στους μεσολαβητές και αξιοποιώντας τις εναλλακτικές πηγές εξωτερικής στήριξης.

Η πιο πρόσφατη προσπάθεια της Ρωσίας να επιβάλλει διακανονισμό (το Μνημόνιο Κόζακ τον Οκτώβριο και Νοέμβριο του 2003) έδειξε ότι, ενώ η επιρροή της είναι διεισδυτική, έχει σαφή όρια. Η Ρωσία αδυνατεί να προωθήσει διακανονισμό χωρίς την υποστήριξη της Μολδαβίας και της διεθνούς κοινότητας, ιδιαίτερα των βασικών φορέων όπως ο ΟΑΣΕ, η Ε.Ε. και οι Η.Π.Α. Ένας ολοκληρωμένος πολιτικός διακανονισμός απαιτεί μια προσέγγιση η οποία θα γεφυρώνει τις διαφορές ανάμεσα στη Ρωσία και τους άλλους διεθνείς παράγοντες και θα λαμβάνει υπόψη του με δίκαιο τρόπο τα συμφέροντα τόσο της μολδαβικής κυβέρνησης όσο και της Μολδαβικής Δημοκρατίας του Δνείστερου.

Παρά την αντίληψη ότι δεν θα πρέπει να υπάρξει ανταγωνιστική συμπεριφορά απέναντι στη Ρωσία, η έλξη της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης είναι ισχυρή στη Μολδαβία. Πρόσφατα, ακόμα και η κομμουνιστική της ηγεσία τόνισε την ανάγκη να γίνουν περισσότερα βήματα για την επίτευξη αυτού του στόχου. Η χώρα έχει συμπεριληφθεί σπάνια στα σχέδια της Δύσης κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας και θα χρειαστεί πιο εμφανή στήριξη από την Ε.Ε. και τις Η.Π.Α. αν πρόκειται να προβάλει αντίσταση στην πολιτική και υλική στήριξη της Ρωσίας στην παρεμπόδιση της διαδικασίας των διαπραγματεύσεων από τη Μολδαβική Δημοκρατία του Δνείστερου και την Υπερδνειστερία. Οι διεθνείς παράγοντες πρέπει επίσης να βοηθήσουν τη Μολδαβία να διασφαλίσει τα σύνορά της ενάντια στις παράνομες οικονομικές δραστηριότητες οι οποίες διατηρούν την Υπερδνειστερία "ζωντανή" και επηρεάζουν επίσης τους Ευρωπαίους της γείτονες.

Η διαμάχη μπορεί να επιλυθεί μόνο στην περίπτωση που η διεθνής κοινότητα ασκήσει την επιρροή της διμερώς στη Ρωσία και στα πλαίσια του ΟΑΣΕ. Μόνο τότε, και μαζί με μια πιο ουσιαστική και αποφασιστική προσήλωση από την πλευρά της στην πολιτική, την οικονομική και τη διοικητική μεταρρύθμιση, η Μολδαβία θα μπορέσει να υλοποιήσει τις ευρωπαϊκές της φιλοδοξίες. Μια ολοκληρωμένη στρατηγική για τη Μολδαβία, την Ουκρανία και τη Ρωσία στα πλαίσια της Πολιτικής της Ευρύτερης Ευρώπης της Ε.Ε. θα ήταν ένα καθοριστικό πρώτο βήμα».

72. Στην έκθεσή της με ημερομηνία 17 Αυγούστου 2006 και τίτλο «Το Αβέβαιο Μέλλον της Μολδαβίας» (Έκθεση για την Ευρώπη αριθ. 175), η Διεθνής Ομάδα Κρίσης (απόσπασμα από την Εκτελεστική Σύνοψη) παρατήρησε:

«Λόγω της προβλεπόμενης ένταξης της Ρουμανίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 2007, η Ευρωπαϊκή Ένωση θα έχει κοινά σύνορα με τη Μολδαβία, ένα αδύναμο κράτος το οποίο είναι διαιρεμένο εξαιτίας της διαμάχης και μαστίζεται από τη διαφθορά και την οργανωμένη εγκληματικότητα. Η ηγεσία της Μολδαβίας έχει δηλώσει την επιθυμία της να γίνει μέλος της Ε.Ε., όμως η δέσμευσή της στις ευρωπαϊκές αξίες είναι αμφίβολη και οι προσπάθειες επίλυσης της διένεξης με την

30 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN K.A. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

αποσχιστική περιοχή της Υπερδνειστερίας δεν έθεσαν τέρμα στο επιζήμιο αδιέξοδο που εξακολουθεί να υπάρχει εδώ και δεκαπέντε χρόνια. Οι νέοι έχουν λίγη εμπιστοσύνη στο μέλλον της χώρας τους και την εγκαταλείπουν με ανησυχητικό ρυθμό. Αν η Μολδαβία πρόκειται να αποτελέσει σταθερό κομμάτι της γειτονιάς της Ε.Ε. θα απαιτηθεί πολύ μεγαλύτερη διεθνής συμμετοχή όχι μόνο στην επίλυση της διαμάχης, αλλά και στην προώθηση των εθνικών μεταρρυθμίσεων για να μπορέσει η χώρα να γίνει πιο ελκυστική στους πολίτες της.

Δύο πρόσφατες πρωτοβουλίες από την Ε.Ε. και την Ουκρανία αναπτέρωσαν τις ελπίδες ότι η ισορροπία δυνάμεων στη διαμάχη για την απόσχιση έχει μεταβληθεί σημαντικά. Η αποστολή συνοριακής συνδρομής της Ε.Ε. (EUBAM) που ξεκίνησε στα τέλη του 2005 βοήθησε στον περιορισμό του λαθρεμπορίου κατά μήκος του τμήματος της Υπερδνειστερίας στα ουκρανομολδαβικά σύνορα που ήταν μια βασική πηγή εσόδων για τις αρχές στο Τιράσπολ, την πρωτεύουσα της Υπερδνειστερίας. Την ίδια στιγμή, η εφαρμογή του σημαντικού τελωνειακού καθεστώτος από το Κίεβο προκειμένου να βοηθήσει τη Μολδαβία στη ρύθμιση των εξαγωγών της Υπερδνειστερίας έχει μειώσει τη δυνατότητα των επιχειρήσεων στην αποσχισθείσα περιοχή να δραστηριοποιούνται χωρίς την επίβλεψη της Μολδαβίας, επιτυγχάνοντας ένα σημαντικό ψυχολογικό πλήγμα.

Ωστόσο, η αισιόδοξη πρόβλεψη ότι αυτά τα μέτρα θα ανάγκαζαν τελικά την Υπερδνειστερία να προβεί σε διπλωματικές παραχωρήσεις φαίνεται ότι ήταν λανθασμένη. Αν και η αποστολή συνοριακής συνδρομής της Ε.Ε. έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο, ιδιαίτερα δεδομένων των ολιγάριθμων μελών και του μικρού προϋπολογισμού της, το λαθρεμπόριο εξακολουθεί να υφίσταται ευρέως. Επιπλέον, το καθεστώς των ουκρανικών τελωνείων δεν είχε αποφασιστική επίπτωση στις επιχειρήσεις της Υπερδνειστερίας, οι οποίες εξακολουθούν να διατηρούν τη δυνατότητα άσκησης του προσοδοφόρου νόμιμου εμπορίου όπως συνέβαινε στο παρελθόν. Επίσης, η εθνική πολιτική αβεβαιότητα έχει εγείρει ερωτήματα για το αν το Κίεβο θα συνεχίσει να εφαρμόζει τις νέες ρυθμίσεις.

Η Ρωσία έχει αυξήσει τη στήριξή της στην Υπερδνειστερία με την αποστολή οικονομικής βοήθειας και τη λήψη καταπιεστικών μέτρων εναντίον της Μολδαβίας, συμπεριλαμβανομένης και της απαγόρευσης εξαγωγής οίνου, ακρωτηριάζοντας μια από τις κύριες πηγές εσόδων της. Η Μόσχα αρνείται να αποσύρει τα στρατεύματά της, τα οποία έχουν τη βάση τους στην Υπερδνειστερία από τον καιρό της Σοβιετικής Ένωσης και των οποίων η παρουσία αποσκοπεί στη διατήρηση της παρούσας κατάστασης. Χάρη στη στήριξη της Ρωσίας, ο ηγέτης Υπερδνειστερίας Igor Smirnov, διαθέτει ελάχιστα κίνητρα να συμβιβαστεί στην προσπάθειά του για την επίτευξη ανεξαρτησίας. Οι διαπραγματεύσεις με τη συμμετοχή διεθνών μεσολαβητών ανάμεσα στα δύο μέρη καταλήγουν στο αδιέξοδο παρά την παρουσία της Ε.Ε. και των Η.Π.Α. ως παρατηρητών από το 2005. Αν και έχει επιτευχθεί ένας βαθμός συνεννόησης για το επίπεδο αυτονομίας που θα περιλάμβανε ο διακανονισμός, η Μολδαβία έχει σκληρύνει τη στάση της για να εναρμονιστεί με την αδιαλλαξία της Υπερδνειστερίας.

73. Η οργάνωση Freedom House στην έκθεσή της με τίτλο «Freedom in the World 2009» σχολιάζει, μεταξύ άλλων:

«Τον Νοέμβριο του 2003 η Μολδαβία απέρριψε σχέδιο ομοσπονδιοποίησης που υποστηριζόταν από τη Ρωσία επειδή προκάλεσε δημόσιες διαδηλώσεις. Ο τελευταίος γύρος των επίσημων πολυμερών εργασιών κατέρρευσε στις αρχές του 2006 και τον

ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN Κ.Α. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

31

Σεπτέμβριο του 2006 οι ψηφοφόροι του δημοψηφίσματος της Υπερδνειστερίας υποστήριξαν με συντριπτική πλειοψηφία την επιλογή της πορείας προς την ανεξαρτησία με τελικό στόχο την ένταξή της περιφέρειάς τους στη Ρωσία, αν και η νομιμότητα της ψηφοφορίας δεν αναγνωρίστηκε από τη Μολδαβία ή τη διεθνή κοινότητα.

Δεδομένης της απουσίας των διαπραγματεύσεων του σχήματος 5+2, ο Voronin εξακολούθησε διμερείς συνομιλίες με τη Ρωσία και προέβη σε σειρά ενεργειών για να ευθυγραμμίσει την εξωτερική πολιτική της Μολδαβίας με αυτή του Κρεμλίνου. Το μεγαλύτερο διάστημα του 2008 προέτρεψε τη Ρωσία να αποδεχτεί την πρόταση σύμφωνα με την οποία η Υπερδνειστερία θα λάμβανε ουσιαστική αυτονομία εντός της Μολδαβίας, θα διέθετε ισχυρή και ενιαία παρουσία στο μολδαβικό κοινοβούλιο και θα διατηρούσε το δικαίωμα αποχώρησης σε περίπτωση που η Μολδαβία επρόκειτο να ενωθεί με τη Ρουμανία στο μέλλον. Θα τηρούνταν τα δικαιώματα ιδιοκτησίας της Ρωσίας και τα ρωσικά στρατεύματα θα αντικαθίσταντο από πολιτικούς παρατηρητές. Ο Voronin υπερασπίστηκε τις ξεχωριστές 'διαβουλεύσεις' του με τη Ρωσία λέγοντας ότι τυχόν διακανονισμός θα οριστικοποιούνταν με τη μορφή των 5+2.

Τον Αύγουστο του 2008 το ζήτημα της Υπερδνειστερίας αναβαθμίστηκε σε επίπεδο επιτακτικότητας, αφότου η Ρωσία ενεπλάκη σε σύντομη διαμάχη με τη Γεωργία και αναγνώρισε την ανεξαρτησία δύο αποσχισθεισών περιφερειών εκεί. Οι Ρώσοι αξιωματούχοι υποστήριξαν ότι δεν είχαν κανένα σχέδιο αναγνώρισης της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας (PMR/'MRT'), αλλά προειδοποίησαν τη Μολδαβία να μην εγκρίνει την συγκρουσιακή στάση της Γεωργίας. Η μολδαβική κυβέρνηση με τη σειρά της απέρριψε οποιαδήποτε σύγκριση και επανέλαβε την προσήλωσή της στις ειρηνικές διαπραγματεύσεις. Ορισμένοι εμπειρογνώμονες εξέφρασαν την ανησυχία ότι η Ρωσία θα μπορούσε να επιβάλλει έναν σκληρό διακανονισμό στη Μολδαβία κατά τη διάρκεια των διμερών συνομιλιών και μετά να αναγνωρίσει τη Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας σε περίπτωση απόρριψης του σχεδίου.

Οι σχέσεις του προέδρου της Υπερδνειστερίας Igor Smirnov με τον Voronin παρέμειναν τεταμένες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, καθώς ο Μολδαβός ηγέτης πραγματοποίησε διαπραγματεύσεις υπερβολικές για τον Smirnov και εξέφρασε σαφή απογοήτευση για την ηγεσία της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας. Οι δύο άντρες συναντήθηκαν τον Απρίλιο για πρώτη φορά από το 2001 και αργότερα ξανά τον Δεκέμβριο. Μέρους μετά τη συνάντηση του Απριλίου ο Ρουμάνος πρόεδρος, Traian Basescu, έθεσε την προοπτική της διχοτόμησης κατά την οποία η Ουκρανία θα απορροφούσε την Υπερδνειστερία και η Ρουμανία θα προσαρτούσε την Μολδαβία, οδηγώντας τον Voronin να τον κατηγορήσει ότι υπονομεύει τις διαπραγματεύσεις. Στο μεταξύ, ο Ρώσος πρόεδρος, Dmitri Medvedev, συναντήθηκε χωριστά με τον Voronin και τον Smirnov κατά τη διάρκεια του έτους ...

Πολιτικά Δικαιώματα και Ατομικές Ελευθερίες

Οι κάτοικοι της Υπερδνειστερίας δεν μπορούν να εκλέξουν τους ηγέτες τους δημοκρατικά και αδυνατούν να συμμετέχουν ελεύθερα στις εκλογές της Μολδαβίας...

Η διαφθορά και η οργανωμένη εγκληματικότητα αποτελούν σοβαρά προβλήματα στην Υπερδνειστερία ...

32 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN Κ.Α. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

Το περιβάλλον των μέσων μαζικής ενημέρωσης είναι ελεγχόμενο ...

Η θρησκευτική ελευθερία είναι περιορισμένη ...

Αν και μερικές χιλιάδες μαθητές μαθαίνουν молδαβικά χρησιμοποιώντας τη λατινική γραφή, η πρακτική αυτή είναι περιορισμένη. Η молδαβική γλώσσα και το λατινικό αλφάβητο συνδέονται με την υποστήριξη της ένωσης με τη Μολδαβία, ενώ η ρωσική γλώσσα και το κυριλλικό αλφάβητο συνδέονται με το στόχο της απόσχισης. Οι γονείς που στέλνουν τα παιδιά τους στα σχολεία όπου διδάσκεται η λατινική γραφή, αλλά και τα ίδια τα σχολεία, αντιμετωπίζουν καθημερινή παρενόχληση από τις υπηρεσίες ασφαλείας.

Οι αρχές περιστέλλουν σε μεγάλο βαθμό τις ελευθερίες της συνέλευσης και εκδίδουν σπάνια τις απαιτούμενες άδειες διεξαγωγής δημόσιων διαδηλώσεων ...

Η δικαστική εξουσία είναι υποτελής στην εκτελεστική και γενικά εφαρμόζει τη βούληση των αρχών ...

Οι αρχές κάνουν διακρίσεις εις βάρος των Μολδαβών, οι οποίοι αποτελούν περίπου το 40 τοις εκατό του πληθυσμού. Θεωρείται ότι οι εθνοτικές ομάδες των Ρώσων και των Ουκρανών μαζί αποτελούν μια ισχυρή πλειοψηφία και, σύμφωνα με αναφορές, το ένα τρίτο των κατοίκων της περιοχής κατέχουν ρωσικά διαβατήρια».

III. ΣΧΕΤΙΚΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

A. Υλικό διεθνούς δικαίου που σχετίζεται με την ευθύνη του Κράτους για παράνομες πράξεις.

1. Τα Σχέδια Άρθρων της Επιτροπής Διεθνούς Δικαίου σχετικά την Ευθύνη των Κρατών για Διεθνώς Παράνομες Πράξεις

74. Η Επιτροπή Διεθνούς Δικαίου (ILC) ενέκρινε τα Σχέδια Άρθρων σχετικά με την Ευθύνη των Κρατών για Διεθνώς Παράνομες Πράξεις («Σχέδια Άρθρων») τον Αύγουστο του 2001. Τα Άρθρα 6 και 8 του Κεφαλαίου II των Σχεδίων Άρθρων ορίζουν:

«Άρθρο 6: Συμπεριφορά των οργάνων που τίθενται στη διάθεση ενός Κράτους από άλλο Κράτος

Η συμπεριφορά ενός οργάνου που τίθεται στη διάθεση ενός Κράτους από άλλο Κράτος θα θεωρείται πράξη του πρώτου Κράτους βάσει του διεθνούς δικαίου αν το όργανο ενεργεί κατά την άσκηση των στοιχείων της κυβερνητικής αρχής του Κράτους στον οποίο τη διάθεση τίθεται.

Άρθρο 8: Καθοδηγούμενη ή ελεγχόμενη συμπεριφορά από ένα Κράτος

Η συμπεριφορά ενός ατόμου ή ομάδας ατόμων θα θεωρείται πράξη ενός Κράτους βάσει διεθνούς δικαίου αν το άτομο ή η ομάδα ατόμων ενεργεί στην πραγματικότητα σύμφωνα με τις οδηγίες ή υπό την καθοδήγηση ή τον έλεγχο του εν λόγω Κράτους κατά την άσκηση της συμπεριφοράς».

2. Νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου (ΔΔ)

75. Στη συμβουλευτική γνώμη του *«Εννομες συνέπειες για τα Κράτη της συνεχούς παρουσίας της Νότιας Αφρικής στη Ναμίμπια, κατά παρέκκλιση από την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών 276 (1970)»*, το ΔΔ υποστήριξε τα εξής, σχετικά με την υποχρέωση να τίθεται τέρμα σε παράνομη κατάσταση βάσει του διεθνούς δικαίου:

«117. Το Δικαστήριο, καταλήγοντας στα εν λόγω συμπεράσματα, θα προσδιορίσει τις νομικές συνέπειες που απορρέουν για τα Κράτη από τη συνεχή παρουσία της Νότιας Αφρικής στη Ναμίμπια, κατά παρέκκλιση από την απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών 276 (1970). Μια δεσμευτική απόφαση που λαμβάνεται από αρμόδιο όργανο των Ηνωμένων Εθνών λόγω του ότι μια κατάσταση είναι παράνομη δεν μπορεί να μείνει χωρίς συνέπειες. Εφόσον το Δικαστήριο αντιμετωπίζει μια τέτοια κατάσταση, θα θεωρούνταν παράλειψη άσκησης των δικαστικών του καθηκόντων αν δεν δήλωνε ότι υφίσταται η υποχρέωση να θέσει τέρμα στην εν λόγω κατάσταση, ιδιαίτερα ενώπιον των μελών των Ηνωμένων Εθνών. Σύμφωνα με την κρίση του Δικαστηρίου και παραπέμποντας σε μια από τις αποφάσεις του αναγνωρίζοντας ότι η κατάσταση αντιβαίνει σε κανόνα του διεθνούς δικαίου: "Η παρούσα απόφαση συνεπάγεται νομική συνέπεια, αυτή του τερματισμού μιας παράνομης κατάστασης" (Εκθέσεις Διεθνούς Δικαστηρίου 1951, σ. 82).

118. Η Νότια Αφρική, ως υπεύθυνη για την πρόκληση και τη διατήρηση μιας κατάστασης για την οποία το Δικαστήριο κρίνει ότι έχει κηρυχθεί νομίμως παράνομη, υποχρεούται να θέσει τέρμα σε αυτήν. Συνεπώς, υποχρεούται να αποσύρει τη διοίκησή της από την Επικράτεια της Ναμίμπια. Η διατήρηση της παρούσας παράνομης κατάστασης και η κατάληψη της Επικράτειας χωρίς το σχετικό δικαίωμα από τη Νότια Αφρική δημιουργεί διεθνείς ευθύνες που απορρέουν από τη συνεχόμενη παραβίαση μιας διεθνούς υποχρέωσης. Επίσης παραμένει υπόλογη για κάθε παραβίαση των διεθνών της υποχρεώσεων ή των δικαιωμάτων του λαού της Ναμίμπια. Το γεγονός ότι η Νότια Αφρική δεν διαθέτει πλέον κανένα δικαίωμα να διοικεί την Επικράτεια δεν την απαλλάσσει από τις υποχρεώσεις και τις ευθύνες της σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο απέναντι στα άλλα Κράτη σχετικά με την άσκηση εξουσίας στην εν λόγω Επικράτεια. Ο φυσικός έλεγχος μιας επικράτειας και όχι τα κυριαρχικά δικαιώματα ή η νομιμότητα ενός δικαιώματος αποτελούν τη βάση ευθύνης του Κράτους για πράξεις που επηρεάζουν άλλα Κράτη».

76. Στην *Υπόθεση αναφορικά με την εφαρμογή της σύμβασης για την πρόληψη και καταπολέμηση της γενοκτονίας (Βοσνία - Ερζεγοβίνη κατά Σερβίας και Μαυροβουνίου)*, απόφαση της 26ης Φεβρουαρίου 2007, το ΔΔ έκρινε ως ακολούθως σχετικά με το ζήτημα της ευθύνης του Κράτους:

«391. Το πρώτο ζήτημα που ανακύπτει από το παρόν επιχείρημα είναι το αν είναι εφικτή κατ' αρχήν η απόδοση ευθύνης στο Κράτος για τη συμπεριφορά ατόμων ή ομάδων ατόμων, τα οποία, ενώ δεν διαθέτουν το νομικό καθεστώς των κρατικών οργάνων, στην πραγματικότητα ενεργούν κάτω από τόσο αυστηρό έλεγχο του

34 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN Κ.Α. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

Κράτους που θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως δικά του όργανα για τους σκοπούς της απαραίτητης απόδοσης ευθύνης του Κράτους σχετικά με μια διεθνώς παράνομη πράξη. Το Δικαστήριο έχει ήδη ασχοληθεί με αυτό το ζήτημα και θεωρητικά έχει ήδη δώσει απάντηση, στην απόφασή του με ημερομηνία 27 Ιουνίου 1986 στην υπόθεση που αφορούσε *Στρατιωτικές και παραστρατιωτικές δραστηριότητες εντός και κατά της Νικαράγουας (Νικαράγουα κατά Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής)* (Επί της ουσίας, Απόφαση, Δ.Δ. Εκθέσεις 1986, σ. 62-64). Το Δικαστήριο δήλωσε στην παράγραφο 109 της εν λόγω απόφασης ότι έπρεπε να

"προσδιοριστεί . . . το αν η σχέση των ανταρτών με την κυβέρνηση των Ηνωμένων Πολιτειών ήταν σχέση εξάρτησης αφενός και να ελεγχθεί αφετέρου το αν θα ήταν ορθή η εξίσωση των ανταρτών για λόγους νομιμότητας με όργανο της κυβέρνησης των Ηνωμένων Πολιτειών ή με όργανο που ενεργεί για λογαριασμό της εν λόγω κυβέρνησης" (σ. 62).

Στη συνέχεια, μετά την εξέταση των πραγματικών περιστατικών με βάση τις πληροφορίες που είχε στην κατοχή του, το Δικαστήριο παρατήρησε ότι "δεν υπάρχει κανένα αποδεικτικό στοιχείο ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες έχουν πράγματι ασκήσει τέτοια επίπεδα ελέγχου σε όλα τα πεδία που να δικαιολογείται η αντιμετώπιση των ανταρτών ως ενεργούντων για λογαριασμό τους" (παρ. 109) και συνέχισε για να ολοκληρώσει λέγοντας ότι "τα αποδεικτικά στοιχεία που διαθέτει το Δικαστήριο . . . είναι ανεπαρκή για να αποδείξουν την πλήρη εξάρτηση (των ανταρτών) από τη βοήθεια των Ηνωμένων Πολιτειών, με αποτέλεσμα το Δικαστήριο να "αδυνατεί να προσδιορίσει αν η δύναμη των ανταρτών μπορεί να εξισωθεί για λόγους νομιμότητας με τις δυνάμεις των Ηνωμένων Πολιτειών" (σ. 62 -63, παρ. 110).

392. Τα αποσπάσματα που παρατίθενται δείχνουν ότι σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, τα άτομα, οι ομάδες ατόμων ή τα νομικά πρόσωπα μπορεί, για λόγους διεθνούς ευθύνης, να εξισωθούν με τα όργανα του κράτους ακόμα και αν το εν λόγω καθεστώς δεν εναρμονίζεται με το εσωτερικό δίκαιο, με την προϋπόθεση ότι τα άτομα, οι ομάδες ή τα νομικά πρόσωπα ενεργούν σε πλήρη εξάρτηση από το Κράτος στο οποίο έχουν απλώς τη θέση του οργάνου. Σε μια τέτοια κατάσταση αρμόζει η εξέταση πέρα από το νομικό καθεστώς για να γίνει αντιληπτή η πραγματικότητα της σχέσης μεταξύ του ατόμου που λαμβάνει δράση και του κράτους με το οποίο είναι τόσο στενά συνδεδεμένο και να φανεί ότι ο πρώτος δεν είναι τίποτα άλλο παρά ο εκπρόσωπος του δεύτερου: οποιαδήποτε άλλη λύση θα επέτρεπε στα Κράτη να απαλλαγούν από τη διεθνή τους ευθύνη επιλέγοντας να ενεργήσουν μέσω ατόμων ή νομικών προσώπων των οποίων η υποτιθέμενη ανεξαρτησία θα ήταν καθαρά πλασματική.

393. Ωστόσο, η εξίσωση ατόμων ή νομικών προσώπων με κρατικά όργανα όταν αυτά δεν διαθέτουν την απαιτούμενη από το εσωτερικό δίκαιο ιδιότητα πρέπει να γίνεται κατ' εξαίρεση επειδή απαιτείται η απόδειξη άσκησης ιδιαίτερα υψηλών επιπέδων κρατικού ελέγχου σε αυτά, δηλαδή της σχέσης η οποία παρατέθηκε προηγουμένως ρητά στην Απόφαση του Δικαστηρίου ως "πλήρη εξάρτηση". .

Στη συνέχεια, το Διεθνές Δικαστήριο έκρινε ότι η Σερβία δεν ήταν άμεσα υπόλογη για τη γενοκτονία κατά τη διάρκεια του πολέμου της Βοσνίας το διάστημα 1992-1995. Έκρινε, ωστόσο, ότι η Σερβία είχε παραβιάσει τη θετική υποχρέωσή της να αποτρέψει τη γενοκτονία, σύμφωνα με τη Σύμβαση για την πρόληψη και καταπολέμηση του

εγκλήματος της γενοκτονίας, μη λαμβάνοντας όλα τα μέτρα στα πλαίσια της εξουσίας της για να σταματήσει τη γενοκτονία που έλαβε χώρα στη Σρεμπρένιτσα τον Ιούλιο του 1995 και μην προβαίνοντας στη μεταγωγή του Ratko Mladić, κατά του οποίου είχε ασκηθεί δίωξη για γενοκτονία και συνενοχή σε γενοκτονία, για δίκη από το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο για την πρώην Γιουγκοσλαβία.

B. Διατάξεις της Συνθήκης που αφορούν το δικαίωμα στην εκπαίδευση

1. Η Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου 1948

77. Το Άρθρο 26 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου ορίζει τα εξής:

«(1) Όλοι έχουν δικαίωμα στην εκπαίδευση. Τουλάχιστον η πρωτοβάθμια και η στοιχειώδης εκπαίδευση πρέπει να είναι δωρεάν. Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να είναι υποχρεωτική. Η τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση θα είναι διαθέσιμη για όλους και η τριτοβάθμια εκπαίδευση θα είναι εξίσου προσιτή σε όλους με βάση την αξία του καθενός.

(2) Η εκπαίδευση πρέπει να αποσκοπεί στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και την ενδυνάμωση του σεβασμού για τα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες του ανθρώπου. Πρέπει να προωθεί την κατανόηση, την ανεκτικότητα και τη φιλία ανάμεσα σε όλα τα έθνη, τις φυλετικές ή θρησκευτικές ομάδες και πρέπει να προάγει τις δραστηριότητες των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης.

(3) Οι γονείς έχουν προηγούμενο δικαίωμα επιλογής του είδους της εκπαίδευσης που θα λάβουν τα παιδιά τους».

2. Η Σύμβαση περί απαγορεύσεως των διακρίσεων στην εκπαίδευση 1960

78. Η παραπάνω σύμβαση, η οποία εγκρίθηκε από τον Εκπαιδευτικό, Επιστημονικό και Πολιτιστικό Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών κατά τη διάρκεια της 11ης συνόδου του το διάστημα Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου 1960 ορίζει, στα Άρθρα 1, 3 και 5:

«Άρθρο 1

1. Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, ο όρος «διάκριση» περιλαμβάνει κάθε διάκριση, αποκλεισμό, περιορισμό ή προτίμηση που με βάση τη φυλή, το χρώμα, το φύλο, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, την οικονομική κατάσταση ή τη γέννηση, έχει ως σκοπό ή αποτέλεσμα τη κατάργηση ή διακύβευση της ίσης μεταχείρισης στον τομέα της εκπαίδευσης και συγκεκριμένα:

36 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN Κ.Α. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

(α) τη στέρηση πρόσβασης σε κάθε τύπο ή επίπεδο εκπαίδευσης από οποιοδήποτε άτομο ή ομάδα ατόμων,

(β) τον περιορισμό κάθε ατόμου ή ομάδας ατόμων σε εκπαίδευση κατώτερων προδιαγραφών,

(γ) με την επιφύλαξη των διατάξεων του Άρθρου 2 της παρούσας Σύμβασης, την ίδρυση ή τη διατήρηση χωριστών εκπαιδευτικών συστημάτων ή ιδρυμάτων για άτομα ή ομάδες ατόμων ή

(δ) την επιβολή σε οποιοδήποτε άτομο ή ομάδα ατόμων συνθηκών οι οποίες δεν θεωρούνται συμβατές με την αξιοπρέπεια του ανθρώπου.

2. Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, ο όρος "εκπαίδευση" αναφέρεται σε όλους τους τύπους και τα επίπεδα της εκπαίδευσης και περιλαμβάνει την πρόσβαση στην εκπαίδευση, τις προδιαγραφές και την ποιότητα της εκπαίδευσης και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες παρέχεται.

Άρθρο 3

Για την εξάλειψη και πρόληψη των διακρίσεων σύμφωνα με την έννοια της παρούσας Σύμβασης, τα Συμβαλλόμενα κράτη αναλαμβάνουν την εξής υποχρέωση:

(α) να καταργήσουν όλες τις νομοθετικές διατάξεις και διοικητικές οδηγίες και να διακόψουν κάθε διοικητική πρακτική που περιλαμβάνει διακρίσεις στην εκπαίδευση.

.

Άρθρο 5

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη της παρούσας Σύμβασης συμφωνούν ότι:

(α) Η εκπαίδευση πρέπει να αποσκοπεί στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και την ενίσχυση του σεβασμού για τα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες του ανθρώπου. Πρέπει να προωθεί την κατανόηση, την ανεκτικότητα και τη φιλία ανάμεσα σε όλα τα έθνη, τις φυλετικές ή θρησκευτικές ομάδες και πρέπει να προάγει τις δραστηριότητες των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης...».

3. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα 1966

79. Το Άρθρο 13 του Διεθνούς Συμφώνου για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα ορίζει τα εξής:

«1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη του παρόντος Συμφώνου αναγνωρίζουν το δικαίωμα όλων στην εκπαίδευση. Συμφωνούν ότι η εκπαίδευση πρέπει να αποσκοπεί στην πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας και στην έννοια της αξιοπρέπειάς της και πρέπει να ενδυναμώνει τον σεβασμό για τα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες του ανθρώπου. Επιπλέον, συμφωνούν ότι η εκπαίδευση πρέπει να επιτρέπει σε όλα τα άτομα να συμμετέχουν αποτελεσματικά σε μια ελεύθερη

ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN Κ.Α. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ
ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

37

κοινωνία, να προωθεί την κατανόηση, την ανεκτικότητα και τη φιλία ανάμεσα σε όλα τα έθνη και όλες τις φυλετικές, εθνοτικές ή θρησκευτικές ομάδες και να προάγει τις δραστηριότητες των Ηνωμένων Εθνών για τη διατήρηση της ειρήνης.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη του παρόντος Συμφώνου αναγνωρίζουν ότι προκειμένου να επιτευχθεί η πλήρης υλοποίηση αυτού του δικαιώματος πρέπει:

(α) η πρωτοβάθμια εκπαίδευση να είναι υποχρεωτική και δωρεάν για όλους,

(β) η δευτεροβάθμια εκπαίδευση στις διάφορες μορφές της, συμπεριλαμβανομένων της τεχνικής και της επαγγελματικής, να είναι διαθέσιμη και προσιτή προς όλους με κάθε πρόσφορο μέσο και συγκεκριμένα μέσω της προοδευτικής θέσπισης της δωρεάν εκπαίδευσης,

(γ) η τριτοβάθμια εκπαίδευση να παρέχεται σε όλους ισότιμα, με βάση την ικανότητα, με κάθε πρόσφορο μέσο, και ειδικότερα με την προοδευτική θέσπιση της δωρεάν εκπαίδευσης,

(δ) η στοιχειώδης εκπαίδευση να προωθηθεί ή να ενισχυθεί όσο το δυνατόν περισσότερο για τα άτομα εκείνα τα οποία δεν έχουν λάβει ή δεν έχουν ολοκληρώσει την περίοδο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

(ε) να επιδιώκεται ενεργά η ανάπτυξη ενός συστήματος σχολείων για όλα τα επίπεδα, να εδραιωθεί ένα επαρκές σύστημα υποτροφιών και να βελτιώνονται συνεχώς οι υλικές συνθήκες του διδακτικού προσωπικού.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη του παρόντος Συμφώνου αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται την ελευθερία των γονέων και, κατά περίπτωση, των νόμιμων κηδεμόνων να επιλέγουν σχολεία για τα παιδιά τους, εκτός από εκείνα που καθορίζονται από τις δημόσιες αρχές, τα οποία πληρούν τις ελάχιστες εκπαιδευτικές προδιαγραφές που καθορίζονται ή εγκρίνονται από το κράτος και να διασφαλίζουν τη θρησκευτική και ηθική εκπαίδευση των παιδιών τους σύμφωνα με τις δικές τους πεποιθήσεις.

4. Καμία διάταξη του παρόντος άρθρου δεν μπορεί να ερμηνευτεί με τρόπο που να θίγει την ελευθερία των φυσικών ή νομικών προσώπων για την ίδρυση και τη διεύθυνση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, υπό τον όρο ότι θα τηρούνται οι εκφρασμένες στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου αρχές και ότι η παρεχόμενη στα ιδρύματα αυτά εκπαίδευση θα είναι σύμφωνη με τις ελάχιστες προδιαγραφές που θα έχει ορίσει το Κράτος».

4. Η Διεθνής Σύμβαση για την κατάργηση πάσης μορφής φυλετικών διακρίσεων 1966

80. Το Άρθρο 5 της παραπάνω σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών ορίζει σχετικά τα εξής:

«Σύμφωνα με τις θεμελιώδεις υποχρεώσεις που ορίζονται στο Άρθρο 2 της παρούσας Σύμβασης, τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση της απαγόρευσης και της κατάργησης κάθε μορφής φυλετικής διάκρισης και της εγγύησης του δικαιώματος του καθενός, χωρίς να γίνεται διάκριση ως προς τη φυλή,

38 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN Κ.Α. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

το χρώμα, την εθνική ή εθνοτική καταγωγή, στην ισότητα ενώπιον του νόμου, ειδικότερα στην απόλαυση των εξής δικαιωμάτων:

(ε) Οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα και συγκεκριμένα:

(κβ) το δικαίωμα στην εκπαίδευση και την κατάρτιση»

5. *Η Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού 1989*

81. Τα Άρθρα 28 και 29 της παραπάνω Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών προβλέπουν τα εξής:

«Άρθρο 28

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και, ιδιαίτερα, για να επιτευχθεί η άσκηση του δικαιώματος αυτού προοδευτικά και στη βάση της ισότητας των ευκαιριών:

(α) καθιστούν την πρωτοβάθμια εκπαίδευση υποχρεωτική και δωρεάν για όλους,

(β) ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διάφορων μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τόσο γενικής όσο και επαγγελματικής, τις καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί, και παίρνουν κατάλληλα μέτρα, όπως η θέσπιση της δωρεάν εκπαίδευσης και της προσφοράς χρηματικής βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης,

(γ) εξασφαλίζουν σε όλους την πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία με όλα τα κατάλληλα μέσα, σε συνάρτηση με τις ικανότητες του καθενός

(δ) καθιστούν ανοιχτές και προσιτές τη σχολική και την επαγγελματική ενημέρωση και τον προσανατολισμό σε κάθε παιδί,

(ε) παίρνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την τακτική σχολική φοίτηση και για να μειώσουν το ποσοστό εγκατάλειψης των σχολικών σπουδών.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της σχολικής πειθαρχίας με τρόπο που να ταιριάζει στην αξιοπρέπεια του παιδιού ως ανθρώπινου όντος, και σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προάγουν και ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της παιδείας, με σκοπό να συμβάλλουν κυρίως στην εξάλειψη της άγνοιας και του αναλφαριθμητισμού στον κόσμο και να διευκολύνουν την πρόσβαση στις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και στις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους. Για το σκοπό αυτόν, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χώρων.

Άρθρο 29

ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN Κ.Α. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

39

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμφωνούν ότι η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να αποσκοπεί:

(α) στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και στην πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρισμάτων του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του,

(β) στην ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες του ανθρώπου και για τις αρχές που καθιερώνονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

(γ) στην ανάπτυξη του σεβασμού για τους γονείς του παιδιού, την ταυτότητά του, τη γλώσσα του και τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και του σεβασμού του για τις εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει, της χώρας από την οποία μπορεί να κατάγεται και για τους πολιτισμούς που διαφέρουν από το δικό του,

(δ) στην προετοιμασία του παιδιού για μια υπεύθυνη ζωή σε μια ελεύθερη κοινωνία μέσα σε πνεύμα κατανόησης, ειρήνης, ανοχής, ισότητας των φύλων και φιλίας ανάμεσα σε όλους τους λαούς και τις εθνικιστικές, εθνικές και θρησκευτικές ομάδες και στα πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής,

(ε) στην ανάπτυξη του σεβασμού για το φυσικό περιβάλλον.

2. Καμία διάταξη του παρόντος Άρθρου ή του Άρθρου 28 δεν μπορεί να ερμηνευτεί με τρόπο που να θίγει την ελευθερία των φυσικών ή νομικών προσώπων για τη δημιουργία και τη διεύθυνση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, υπό τον όρο ότι θα τηρούνται οι εκφρασμένες στην παράγραφο 1 του παρόντος Άρθρου αρχές και ότι η παρεχόμενη στα ιδρύματα αυτά εκπαίδευση θα είναι σύμφωνη με τις ελάχιστες προδιαγραφές που θα έχει ορίσει το Κράτος».

Ο ΝΟΜΟΣ

82. Οι προσφεύγοντες κατήγγειλαν το βίαιο κλείσιμο των σχολείων τους από τις αρχές της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» και τα μέτρα που λαμβάνονται από τις εν λόγω αρχές για την παρενόχληση και τον εκφοβισμό τους λόγω της επιλογής τους που αφορά τη συνέχιση της εκπαίδευσης των παιδιών τους στα σχολεία όπου διδάσκεται η μολδαβική/ρουμανική γλώσσα. Το Δικαστήριο θα πρέπει πρώτα να προσδιορίσει αν, σε σχέση με τις καταγγελίες, οι προσφεύγοντες υπάγονται στη δικαιοδοσία του ενός ή και των δύο εναγομένων Κρατών, στο πλαίσιο της έννοιας του Άρθρου 1 της Σύμβασης.

I. ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ

A. Οι καταγγελίες των αντιδίκων

1. Οι προσφεύγοντες

(α) Η δικαιοδοσία της Δημοκρατίας της Μολδαβίας

83. Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι, μολονότι η Μολδαβία δεν είχε αποτελεσματικό έλεγχο στην Υπερδνειστερία, η περιοχή παρέμενε σαφώς μέρος της εθνικής της επικράτειας και η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην εν λόγω περιοχή εξακολουθούσε να αποτελεί ευθύνη της Μολδαβίας.

84. Οι προσφεύγοντες θεωρούν ότι οι θετικές υποχρεώσεις της Μολδαβίας προς εκείνους λειτουργούσαν σε ορισμένα διασυνδεδεμένα επίπεδα. Η Μολδαβία είχε την ευθύνη λήψης όλων των εφικτών μέτρων για την αποκατάσταση του κράτους δικαίου και της κυριαρχίας της στην Υπερδνειστερία. Επίσης, είχε τη θετική υποχρέωση λήψης όλων των εφικτών μέτρων για τη διόρθωση της κατάστασης των προσφευγόντων και της προστασίας της ελευθερίας τους σχετικά με τη φοίτηση των παιδιών τους σε σχολεία της μολδαβικής γλώσσας. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι παρά την έλλειψη συνολικού ελέγχου της Υπερδνειστερίας από την Μολδαβία, η τελευταία είχε σημαντικά μέσα στη διάθεσή της για την επίτευξή του στο πολιτικό και οικονομικό πεδίο, τα οποία ήταν ικανά να επηρεάσουν τη συνεχιζόμενη σχέση της με τις αρχές της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας».

(β) Η δικαιοδοσία της Ρωσικής Ομοσπονδίας

85. Οι προσφεύγοντες επεσήμαναν ότι το κλείσιμο των σχολείων έλαβε χώρα το 2004, λίγο μετά την απόφαση που εξέδωσε το Δικαστήριο σχετικά με την υπόθεση *Ilascu* (παρατίθεται παραπάνω). Υποστήριξαν ότι οι διαπιστώσεις του Δικαστηρίου περί των πραγματικών περιστατικών στην υπόθεση *Ilascu*, οι οποίες οδηγούσαν στο συμπέρασμα ότι η Ρωσία ασκούσε αποφασιστική επιρροή στη «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας», ίσχυαν και στην παρούσα υπόθεση.

86. Οι προσφεύγοντες τόνισαν ότι από το 2004 δεν είχε πραγματοποιηθεί καμία εξακριβωμένη απόσυρση ρωσικών όπλων και εξοπλισμού. Ισχυρίστηκαν ότι η Ρωσία είχε συνάψει μυστικές συμφωνίες με τους ηγέτες της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» σε σχέση με τη διαχείριση των αποθηκών οπλισμού. Το 2003, τα αριθμητικά στοιχεία της ρωσικής κυβέρνησης έδειξαν ότι υπήρχαν 2.200 Ρώσοι στρατιώτες που είχαν σταθμεύσει στην περιοχή και δεν υπήρχε κανένα

στοιχείο που να αποδεικνύει ότι ο αριθμός αυτός είχε μειωθεί σημαντικά. Η παρουσία τους δικαιολογήθηκε από τη Ρωσία ως αναγκαία για τη φύλαξη των αποθηκών οπλισμού. Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι η παρουσία των όπλων και των στρατευμάτων ήταν με αντίθετη με τις διεθνείς δεσμεύσεις της Ρωσίας. Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν περαιτέρω ότι δεν υπήρχε καμία ένδειξη σαφούς δέσμευσης για την απομάκρυνση των στρατευμάτων και των όπλων. Αντ' αυτού επίσημες ρωσικές δηλώσεις συνήθιζαν να επισημαίνουν ότι η απόσυρση εξαρτιόταν από την επίτευξη πολιτικού διακανονισμού. Κατά τη γνώμη των προσφευγόντων, η διαρκής στρατιωτική παρουσία των Ρώσων συνιστούσε συγκαλυμμένη απειλή για μελλοντική στρατιωτική επέμβαση, η οποία είχε ως στόχο τον εκφοβισμό της молδαβικής κυβέρνησης και όσων διαφωνούσαν με το καθεστώς απόσχισης της Υπερδνειστερίας.

87. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι η Υπερδνειστερία εξαρτιόταν από την εισαγωγή ενέργειας από τη Ρωσία και από τις ρωσικές επενδύσεις, τη ρωσική βοήθεια και το ρωσικό εμπόριο. Η Ρωσία απορροφούσε το 18% των εξαγωγών της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» και αντιστοιχούσε στο 43,7% των εισαγωγών της, κυρίως στον τομέα της ενέργειας. Η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» είχε πληρώσει για λιγότερο από το 5% της ποσότητας του φυσικού αερίου που είχε καταναλώσει, αλλά η Ρωσία δεν είχε λάβει κανένα μέτρο για να εισπράξει την οφειλή. Η Ρωσία παρείχε άμεση ανθρωπιστική βοήθεια στην Υπερδνειστερία, κυρίως με τη μορφή εισφορών σε συντάξεις ηλικιωμένων, κατά παράβαση της молδαβικής νομοθεσίας. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι, σύμφωνα με δηλώσεις επίσημων ρωσικών πηγών, το συνολικό ύψος της οικονομικής συνδρομής στην Υπερδνειστερία για το διάστημα από το 2007 μέχρι το 2010 ανερχόταν σε 55 εκατομμύρια δολάρια.

88. Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι η ρωσική πολιτική εδραίωση αντιμετώπιζε την Υπερδνειστερία ως προφυλακή της Ρωσίας. Ανέφεραν παραδείγματα δηλώσεων από μέλη του ρωσικού κοινοβουλίου (Δούμα) υπέρ της ανεξαρτησίας της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» από τη Μολδαβία και εκκλήσεις που απηύθυνε ο Igor Smirnov, πρόεδρος της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» μέχρι τον Ιανουάριο του 2012 για να ενταχθεί η Υπερδνειστερία στη Ρωσική Ομοσπονδία. Ακόμη, οι προσφεύγοντες υπογράμμισαν ότι σε ορισμένα από τα 120.000 άτομα που ζουν στην Υπερδνειστερία είχε χορηγηθεί ρωσική υπηκοότητα. Τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο του 2005, «ως απάντηση σε σειρά μέτρων που λήφθηκαν από τη молδαβική κυβέρνηση με σκοπό την επιδείνωση της κατάστασης γύρω από την Υπερδνειστερία», η ρωσική Δούμα ενέκρινε ψηφίσματα ζητώντας από τη ρωσική κυβέρνηση να θεσπίσει την απαγόρευση εισαγωγής οινόπνευματων προϊόντων και προϊόντων καπνού από τη Μολδαβία, να

42 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN K.A. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

εξαγάγει ενέργεια στην Μολδαβία με διεθνείς τιμές (εκτός από την Υπερδνειστερία) και απαιτεί την έκδοση βίζας από τους υπηκόους της Μολδαβίας που επισκέπτονται τη Ρωσία εκτός από τους κατοίκους της Υπερδνειστερίας. Οι προσφεύγοντες παρέθεσαν τα πορίσματα του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου σύμφωνα με τα οποία τα εν λόγω μέτρα είχαν αρνητική επίπτωση στην οικονομική ανάπτυξη της τάξης του 2-3% ετησίως για την περίοδο 2006-2007.

2. Η μολδαβική κυβέρνηση

(α) Η δικαιοδοσία της Δημοκρατίας της Μολδαβίας

89. Η μολδαβική κυβέρνηση υποστήριξε ότι σύμφωνα με το σκεπτικό της απόφασης της υπόθεσης *Ilascu* (αναφέρεται παραπάνω), οι προσφεύγοντες εμπίπτουν στη δικαιοδοσία της Μολδαβίας γιατί, αναφερόμενες στην επικράτεια και προσπαθώντας να διασφαλίσουν τα δικαιώματα των προσφευγόντων, οι μολδαβικές αρχές αναλάμβαναν θετικές υποχρεώσεις ως προς αυτούς. Η μολδαβική κυβέρνηση υποστήριξε ότι επίσης δεν είχε καμιά δικαιοδοσία, με την έννοια της αρχής και του ελέγχου της περιοχής της Υπερδνειστερίας, ωστόσο εξακολουθούσε να εκπληρώνει τις θετικές υποχρεώσεις όπως αυτές καθορίστηκαν από την απόφαση της υπόθεσης *Ilascu*. Για τη μολδαβική κυβέρνηση, το κεντρικό ζήτημα σε σχέση με τη Μολδαβία ήταν το μέχρι ποιο σημείο θα μπορούσε η εν λόγω θετική υποχρέωση να επηρεάσει την άσκηση της δικαιοδοσίας ενός Κράτους. Επικαλείται, ως προς αυτό το ζήτημα, την εν μέρει διαφορετική άποψη του δικαστή κ. Nicolas Bratza υποστηριζόμενη από τους δικαστές Rozakis, Hedigan, Thomassen και Panfîru στην απόφαση *Ilascu*.

(β) Η δικαιοδοσία της Ρωσικής Ομοσπονδίας

90. Η μολδαβική κυβέρνηση θεώρησε ότι, βάσει των αρχών που παρατίθενται στην υπόθεση *Al-Skeini και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 55721/07, 7 Ιουλίου 2011, τα γεγονότα της παρούσας υπόθεσης εμπίπτουν στη δικαιοδοσία της Ρωσίας λόγω της συνεχούς στρατιωτικής παρουσίας που είχε αποτρέψει τον διακανονισμό της διένεξης.

91. Η μολδαβική κυβέρνηση τόνισε ότι δεν είχε πρόσβαση στην αποθήκη όπλων στην Κολμπάσνα και ως εκ τούτου δεν είχε πραγματική γνώση αναφορικά με την ποσότητα των εξοπλισμών που η Ρωσική Ομοσπονδία εξακολουθούσε να διατηρεί στην Υπερδνειστερία. Ισχυρίστηκε ότι ήταν δύσκολο να διαχωριστούν με σαφήνεια οι Ρώσοι στρατιώτες που ήταν μέρος της ειρηνευτικής δύναμης σύμφωνα με τους όρους της συμφωνίας για την κατάπαυση του πυρός από τους Ρώσους στρατιώτες στα πλαίσια της Ρωσικής Ομάδας Επιχειρήσεων, που είχαν τη

βάση τους στην Υπερδνειστερία με σκοπό τη φύλαξη της αποθήκης όπλων. Υποστήριζαν ότι, με εξαίρεση τους υψηλόβαθμους διοικητές τους οποίους πιθανότατα είχε προσλάβει απευθείας η Ρωσία, πολλοί από τους συνηθισμένους στρατιώτες στα πλαίσια αμφότερων των δυνάμεων ήταν Ρώσοι υπήκοοι από την Υπερδνειστερία που υποστήριζαν το αποσχιστικό καθεστώς. Τέλος, υπογράμμισαν ότι το στρατιωτικό αεροδρόμιο του Τιράσπολ ήταν υπό ρωσικό έλεγχο και ότι οι αξιωματούχοι της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» μπορούσαν να το χρησιμοποιούν ελεύθερα.

92. Η молδαβική κυβέρνηση υποστήριξε ότι η παρουσία του ρωσικού στρατού και του οπλισμού στη Υπερδνειστερία αποτελούσε εμπόδιο για την επίλυση της διαμάχης και συνέβαλλε στη διατήρηση του καθεστώτος απόσχισης στην εξουσία. Η молδαβική κυβέρνηση βρισκόταν σε μειονεκτική θέση και δεν μπορούσε να διαπραγματευτεί ελεύθερα λόγω της επαπειλούμενης αναστολής της απόσυρσης του ρωσικού στρατού, όπως συνέβη όταν η Μολδαβία απέρριψε το Μνημόνιο Κόζακ (βλ. παράγραφο 27 παραπάνω). Η αντίθεση της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» στην απομάκρυνση των όπλων δεν αποτελούσε κατά τη γνώμη της αποδεκτή δικαιολογία για μην πραγματοποιηθεί η απομάκρυνση ή η καταστροφή του και η ρωσική κυβέρνηση δεν έπρεπε να αποδεχτεί ή να βασιστεί στην εν λόγω αντίθεση. Η молδαβική κυβέρνηση ήταν έτοιμη να συνεργαστεί με κάθε τρόπο, εκτός από τις περιπτώσεις κατά τις οποίες η συνεργασία περιελάμβανε αδικαιολόγητα επαχθείς όρους, όπως αυτοί που περιλαμβάνονταν στο «Μνημόνιο Κόζακ». Η ενεργή συμμετοχή των άλλων διεθνών εταίρων στη διαδικασία των διαπραγματεύσεων θα έπρεπε να έχει επίσης ως στόχο την άμβλυνση υπερβολικής επιβάρυνσης της Ρωσίας η οποία απέρριψε από πρακτικές συμφωνίες για την καταστροφή της αποθήκης οπλισμού.

93. Η молδαβική κυβέρνηση υποστήριξε ότι η οικονομία της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» ήταν συνδεδεμένη με τις εξαγωγές αγαθών στη Ρωσία και την Ουκρανία. Δεν υπήρχε κανένας πραγματικός εμπορικός δεσμός ανάμεσα στη «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» και τη Μολδαβία. Ωστόσο, μόνο περίπου 20% του πληθυσμού ήταν οικονομικά ενεργός και η περιοχή επέζησε ως αποτέλεσμα της οικονομικής στήριξης από τη Ρωσία, με τη μορφή απαλλαγής από το χρέος του φυσικού αερίου και των δωρεών. Για παράδειγμα, το 2011 η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» έλαβε οικονομική βοήθεια από τη Ρωσία συνολικού ύψους 20,64 εκατομμυρίων δολαρίων. Το 2011, η Υπερδνειστερία κατανάλωσε φυσικό αέριο αξίας 505 εκατ. δολαρίων, αλλά πλήρωσε μόνο για το 4% της αξίας (20 εκατ. δολάρια).

94. Τέλος, η молδαβική κυβέρνηση υποστήριξε ότι η πολιτική της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» ήταν εξ ολοκλήρου προσανατολισμένη προς τη Ρωσία και μακριά από τη Μολδαβία. Λάμβαναν

44 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN K.A. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ
ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

χώρα πολλές επισκέψεις υψηλού επιπέδου μεταξύ της Ρωσίας και της Υπερδνειστερίας και δηλώσεις στήριξης από Ρώσους ανώτερους πολιτικούς. Ωστόσο, η πολιτική κατάσταση μεταβαλλόταν συνεχώς και ήταν δύσκολη η παροχή μιας ολοκληρωμένης αξιολόγησης.

3. *Η ρωσική κυβέρνηση*

(α) *Η δικαιοδοσία της Δημοκρατίας της Μολδαβίας*

95. Η ρωσική κυβέρνηση δεν σχολίασε τη θέση της Δημοκρατίας της Μολδαβίας για τη δικαιοδοσία στην παρούσα υπόθεση.

(β) *Η δικαιοδοσία της Ρωσικής Ομοσπονδίας*

96. Η ρωσική κυβέρνηση αναφέρθηκε στην προσέγγιση του Δικαστηρίου για το θέμα της δικαιοδοσίας στις υποθέσεις *Ilascu* και *Al-Skeini* (και οι δύο αναφέρονται παραπάνω). Υποστήριξε ότι τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμφώνησαν, όπως ορίζεται ρητά στο κείμενο του Άρθρου 1 της Σύμβασης, ότι στην περίπτωση έλλειψης ρητής διακήρυξης βάσει του Άρθρου 56 η δικαιοδοσία κάθε κράτους πρέπει να περιορίζεται στα εδαφικά του σύνορα. Εναλλακτικά, η προσέγγιση που ακολούθησε το Δικαστήριο στην υπόθεση *Banković και άλλοι κατά Βελγίου και 16 άλλων συμβαλλόμενων κρατών* (απ.) [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 52207/99, ΕΔΑΔ 2001-XII περιλάμβανε μια ακριβέστερη ερμηνεία επειδή αναγνώριζε ότι η δικαιοδοσία θα μπορούσε να είναι εξωεδαφική μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις. Για τη ρωσική κυβέρνηση η δικαιοδοσία θα μπορούσε κατ' εξαίρεση να επεκταθεί σε εξωεδαφική στην περίπτωση κατά την οποία ένα Συμβαλλόμενο Κράτος ασκούσε πραγματικό έλεγχο σε άλλη επικράτεια στον ίδιο βαθμό που ασκεί έλεγχο σε δική του επικράτεια σε καιρό ειρήνης. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει περιπτώσεις κατά τις οποίες το Συμβαλλόμενο Κράτος ήταν σε μακροπρόθεσμη πάγια κατάληψη ή μια επικράτεια βρισκόταν υπό τον πραγματικό έλεγχο κυβέρνησης η οποία θεωρούνταν ως όργανο του σχετικού Συμβαλλόμενου Κράτους, σύμφωνα με τη δοκιμασία που εφαρμόστηκε από το Διεθνές Δικαστήριο στην *Υπόθεση αναφορικά με την Εφαρμογή της Σύμβασης για την πρόληψη και καταπολέμηση της γενοκτονίας (Βοσνία - Ερζεγοβίνη κατά Σερβίας και Μαυροβουνίου)* (βλ. παράγραφο 76 παραπάνω). Δεν θα μπορούσε να λεχθεί ότι η Ρωσία ασκούσε δικαιοδοσία στην παρούσα υπόθεση, όπου η επικράτεια ελεγχόταν από *de facto* κυβέρνηση, η οποία δεν ήταν όργανο της Ρωσίας.

97. Περαιτέρω επικουρικά, η ρωσική κυβέρνηση υποστήριξε ότι η παρούσα υπόθεση θα πρέπει να διαχωριστεί από τις προηγούμενες υποθέσεις επειδή δεν υπάρχει κανένα αποδεικτικό στοιχείο για οποιαδήποτε εξωεδαφική ενέργεια από τις ρωσικές αρχές. Αντιθέτως, στην υπόθεση *Al-Skeini*, για παράδειγμα, το Δικαστήριο έκρινε ότι οι συγγενείς των

προσφευγόντων υπάγονταν στη δικαιοδοσία του Ηνωμένου Βασιλείου γιατί είχαν σκοτωθεί από Βρετανούς στρατιώτες. Ακόμη και στην υπόθεση *Ilascu* το Δικαστήριο στηρίχτηκε σε δύο κατηγορίες επιχειρημάτων προκειμένου να εντοπίσει τυχόν δικαιοδοσία της Ρωσίας: πρώτον, η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» ήταν υποτελής στην κυρίαρχη επιρροή της Ρωσίας, αλλά επίσης οι προσφεύγοντες συνελήφθησαν και μεταφέρθηκαν στη «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» για κράτηση από Ρώσους στρατιώτες. Στην υπόθεση *Ilascu* η απόφαση του Δικαστηρίου βασίστηκε στο γεγονός ότι η Ρωσία είχε αναμιχθεί άμεσα στη σύλληψη και ότι μετά την επικύρωση της Σύμβασης δεν κατέβαλε επαρκείς προσπάθειες για να διασφαλίσει την απελευθέρωσή τους. Στην παρούσα υπόθεση, η ρωσική κυβέρνηση τόνισε ότι δεν υπήρχε αιτιώδης συνάφεια ανάμεσα στην παρουσία των ρωσικών δυνάμεων στην Υπερδνειστερία και την αντιμετώπιση απέναντι στα σχολεία των προσφευγόντων. Αντιθέτως, η ρωσική κυβέρνηση είχε προσπαθήσει να επιλύσει την κρίση των σχολείων ενεργώντας ως μεσολαβητής. Επιπλέον, η ρωσική κυβέρνηση υποστήριξε ότι δεν υπήρχε κανένα αποδεικτικό στοιχείο ότι η Ρωσία άσκησε πραγματικό στρατιωτικό ή πολιτικό έλεγχο στην Υπερδνειστερία. Αν το Δικαστήριο διαπιστώσει τη ρωσική δικαιοδοσία στην παρούσα υπόθεση, αυτό θα σημαίνει ουσιαστικά ότι η Ρωσία θα είναι υπεύθυνη βάσει της σύμβασης για κάθε παράβαση που λαμβάνει χώρα στην Υπερδνειστερία, παρά το ασήμαντο μέγεθος της ρωσικής στρατιωτικής παρουσίας στην περιοχή. Επομένως, το Δικαστήριο θα πρέπει να κρίνει ότι τα καταγγελλόμενα πραγματικά περιστατικά δεν υπάγονται στη δικαιοδοσία της Ρωσίας βάσει του Άρθρου 1 της Σύμβασης.

98. Η ρωσική κυβέρνηση δεν παρείχε κανέναν αριθμό σχετικό με την ποσότητα των όπλων που παραμένουν αποθηκευμένα στην Κολμπάσνα στην Υπερδνειστερία. Ωστόσο, επέμεναν στο γεγονός ότι τα περισσότερα όπλα, πυρομαχικά και οι στρατιωτικοί πόροι απομακρύνθηκαν μεταξύ 1991 και 2003. Το 2003, όταν η μολδαβική κυβέρνηση αρνήθηκε να υπογράψει το Μνημόνιο Ίδρυσης του Ενιαίου Μολδαβικού Κράτους («Μνημόνιο Κόζακ»), η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» μπλόκαρε την απομάκρυνση επιπλέον αντικειμένων. Σύμφωνα με τη ρωσική κυβέρνηση, ήταν απαραίτητη η συνεργασία των μολδαβικών αρχών επειδή είχαν αποκλείσει τη χρήση της σιδηροδρομικής γραμμής από την Υπερδνειστερία σε έδαφος ελεγχόμενο από τη Μολδαβία. Επί του παρόντος μόνο οβίδες, χειροβομβίδες, όλμοι και φορητά όπλα παρέμεναν αποθηκευμένα στις αποθήκες. Πάνω από το 60% αυτού του εξοπλισμού επρόκειτο να καταστραφεί στο τέλος της περιόδου εγγύησής του, αλλά η ρωσική κυβέρνηση δεν προσδιόρισε πότε θα ήταν αυτό. Επιπλέον, η καταστροφή του θα ήταν δυνατή μόνο εφόσον θα υπήρχε επίτευξη συμφωνίας για την περιβαλλοντική ασφάλεια. Η ρωσική κυβέρνηση τόνισε ότι είχαν την ευθύνη της φύλαξης και προστασίας της αποθήκης οπλισμού από κλοπή,

ωστόσο ένιωθαν ότι πιέζονταν να απομακρύνουν 1000 στρατιώτες που είχαν σταθμεύσει στην Υπερδνειστερία με σκοπό τη φύλαξή της. Εκτός από αυτό το μικρό απόσπασμα, υπήρχαν περίπου 1.125 Ρώσοι στρατιώτες στην Περιοχή Ασφαλείας ως μέρος της ειρηνευτικής δύναμης που είχε συμφωνηθεί διεθνώς. Η Περιοχή Ασφαλείας είχε μήκος 225 χμ. και πλάτος 12-20 χμ. Σύμφωνα με τη γνώμη της ρωσικής κυβέρνησης, ήταν προφανές ότι η παρουσία μερικών εκατοντάδων Ρώσων στρατιωτών με σκοπό τη φύλαξη των στρατιωτικών αποθηκών και την εκτέλεση των ειρηνευτικών τους αρμοδιοτήτων δεν μπορούσε να αποτελεί το όργανο πραγματικού συνολικού ελέγχου της Υπερδνειστερίας.

99. Η ρωσική κυβέρνηση αρνήθηκε ότι παρείχε οικονομική στήριξη στην «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας». Σχετικά με την παροχή φυσικού αερίου, εξήγησε ότι «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» δεν ήταν αναγνωρισμένη ως ξεχωριστή κρατική οντότητα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, δεν μπορούσε να έχει τα δικά της κυριαρχικά δικαιώματα και η Ρωσία δεν εφάρμοσε ξεχωριστά συστήματα παροχής φυσικού αερίου για τη Μολδαβία και την Υπερδνειστερία. Συνεπώς, η χρέωση για την παροχή φυσικού αερίου στην Υπερδνειστερία βάραινε τη Μολδαβία. Η παροχή φυσικού αερίου στην περιοχή γινόταν μέσω της ρωσικής δημόσιας επιχείρησης Gazprom και της ανώνυμης εταιρείας Moldogonaz, την οποία κατείχαν από κοινού η Μολδαβία και η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας». Το χρέος της Moldogonaz στη Ρωσία ξεπερνούσε τα 1,8 δισεκατομμύρια δολάρια, από τα οποία τα 1,5 δισεκατομμύρια δολάρια αφορούσαν φυσικό αέριο που είχε καταναλωθεί στην Υπερδνειστερία. Η Gazprom δεν μπορούσε απλά να αρνηθεί την παροχή φυσικού αερίου στην περιοχή επειδή χρησιμοποιούσε τους αγωγούς που διέρχονταν από τη Μολδαβία για την παροχή φυσικού αερίου στα βαλκανικά κράτη. Οι πολύπλοκες διαπραγματεύσεις ήταν συνεχείς ανάμεσα στην Gazprom και τη Moldovagaz και αφορούσαν την αποπληρωμή του χρέους. Το 2003-2004 προτάθηκε μια λύση σύμφωνα με την οποία η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» θα επέτρεπε στη Ρωσία να απομακρύνει το στρατιωτικό εξοπλισμό στην τιμή του 1 εκατομμυρίου δολαρίων με αντάλλαγμα για τη Ρωσία τη διαγραφή του αντίστοιχου ποσού από το χρέος του φυσικού αερίου, αλλά το σχέδιο αυτό ποτέ δεν εφαρμόστηκε γιατί σε εκείνο το σημείο οι σχέσεις ανάμεσα στη Μολδαβία και τη «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» επιδεινώθηκαν και κανείς δεν ήταν διατεθειμένος να συναινέσει. Η ρωσική κυβέρνηση αρνήθηκε ότι υπήρξαν χωριστές επαφές για την παροχή αερίου στη Μολδαβία και την Υπερδνειστερία και υποστήριξε ότι ήταν αδύνατο για τη Gazprom να ορίσει διαφορετικές τιμές για τους καταναλωτές σε κάθε περιοχή της χώρας. Από το 2008 έχει ζητηθεί από τη Μολδαβία να πληρώνει το φυσικό αέριο σε ευρωπαϊκές τιμές και όχι σε προνομιακές εγχώριες τιμές.

100. Σχετικά με την οικονομική βοήθεια, η ρωσική κυβέρνηση υποστήριξε ότι το ποσό της οικονομικής βοήθειας που δόθηκε για ανθρωπιστικούς λόγους σε Ρώσους πολίτες που ζούσαν στην περιοχή, όπως για την πληρωμή συντάξεων και τη συνδρομή για την τροφοδοσία στα σχολεία, τις φυλακές και τα νοσοκομεία ήταν απόλυτα διαφανές και μπορεί να συγκριθεί με την ανθρωπιστική βοήθεια παρέχεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Εκτός από την παροχή βοήθειας στον πληθυσμό της Υπερδνειστερίας, η Ρωσία παρείχε βοήθεια και στον πληθυσμό άλλων περιοχών της Μολδαβίας. Επιπλέον, η ρωσική κυβέρνηση αρνήθηκε ότι η Μολδαβία υπέστη ποτέ οικονομικές κυρώσεις λόγω της θέσης της σχετικά με το ζήτημα της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» και υπογράμμισε ότι ο Πρόεδρος και η κυβέρνηση ήταν υπεύθυνοι για την οικονομική πολιτική και όχι η Δούμα. Τον Μάρτιο του 2006 επιβλήθηκαν περιορισμοί στην εισαγωγή οίνου από τη Μολδαβία γιατί εντοπίστηκαν παραβάσεις των κανόνων υγιεινής. Η εισαγωγή οίνου από τη Μολδαβία συνεχίστηκε από την 1η Νοεμβρίου 2007 μετά από έκθεση εμπειρογνώμονα. Οι αρχές της Ρωσικής Ομοσπονδίας θεωρούσαν τη Δημοκρατία της Μολδαβίας ως ένα ενιαίο κράτος και δεν είχαν χωριστές εμπορικές και οικονομικές συμφωνίες με την Υπερδνειστερία.

101. Σχετικά με το θέμα της πολιτικής στήριξης, η ρωσική κυβέρνηση υποστήριξε ότι, ως ζήτημα διεθνούς δικαίου, ακόμα κι αν μπορούσε να αποδειχθεί ότι η Ρωσία υποστήριζε πολιτικά τις αρχές της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» με οποιονδήποτε σχετικό τρόπο, αυτό δεν θα αποδείκνυε ότι η Ρωσία ήταν υπεύθυνη για την παραβίαση ανθρωπίνων δικαιωμάτων που διαπράχθηκε από αυτές. Κατά την άποψή της, είναι παράλογο να υποστηρίζεται η άποψη ότι ενώ υπήρχε τοπική κυβέρνηση η οποία διέθετε δημοκρατική εντολή, υπεύθυνη για την παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων θεωρήθηκε μια εξωτερική εξουσία που την υποστήριζε.

B. Η αξιολόγηση του Δικαστηρίου

1. Γενικές αρχές που σχετίζονται με τη δικαιοδοσία σύμφωνα με το Άρθρο 1 της Σύμβασης

102. Το Άρθρο 1 της Σύμβασης αναφέρει τα εξής:

«Τα Υψηλά Συμβαλλόμενα Μέρη θα διασφαλίσουν σε όλους όσους βρίσκονται στα πλαίσια της δικαιοδοσίας τους τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που ορίζονται στο Τμήμα I της Σύμβασης».

103. Το Δικαστήριο έχει εδραιώσει μια σειρά σαφών αρχών στη νομολογία του βάσει του Άρθρου 1. Συνεπώς, όπως ορίζεται από το παρόν Άρθρο, η δέσμευση που αναλαμβάνει ένα Συμβαλλόμενο Κράτος περιορίζεται στη «διασφάλιση» (*reconnaître*) στο γαλλικό κείμενο) των

αναφερόμενων δικαιωμάτων και ελευθεριών για τα άτομα εντός της «δικαιοδοσίας» του (βλ. *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 7 Ιουλίου 1989, § 86, *Σειρά Α* αριθ. 161; *Banković και άλλοι κατά Βελγίου και άλλων* [Τμήμα ευρείας σύνθεσης] (απόφ.), αριθ. 52207/99, § 66, ΕΔΑΔ 2001-XII). Η «δικαιοδοσία» σύμφωνα με το Άρθρο 1 είναι κριτήριο οριοθέτησης. Η άσκηση δικαιοδοσίας είναι απαραίτητη προϋπόθεση ώστε ένα Συμβαλλόμενο Κράτος να μπορεί να θεωρείται υπεύθυνο για ενέργειες ή παραλείψεις που του καταλογίζονται και οδηγούν σε ισχυρισμούς παραβίασης δικαιωμάτων και ελευθεριών τα οποία ορίζονται στη Σύμβαση (βλ. *Παșcu και άλλοι κατά Μολδαβίας και Ρωσίας* [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 48787/99, § 311, ΕΔΑΔ 2004-VII, *Al-Skeini και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 55721/07, § 130, 7 Ιουλίου 2011).

104. Η δικαιοδοτική αρμοδιότητα ενός Κράτους βάσει του Άρθρου 1 είναι κυρίως εδαφική (βλ. *Soering*, όπ.π., § 86, *Banković*, όπ.π., §§ 61; 67; *Παșcu*, όπ.π., § 312; *Al-Skei*, όπ.π. § 131). Η δικαιοδοσία θεωρείται ότι ασκείται συνήθως σε όλη την επικράτεια του Κράτους (*Παșcu*, όπ. π., § 312; *Assanidze κατά Γεωργίας* [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 71503/01, § 139, ΕΔΑΔ 2004-II). Αντιθέτως, οι πράξεις των Συμβαλλόμενων Κρατών που εκτελούνται, ή παράγουν αποτελέσματα, εκτός του εδάφους τους αποτελούν άσκηση δικαιοδοσίας στα πλαίσια της έννοιας του Άρθρου 1 μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις (*Banković*, όπ.π., § 67, *Al-Skeini*, όπ. π. § 131).

105. Μέχρι σήμερα, το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει σειρά εξαιρετικών συνθηκών κατάλληλων να οδηγήσουν σε άσκηση δικαιοδοσίας από Συμβαλλόμενο Κράτος εκτός των εδαφικών του συνόρων. Σε κάθε περίπτωση, το ζήτημα για την πιθανότητα ύπαρξης εξαιρετικών περιστάσεων οι οποίες απαιτούν και δικαιολογούν τη διαπίστωση του Δικαστηρίου ότι το Κράτος ασκεί τη δικαιοδοσία εξωεδαφικά πρέπει να προσδιορίζεται σε σχέση με τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά (*Al-Skeini*, αναφέρεται παραπάνω, § 132).

106. Μία εξαίρεση στην αρχή που ορίζει ότι η δικαιοδοσία, σύμφωνα με το Άρθρο 1, περιορίζεται στην επικράτεια ενός Κράτους προκύπτει όταν, ως συνέπεια νόμιμης ή παράνομης στρατιωτικής ενέργειας, ένα Συμβαλλόμενο Κράτος ασκεί πραγματικό έλεγχο μιας περιοχής εκτός της εν λόγω εθνικής επικράτειας. Η υποχρέωση της διασφάλισης, στην εν λόγω περιοχή, των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που ορίζονται στη Σύμβαση, απορρέει από το γεγονός του εν λόγω ελέγχου είτε ασκείται άμεσα μέσω των ενόπλων δυνάμεων του Συμβαλλόμενου Κράτους είτε μέσω υποτελούς τοπικής διοίκησης (*Loizidou κατά Τουρκίας (προσωρινές ενστάσεις)*, 23 Μαρτίου 1995, § 62, *Σειρά Α* αρ. 310; *Κύπρος κατά Τουρκίας* [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 25781/94, § 76, ΕΔΑΔ 2001-IV, *Banković*, όπ. π., § 70, *Παșcu*, όπ.π. §§ 314-316, *Loizidou* (επί της ουσίας), όπ.π., § 52, *Al-*

Skeini, όπ.π., § 138). Όταν η πραγματικότητα της εν λόγω κυριαρχίας της επικράτειας είναι εδραιωμένη, δεν είναι απαραίτητο να προσδιοριστεί εάν το Συμβαλλόμενο Κράτος ασκεί λεπτομερή έλεγχο στις πολιτικές και τις ενέργειες της υποτελούς τοπικής διοίκησης. Το γεγονός ότι η τοπική διοίκηση επιβιώνει ως αποτέλεσμα της στρατιωτικής και άλλου είδους υποστήριξης από το Συμβαλλόμενο Κράτος συνεπάγεται την ευθύνη του Κράτους για τις πολιτικές και τις ενέργειές της. Το Κράτος που ασκεί τον έλεγχο έχει την ευθύνη σύμφωνα με το Άρθρο 1 να διασφαλίζει εντός της περιοχής που βρίσκεται υπό τον έλεγχό του, όλο το φάσμα των ουσιαστικών δικαιωμάτων όπως ορίζονται στη Σύμβαση και στα πρόσθετα Πρωτόκολλα της Σύμβασης που έχει επικυρώσει. Θα θεωρείται υπεύθυνο για παραβιάσεις των εν λόγω δικαιωμάτων (*Κύπρος κατά Τουρκίας*, όπ.π., §§ 76-77; *Al-Skeini*, όπ.π., § 138).

107. Είναι ζήτημα πραγματικού γεγονότος το αν ένα Συμβαλλόμενο Κράτος ασκεί πραγματικό έλεγχο σε μια περιοχή εκτός της επικράτειάς του. Προκειμένου να καθοριστεί εάν υπάρχει πραγματικός έλεγχος, το Δικαστήριο θα πρέπει πρώτα να διαθέτει στοιχεία για την ισχύ της στρατιωτικής παρουσίας του Κράτους (βλ. *Loizidou* [επί της ουσίας], όπ.π., §§ 16 και 56, *Ilascu*, όπ.π., § 387). Σχετικοί επίσης μπορούν να είναι και άλλοι δείκτες, όπως ο βαθμός της στρατιωτικής, οικονομικής και πολιτικής στήριξης που παρέχεται στην υποτελή τοπική διοίκηση με αντάλλαγμα την επιρροή και τον έλεγχο της περιοχής. (βλ. *Ilascu*, όπ.π., §§ 388-394, *Al-Skeini*, όπ.π., § 139).

2. Εφαρμογή αυτών των αρχών στα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης.

108. Είναι χρήσιμη σε αυτό το σημείο η υπενθύμιση βασικών πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης. Οι προσφεύγοντες είναι παιδιά και γονείς από τη молδαβική κοινότητα της Υπερδνειστερίας οι οποίοι διαμαρτύρονται για τις επιπτώσεις στην εκπαίδευση των παιδιών τους και τις ζωές των οικογενειών τους, οι οποίες προκλήθηκαν από την πολιτική των αποσχιστικών αρχών σε θέματα γλώσσας. Τα κύρια σημεία των καταγγελιών τους σχετίζονται με τα μέτρα που έλαβαν οι αρχές της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας το 2002 και το 2004 με στόχο την εφαρμογή των αποφάσεων που είχαν θεσπιστεί λίγα χρόνια νωρίτερα, οι οποίες απαγόρευαν τη χρήση του λατινικού αλφαβήτου στα σχολεία και απαιτούσαν από όλα τα σχολεία να εγγραφούν στο μητρώο τους και να αρχίσουν να διδάσκουν την εγκεκριμένη από τη «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» ύλη και την κυριλλική γραφή. Συνεπώς, στις 22 Αυγούστου 2002 η αστυνομία της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» εκδίωξε με τη βία τους μαθητές και τους καθηγητές από το σχολείο Ștefan cel Mare στη Γρηγοριούπολη. Δεν επετράπη στο σχολείο να επαναλειτουργήσει στον ίδιο χώρο και στη συνέχεια μεταφέρθηκε σε

50 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN K.A. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ
ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

εγκαταστάσεις περίπου 20 χμ. μακριά σε ελεγχόμενο από τη Μολδαβία έδαφος. Τα παιδιά και το προσωπικό εκδιώχθηκαν από το σχολείο Enrica στη Ρίμπνιτσα τον Ιούλιο του 2004. Τον ίδιο μήνα, το σχολείο Alexander cel Bun στην Τιγκίνα απειλήθηκε με κλείσιμο και αποσυνδέθηκε από τις παροχές ρεύματος και νερού. Ζητήθηκε και από τα δύο σχολεία να μεταφερθούν σε εγκαταστάσεις λιγότερο άνετες και με λιγότερο εξοπλισμό που βρίσκονταν στις πόλεις καταγωγής τους στην αρχή του επόμενου ακαδημαϊκού έτους.

(α) Η Δημοκρατία της Μολδαβίας

109. Το Δικαστήριο πρέπει πρώτα να προσδιορίσει αν η υπόθεση υπάγεται στη δικαιοδοσία της Δημοκρατίας της Μολδαβίας. Στο πλαίσιο αυτό, σημειώνει ότι και τα τρία σχολεία βρίσκονται όλο τον καιρό εντός της μολδαβικής επικράτειας. Είναι αλήθεια, όπως παραδέχονται όλα τα μέρη, ότι η Μολδαβία δεν διαθέτει καμιά αρχή εξουσίας στο κομμάτι της επικράτειάς της που βρίσκεται στα ανατολικά του ποταμού Δνείστερου, το οποίο ελέγχεται από τη «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας». Παρ' όλα αυτά, στην απόφαση της υπόθεσης *Ilascu*, που παρατίθεται παραπάνω, το Δικαστήριο έκρινε ότι τα άτομα που κρατούνταν στην Υπερδνειστερία υπάγονταν στη δικαιοδοσία της Μολδαβίας επειδή η Μολδαβία ήταν το εδαφικό Κράτος, αν και δεν ασκούσε πραγματικό έλεγχο στην περιοχή της Υπερδνειστερίας. Ωστόσο, η υποχρέωση της Μολδαβίας βάσει του Άρθρου 1 της Σύμβασης, να «διασφαλίσει σε όλους όσους βρίσκονται στα πλαίσια της δικαιοδοσίας της τα δικαιώματα και τις ελευθερίες [που ορίζει η Σύμβαση]» ήταν περιορισμένη λόγω των συνθηκών στην εκτέλεση της θετικής υποχρέωσης της λήψης διπλωματικών, οικονομικών, δικαστικών ή άλλων μέτρων στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της και σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο (βλ. υπόθεση *Ilascu*, αναφέρεται παραπάνω, § 331). Το Δικαστήριο κατέληξε σε παρόμοιο συμπέρασμα στην υπόθεση *Ivanțoc και άλλοι κατά Μολδαβίας και Ρωσίας*, αριθ. 23687/05, §§ 105-111, 15 Νοεμβρίου 2011.

110. Το Δικαστήριο δεν διαπιστώνει κανένα λόγο διαφοροποίησης της παρούσας υπόθεσης. Αν και η Μολδαβία δεν ασκεί πραγματικό έλεγχο στις ενέργειες της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας», το γεγονός ότι η περιφέρεια αναγνωρίζεται σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο ως κομμάτι της επικράτειας της Μολδαβίας οδηγεί στην υποχρέωση, βάσει του Άρθρου 1 της Σύμβασης, της χρήσης όλων εκείνων των νόμιμων και διπλωματικών μέσων που έχει στη διάθεσή της με σκοπό την εγγύηση της άσκησης των δικαιωμάτων και ελευθεριών των κατοίκων όπως ορίζονται στη Σύμβαση. (βλ. υπόθεση *Ilascu*, όπ.π., § 333). Το Δικαστήριο θα εξετάσει παρακάτω αν η Μολδαβία εκτέλεσε τη θετική της υποχρέωση.

(β) Η Ρωσική Ομοσπονδία

111. Το Δικαστήριο πρέπει στη συνέχεια να αποφασίσει αν οι προσφεύγοντες υπάγονται επίσης στη δικαιοδοσία της Ρωσικής Ομοσπονδίας ή όχι. Θεωρεί ως αφετηρία τα κύρια γεγονότα της παρούσας υπόθεσης, δηλαδή τη βίαιη εκδίωξη από τα σχολεία, η οποία έλαβε χώρα μεταξύ του Αυγούστου του 2002 και του Ιουλίου του 2004. Τα δύο αυτά χρόνια συμπίπτουν με το χρονικό διάστημα που εξετάστηκε από το Δικαστήριο για την απόφαση της υπόθεσης *Ilascu* (όπ.π.), η οποία εκδόθηκε τον Ιούλιο του 2004. Είναι αλήθεια ότι σε εκείνη την υπόθεση το Δικαστήριο έκρινε σχετικό το ζήτημα για το αν η σύλληψη, κράτηση και η κακομεταχείριση των κ.κ. Ilascu, Leşco, Ivanţoc και Petron-Popa από τη 14η Στρατιά το 1992, η οποία μετά τους μετέφερε στα κρατητήρια της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» προϋπέθετε συμμετοχή της ρωσική δικαιοδοσίας. Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι εν λόγω πράξεις, αν και έλαβαν χώρα πριν η Ρωσία επικυρώσει τη Σύμβαση στις 5 Μαΐου 1998, αποτέλεσαν έναν κρίκο σε μια συνεχή και αδιάλειπτη και αδιάκοπη σειρά ευθυνών από την πλευρά της Ρωσικής Ομοσπονδίας για την τύχη των κρατουμένων. Το Δικαστήριο επίσης έκρινε, ως μέρος της εν λόγω σειράς ευθυνών, ότι κατά τη διάρκεια της εξέγερσης στην Υπερδνειστερία το 1991-1992 αρχές της Ρωσικής Ομοσπονδίας συνέβαλαν στρατιωτικά και πολιτικά στην ίδρυση του καθεστώτος απόσχισης (βλ. *Ilascu*, όπ.π., § 382). Επιπλέον, κατά τη διάρκεια της περιόδου μεταξύ του Μαΐου του 1998, στιγμή κατά την οποία η Ρωσία επικύρωσε τη συνθήκη, και του Μαΐου του 2004, στιγμή κατά την οποία εκδόθηκε η απόφαση, το Δικαστήριο έκρινε ότι η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» επέζησε χάρη στη στρατιωτική, οικονομική, και πολιτική υποστήριξη της Ρωσικής Ομοσπονδίας και ότι παρέμενε κάτω από την πραγματική εξουσία ή τουλάχιστον κάτω από την καθοριστική επιρροή της Ρωσίας (*Ilascu*, αναφέρεται παραπάνω, § 392). Συνεπώς, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι οι προσφεύγοντες περιήλθαν στη δικαιοδοσία της Ρωσικής Ομοσπονδίας για τους σκοπούς του Άρθρου 1 της Σύμβασης (*Ilascu*, αναφέρεται παραπάνω, §§ 393-394).

112. Υπό αυτές τις συνθήκες, όπου το Δικαστήριο έχει ήδη συμπεράνει ότι η Ρωσική Ομοσπονδία είχε τη δικαιοδοσία για ορισμένα γεγονότα στην Υπερδνειστερία στη διάρκεια της σχετικής περιόδου, κρίνει ότι το βάρος τώρα πέφτει στη ρωσική κυβέρνηση για να αποδείξει ότι η Ρωσία δεν άσκησε δικαιοδοσία όσον αφορά τα γεγονότα που καταγγέλθηκαν από τους παρόντες προσφεύγοντες.

113. Η ρωσική κυβέρνηση αρνείται ότι η Ρωσία άσκησε δικαιοδοσία στην Υπερδνειστερία κατά τη διάρκεια της σχετικής περιόδου. Αρχικά, τονίζει ότι η παρούσα υπόθεση διαφέρει από την υπόθεση *Ilascu*, που παρατίθεται παραπάνω, στην οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι οι Ρώσοι στρατιώτες προέβησαν στην αρχική σύλληψη και τη φυλάκιση των

προσφευγόντων καθώς και από την υπόθεση *Al-Skeini*, η οποία παρατίθεται επίσης παραπάνω, στην οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι το Ηνωμένο Βασίλειο είχε τη δικαιοδοσία όσον αφορά τους Ιρακινούς πολίτες που σκοτώθηκαν σε σειρά επιχειρήσεων ασφαλείας από Βρετανούς στρατιώτες.

114. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ένα Κράτος μπορεί, σε ορισμένες εξαιρετικές περιστάσεις, να ασκεί δικαιοδοσία εξωεδαφικά μέσω της επιβολής εξουσίας και ελέγχου σε ένα ή περισσότερα άτομα από τους εκπροσώπους του Κράτους, όπως, για παράδειγμα, συνέβη στην υπόθεση *Al-Skeini* (αναφέρεται παραπάνω, § 149). Ωστόσο, το Δικαστήριο έκρινε επίσης ότι ένα Κράτος μπορεί να ασκεί τη δικαιοδοσία εξωεδαφικά όταν, ως αποτέλεσμα νόμιμων ή παράνομων πράξεων ένα Συμβαλλόμενο Κράτος ασκεί πραγματικό έλεγχο μιας περιοχής εκτός της εν λόγω εθνικής επικράτειας (βλ. παράγραφο 106 παραπάνω). Το Δικαστήριο αποδέχεται ότι δεν υπάρχει κανένα αποδεικτικό στοιχείο άμεσης ανάμιξης Ρώσων εκπροσώπων στη δράση που λήφθηκε ενάντια στα σχολεία των προσφευγόντων. Ωστόσο, η άποψη των προσφευγόντων υποστηρίζει ότι η Ρωσία είχε πραγματικό έλεγχο της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου και το Δικαστήριο πρέπει να αποφασίσει αν ήταν όντως έτσι ή όχι.

115. Η κυβέρνηση της Ρωσικής Ομοσπονδίας υποστηρίζει ότι το Δικαστήριο μπορούσε να κρίνει ότι η Ρωσία ασκούσε πραγματικό έλεγχο μόνο αν διαπίστωνε ότι η «κυβέρνηση της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» μπορούσε να θεωρηθεί ως όργανο του ρωσικού Κράτους σύμφωνα με την προσέγγιση του Διεθνούς Δικαστηρίου στην Υπόθεση που αφορά την Εφαρμογή της Σύμβασης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της γενοκτονίας (*Βοσνία-Ερζεγοβίνη κατά Σερβίας και Μαυροβουνίου*) (βλ. παράγραφο 76 παραπάνω). Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι σχετικά με την απόφαση στην οποία στηρίχτηκε η κυβέρνηση της Ρωσικής Ομοσπονδίας, σκοπός του Διεθνούς Δικαστηρίου ήταν να προσδιορίσει σε ποια περίπτωση η συμπεριφορά ενός ατόμου ή μιας ομάδας ατόμων θα μπορεί να αποδοθεί σε ένα Κράτος, έτσι ώστε το Κράτος να μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνο για την εν λόγω συμπεριφορά σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Στην προκειμένη περίπτωση, ωστόσο, το Δικαστήριο αντιμετωπίζει ένα διαφορετικό ζήτημα, δηλαδή αν τα πραγματικά περιστατικά τα οποία καταγγέλλθηκαν από ένα προσφεύγοντα εμπίπτουν στη δικαιοδοσία ενός εναγόμενου Κράτους στα πλαίσια της έννοιας του Άρθρου 1 της Σύμβασης. Όπως φαίνεται από την περίληψη της νομολογίας του Δικαστηρίου, η δοκιμασία για την απόδειξη της ύπαρξης «δικαιοδοσίας» βάσει του Άρθρου 1 της Σύμβασης δεν έχει εξομοιωθεί ποτέ με τη δοκιμασία της απόδειξης της ευθύνης ενός Κράτους για μια παράνομη πράξη σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο.

116. Υπό της περιστάσεις της παρούσας υπόθεσης, το Δικαστήριο πρέπει να εξακριβώσει αν η Ρωσία άσκησε, όντως, πραγματικό έλεγχο στη

«Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» κατά τη διάρκεια της περιόδου μεταξύ του Αυγούστου του 2002 και του Ιουλίου του 2004. Κατά την εκτίμηση αυτή, το Δικαστήριο θα λάβει ως βάση όλα τα στοιχεία που τοποθετούνται χρονολογικά πριν από αυτήν ή, αν είναι απαραίτητο, στοιχεία λαμβάνονται αυτεπάγγελτα (βλ., *mutatis mutandis*, *Saadi κατά Ιταλίας* [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 37201/06, § 128, ΕΔΑΔ 2008).

117. Η κυβέρνηση τόνισε ότι η στρατιωτική της παρουσία στην Υπερδνειστερία κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου ήταν ασήμαντη και αποτελούνταν από μόνο 1.000 στρατιώτες περίπου οι οποίοι φυλούσαν την αποθήκη οπλισμού στην Κολμπάσνα και επιπλέον 1.125 στρατιώτες που είχαν σταθμεύσει στη Ζώνη Ασφαλείας ως μέρος της ειρηνευτικής δύναμης που συμφωνήθηκε διεθνώς. Στην απόφαση της υπόθεσης *Ilascu* το Δικαστήριο έκρινε ότι υπήρχαν περίπου 1.500 άτομα ως προσωπικό της Ρωσικής Ομάδας Επιχειρήσεων τα οποία φυλούσαν την αποθήκη οπλισμού το 2002. (όπ.π., § 131). Οι αριθμοί των ρωσικών στρατευμάτων δεν αμφισβητούνται από τους λοιπούς διαδίκους (βλ. παράγραφο 37 παραπάνω). Σχετικά με την αποθήκη οπλισμού στην Κολμπάσνα, είναι αδύνατη η ακριβής εξακρίβωση του μεγέθους της και των περιεχομένων της για την περίοδο 2002-2004, επειδή η ρωσική κυβέρνηση δεν κατέθεσε στο Δικαστήριο τα λεπτομερή στοιχεία που της ζητήθηκαν και επειδή δεν δόθηκε άδεια πρόσβασης σε κανέναν ανεξάρτητο παρατηρητή. Ωστόσο στην απόφαση της υπόθεσης *Ilascu* (όπ.π., § 131), το Δικαστήριο ανέφερε στοιχεία τα οποία υποστήριζαν ότι το 2003 η Ρωσική Ομάδα Επιχειρήσεων διέθετε τουλάχιστον 200.000 τόνους στρατιωτικού εξοπλισμού και πυρομαχικών, 106 άρματα μάχης, 42 τεθωρακισμένα αυτοκίνητα, 109 θωρακισμένους φορείς προσωπικού, 54 τεθωρακισμένα αναγνωριστικά οχήματα, 123 βλήματα και όλμους, 206 αντιαρματικά όπλα, 226 αντιαεροπορικά πυροβόλα, 9 ελικόπτερα και 1.648 οχήματα διαφόρων ειδών.

118. Το Δικαστήριο αναγνωρίζει ότι μέχρι το 2002-2004 το σύνολο του ρωσικού στρατιωτικού προσωπικού που είχε σταθμεύσει στη Ρωσία είχε μειωθεί σημαντικά (βλ. *Ilascu*, όπ.π., § 387) και ο αριθμός του ήταν μικρός σε σχέση με την έκταση της επικράτειας. Ωστόσο, στην υπόθεση *Ilascu* (όπ.π., § 387) το Δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος του αποθηκευμένου οπλοστασίου στην Κολμπάσνα, διαπίστωσε τη σπουδαιότητα της παρουσίας του ρωσικού στρατού στην περιφέρεια και τη συνέχιση της αποτρεπτικής του επιρροής. Επιπλέον, σε συνδυασμό με την αποθήκη όπλων και τα στρατεύματα, το Δικαστήριο θεωρεί ότι το ιστορικό βαραίνει σημαντικά τη θέση που ίσχυε κατά τη διάρκεια της υπό εξέταση περιόδου στην παρούσα υπόθεση. Δεν πρέπει να αγνοηθεί ότι στην απόφαση της υπόθεσης *Ilascu* το Δικαστήριο θεώρησε ότι οι αποσχιστές μπόρεσαν να διασφαλίσουν την ισχύ τους το 1992 μόνο ως αποτέλεσμα της συνδρομής του ρωσικού στρατού. Η αποθήκη οπλισμού της Κολμπάσνα

ήταν αρχικά ιδιοκτησία της 14ης Στρατιάς του ΕΣΣΔ και το Δικαστήριο έκρινε ότι πέραν πάσης αμφιβολίας κατά τη διάρκεια της ένοπλης σύρραξης οι αποσχιστές μπόρεσαν να εφοδιαστούν με όπλα από την αποθήκη οπλισμού με τη συνδρομή του προσωπικού της 14ης Στρατιάς. Επιπλέον, το Δικαστήριο έκρινε ότι η μαζική μεταφορά όπλων και πυρομαχικών στους αποσχιστές από τις αποθήκες της 14ης Στρατιάς ήταν καίρια για την αποτροπή της ανάκτησης του ελέγχου της Υπερδνειστερίας από τον στρατό της Μολδαβίας. Επιπρόσθετα, το Δικαστήριο έκρινε ότι από την έναρξη της διένεξης μεγάλος αριθμός Ρώσων υπηκόων με προέλευση εκτός της περιοχής, ιδιαίτερα Κοζάκοι, πήγαν στην Υπερδνειστερία για να πολεμήσουν με τους αποσχιστές ενάντια στις δυνάμεις της Μολδαβίας. Τέλος, έκρινε ότι τον Απρίλιο του 1992 ο ρωσικός στρατός ο οποίος είχε σταθμεύσει στην Υπερδνειστερία (Ρωσική Ομάδα Επιχειρήσεων) επενέβη στη διένεξη δίνοντας τη δυνατότητα στους αποσχιστές να κερδίσουν τον έλεγχο της Τιγκίνα.

119. Η ρωσική κυβέρνηση δεν έχει καταθέσει στο Δικαστήριο κανένα στοιχείο που να δείχνει ότι τα πορίσματα της απόφασης της υπόθεσης *Παςκυ* ήταν αναξιόπιστα. Κατά την άποψη του Δικαστηρίου, δεδομένης της διαπίστωσης ότι το καθεστώς απόσχισης εδραιώθηκε αρχικά μόνο ως αποτέλεσμα της συνδρομής του ρωσικού στρατού, το γεγονός ότι η Ρωσία διατηρούσε την αποθήκη οπλισμού στην επικράτεια της Μολδαβίας, κατά παράβαση των διεθνών της δεσμεύσεων και συγκαλυμμένα μαζί με 1000 στρατιώτες να τη φυλούν, αποτέλεσε ισχυρή ένδειξη της συνεχιζόμενης στήριξης του καθεστώτος της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας».

120. Όπως προαναφέρθηκε, το Δικαστήριο έκρινε επίσης στην απόφαση της υπόθεσης *Παςκυ* ότι η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» επέζησε κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου λόγω της οικονομικής στήριξης της Ρωσίας, μεταξύ άλλων (βλ. παράγραφο 111 παραπάνω). Το Δικαστήριο δεν θεωρεί ότι η ρωσική κυβέρνηση έχει απαλλαγεί από το βάρος της απόδειξης γι' αυτά και διαπίστωσε ότι το παρόν πόρισμα είναι εσφαλμένο. Συγκεκριμένα, η ρωσική κυβέρνηση δεν αρνείται ότι η ρωσική δημόσια επιχείρηση Gazprom προμήθευε φυσικό αέριο στην περιοχή και ότι η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» πλήρωνε μόνο ένα πολύ μικρό μέρος του φυσικού αερίου που καταναλωνόταν, τόσο από τα νοικοκυριά όσο και από τα μεγάλα βιομηχανικά συγκροτήματα που βρίσκονται στην Υπερδνειστερία, πολλά από τα οποία ανήκουν σε Ρώσους, όπως διαπίστωσε το Δικαστήριο (βλέπε παραγράφους 39-40 παραπάνω). Η ρωσική κυβέρνηση αποδέχεται ότι δαπανά εκατομμύρια δολάρια κάθε χρόνο με τη μορφή ανθρωπιστικής βοήθειας στον πληθυσμό της Υπερδνειστερίας, συμπεριλαμβανομένης της πληρωμής των συντάξεων ηλικιωμένων και της οικονομικής συνδρομής σε σχολεία, νοσοκομεία και φυλακές. Με βάση τα στατιστικά στοιχεία, που κατέθεσε η μολδαβική

κυβέρνηση και δεν αμφισβητούνται από τη ρωσική κυβέρνηση, ότι μόνο το 20% περίπου του πληθυσμού της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» είναι οικονομικά ενεργό, η σημασία που είχε για την τοπική οικονομία η πληρωμή των συντάξεων και οποιαδήποτε άλλη βοήθεια από τους Ρώσους μπορεί να αποτιμηθεί καλύτερα. Τέλος, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η ρωσική κυβέρνηση δεν διαφωνεί με τα στατιστικά στοιχεία των προσφευγόντων που αφορούν την εθνικότητα, σύμφωνα με τα οποία σχεδόν το ένα πέμπτο των κατοίκων της ελεγχόμενης από τη «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» περιοχής έχουν λάβει ρωσική υπηκοότητα (βλέπε παραγράφους 41-42 παραπάνω).

121. Συνοψίζοντας, επομένως, η ρωσική κυβέρνηση δεν έχει πείσει το Δικαστήριο ότι τα συμπεράσματα της απόφασης για την υπόθεση *Πασκυ* στα οποία κατέληξε το 2004 (όπ.π.) ήταν ανακριβή. Η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» εδραιώθηκε ως αποτέλεσμα της συνδρομής του ρωσικού στρατού. Η διαρκής παρουσία του ρωσικού στρατού και του οπλισμού στην περιοχή αποτέλεσε ισχυρή ένδειξη της στρατιωτικής υποστήριξης των αποσχιστών από την πλευρά της Ρωσίας για την ηγεσία της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας», τη μολδαβική κυβέρνηση και τους διεθνείς παρατηρητές. Επιπρόσθετα, ο πληθυσμός εξαρτιόταν οικονομικά από τις δωρεάν ή επιδοτούμενες με υψηλό ποσοστό παροχές αερίου, τις συντάξεις και οποιαδήποτε άλλη οικονομική βοήθεια από τη Ρωσία.

122. Συνεπώς, το Δικαστήριο διατηρεί τα συμπεράσματά του στην απόφαση της υπόθεσης *Πασκυ* (όπ.π.), ότι κατά τη διάρκεια της περιόδου 2002-2004 η «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» ήταν σε θέση να εξακολουθεί να υφίσταται, να αντιστέκεται στις προσπάθειες της Μολδαβίας και άλλων χωρών για την επίλυση της κρίσης και να θεσπίζει τη δημοκρατία και το κράτος δικαίου στην περιφέρεια, μόνο λόγω της ρωσικής στρατιωτικής, οικονομικής και πολιτικής στήριξης. Υπό αυτές τις περιστάσεις, ο υψηλός βαθμός εξάρτησης της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» από τη ρωσική στήριξη αποτελεί ισχυρή ένδειξη ότι η Ρωσία άσκησε πραγματικό έλεγχο και καθοριστική επιρροή στη διοίκηση της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» κατά τη διάρκεια της περιόδου της κρίσης των σχολείων.

123. Επομένως, οι προσφεύγοντες στην παρούσα υπόθεση εμπίπτουν στη δικαιοδοσία της Ρωσίας σύμφωνα με το Άρθρο 1 της Σύμβασης. Το Δικαστήριο πρέπει τώρα να εκτιμήσει αν υπήρξε παραβίαση των δικαιωμάτων τους βάσει της Σύμβασης, η ευθύνη της οποίας βαραίνει τα εναγόμενα Κράτη

II. ΕΙΚΑΖΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 2 ΤΟΥ
ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΑΡΙΘ. 1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

124. Το Άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου Αριθ. 1 της Σύμβασης ορίζει τα εξής:

«Κανένα άτομο δεν θα στερηθεί το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Κατά την άσκηση των καθηκόντων που αναλαμβάνει σε σχέση με την εκπαίδευση και τη διδασκαλία, το Κράτος πρέπει να σέβεται το δικαίωμα των γονέων να εξασφαλίζουν την εκπαίδευση και διδασκαλία σύμφωνα με τις θρησκευτικές και φιλοσοφικές τους πεποιθήσεις».

A. Οι θέσεις των αντιδίκων

1. Οι προσφεύγοντες

125. Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι το Δικαστήριο πρέπει να αδράξει την ευκαιρία να αναπτύξει τη νομολογία του σύμφωνα με το Άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου Αριθ. 1 σχετικά με τις διεθνείς προδιαγραφές για το δικαίωμα στην εκπαίδευση. Για παράδειγμα, το Άρθρο 26 της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το Άρθρο 13 § 1 του Διεθνούς Συμφώνου για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα και το Άρθρο 29 § 1(α) της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού ορίζουν ότι η εκπαίδευση πρέπει να αποσκοπεί στην «πλήρη ανάπτυξη της ανθρώπινης προσωπικότητας». Το Δικαστήριο είχε ήδη αναγνωρίσει τη σημασία της εκπαίδευσης για την ανάπτυξη ενός παιδιού παραπέμποντας σε αυτά τα έγγραφα: *Timishev κατά Ρωσίας*, αριθ. 55762/00 και 55974/00, § 64, ΕΔΑΔ 2005-XII). Σύμφωνα με τη θέση των προσφευγόντων, ένας περαιτέρω στόχος της εκπαίδευσης είναι να δίνεται στα παιδιά η δυνατότητα να δραστηριοποιούνται και να συμμετέχουν στην κοινωνία ως παιδιά και στο μέλλον ως ενήλικες. Η εκπαίδευση η οποία αποτυγχάνει στην επίτευξη των στόχων αυτών μπορεί να αποτελέσει τροχοπέδη στην πρόσβαση του παιδιού σε ευκαιρίες για να αποφύγει τη φτώχεια και να απολαύσει τα δικαιώματα του ανθρώπου. Σύμφωνα με τη θέση των προσφευγόντων, η χρήση της γλώσσας ήταν εγγενώς συνδεδεμένη με αυτές τις εκπαιδευτικές προτεραιότητες.

126. Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι τα κύρια περιστατικά στα οποία βασίστηκαν έλαβαν χώρα ανάμεσα στο 2002 και το 2004, όταν τα σχολεία αναγκάστηκαν να κλείσουν και να επαναλειτουργήσουν σε διαφορετικές εγκαταστάσεις. Έδωσαν ένορκες καταθέσεις στις οποίες εξηγούσαν πώς η δράση της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» ενάντια στα σχολεία επηρέασε τον καθένα ξεχωριστά. Το καλοκαίρι του 2004, τα σχολεία έκλεισαν και οι εγκαταστάσεις πολιορκήθηκαν από την αστυνομία της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας», η οποία στη συνέχεια έκανε έφοδο. Οι καθηγητές

συνελήφθησαν και τέθηκαν υπό κράτηση, ενώ η διδακτέα ύλη με λατινική γραφή κατασχέθηκε και καταστράφηκε. Ορισμένοι γονείς έχασαν τη δουλειά τους λόγω της απόφασής τους να στείλουν τα παιδιά τους σε σχολεία της μολδαβικής γλώσσας.

127. Οι προσφεύγοντες τόνισαν ότι δεν υπήρχε καμία σημαντική αλλαγή στην κατάστασή τους από τότε. Ο νόμος που απαγόρευε τη λατινική γραφή παρέμενε σε ισχύ και η διδασκαλία στα μολδαβικά/ρουμάνικα εμπεριείχε τον κίνδυνο παρενόχλησης και της ποινικής δίωξης. Μετά τα γεγονότα του 2002 και του 2004, πολλοί γονείς εγκατέλειψαν τον αγώνα τους που αφορούσε την εκπαίδευση των παιδιών τους στη μολδαβική/ρουμάνικη γλώσσα. Αυτοί που επέμεναν έπρεπε να αποδεχτούν ότι η ποιότητα της εκπαίδευσης θα επηρεαζόταν από την έλλειψη επαρκών εγκαταστάσεων, τις μακρινές διαδρομές από και προς το σχολείο, την έλλειψη υλικού, την αδυναμία πρόσβασης σε εξωσχολικές δραστηριότητες και τη διαρκή παρενόχληση, τον βανδαλισμό των σχολικών εγκαταστάσεων, τον εκφοβισμό και τη λεκτική βία. Η εναλλακτική που προσέφεραν οι αρχές της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» στους ομιλητές της μολδαβικής/ ρουμάνικης γλώσσας ήταν η εκπαίδευση στα «μολδαβικά» (μολδαβικά/ρουμάνικα με χρήση του κυριλλικού αλφαβήτου). Ωστόσο, επειδή αυτή η γλώσσα δεν αναγνωριζόταν πουθενά αλλού εκτός της Υπερδνειστερίας και δεν χρησιμοποιούνταν ούτε καν από τη διοίκηση της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας», το διδακτικό υλικό χρονολογούνταν από τον καιρό της Σοβιετικής Ένωσης και οι πιθανότητες για περαιτέρω ή την τρίτοβάθμια εκπαίδευση και την απασχόληση ήταν μειωμένες.

128. Η αδυναμία των αρχών της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» να παρέχουν συνεχιζόμενη εκπαίδευση στην κυρίαρχη και επίσημη γλώσσα του εδαφικού Κράτους επηρέασε σαφώς την ουσία του δικαιώματος στην εκπαίδευση. Επιπρόσθετα, δεν υπήρξε καμία προσπάθεια από τη «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» να ενσωματώσει τον εθνοτικό πληθυσμό των Μολδαβών με τη χορήγηση δωρεάν πρόσβασης σε ιδιωτικά σχολεία όπου τα παιδιά θα μπορούσαν να μάθουν τη δική τους γλώσσα. Οι προσφεύγοντες συνέκριναν τη θέση τους με αυτή του απομονωμένου πληθυσμού των Ελλήνων στην υπόθεση της *Κύπρου κατά Τουρκίας*, αναφέρεται παραπάνω, § 278. Επιπρόσθετα, οι προσφεύγοντες γονείς κατήγγειλαν ότι στην εκπαίδευση που παρείχε το Κράτος δεν έγινε σεβαστό το δικαίωμά τους να ασπάζονται τις δικές τους φιλοσοφικές πεποιθήσεις. Συγκεκριμένα, δεν έγινε σεβαστή η πεποίθηση ότι η καλύτερη εκπαίδευση για τα παιδιά τους είναι η εκπαίδευση στη μολδαβική γλώσσα.

129. Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι η Μολδαβία είχε τη θετική υποχρέωση να λάβει όλα εκείνα τα εύλογα και κατάλληλα μέτρα που ήταν απαραίτητα για τη διατήρηση και την προστασία της διδασκαλίας στη μολδαβική γλώσσα σε όλη την επικράτειά της. Σχετικά με τη συμμόρφωση

της Μολδαβίας με τη θετική της υποχρέωση, οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι η αντιμετώπιση των σχολείων όπου διδασκόταν το λατινικό αλφάβητο δεν ήταν προϋπόθεση διευθέτησης της διένεξης κατά τη διάρκεια των πολυμερών διαπραγματεύσεων ούτε έγινε αναφορά σε αυτήν από τις αντιπροσωπείες της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» και τη ρωσική κυβέρνηση. Οι αξιωματούχοι της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» είχαν άδεια να ταξιδεύουν ανεμπόδιστα μέσω της Μολδαβίας σε αντίθεση με την επικράτεια της Ε.Ε., η οποία έλαβε μέτρα που αφορούσαν τη ρητή απαγόρευση της πρόσβασης υψηλόβαθμων μελών του καθεστώτος της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» σε αυτήν εξαιτίας της αντιμετώπισης των σχολείων όπου διδασκόταν το λατινικό αλφάβητο, μεταξύ άλλων. Οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν επίσης ότι η μολδαβική κυβέρνηση κατέβαλε ανεπαρκείς προσπάθειες για να εξασφαλίσει την αποκατάσταση της φοίτησης των παιδιών σε επαρκείς σχολικές εγκαταστάσεις και την προστασία τους από την παρενόχληση.

130. Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι οι παραβιάσεις στην παρούσα υπόθεση συνδέονταν άμεσα και αδιάλειπτα με το καθεστώς της Ρωσικής Ομοσπονδίας και τη συνεχή στήριξη της διοίκησης της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας». Δεν υπήρχε καμιά ένδειξη ότι λήφθηκε οποιοδήποτε μέτρο από τη Ρωσία για την αποτροπή των παραβιάσεων ή της ρητής αντίθεσης σε αυτές. Αντιθέτως, η Ρωσία υποστήριξε την εκπαιδευτική πολιτική της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» παρέχοντας διδακτικό υλικό στα ρωσόφωνα σχολεία εντός της περιοχής, αναγνωρίζοντας τα προσόντα των ρωσόφωνων σχολείων της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» και ανοίγοντας ρωσικά ινστιτούτα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης εντός της Υπερδνειστερίας, χωρίς να προηγηθεί διαβούλευση με την κυβέρνηση της Μολδαβίας.

2. Η μολδαβική κυβέρνηση

131. Η μολδαβική κυβέρνηση δεν διέθετε καμιά λεπτομερή πληροφόρηση για τη συνεχιζόμενη κατάσταση των προσφευγόντων. Ωστόσο, μπόρεσαν να επιβεβαιώσουν ότι αν και η φάση της αρχικής κρίσης φαίνεται ότι είχε ξεπεραστεί και η κατάσταση είχε ομαλοποιηθεί, ο αριθμός των παιδιών σε καθένα από τα τρία σχολεία εξακολουθούσε να μειώνεται. Για παράδειγμα, ο αριθμός των παιδιών στα σχολεία Alexandru cel Bun και Enrica υποδιπλασιάστηκε μεταξύ των ετών 2007 και 2011, ενώ ο αριθμός των παιδιών στο σχολείο Ștefan cel Mare παρέμεινε σχετικά σταθερός. Συνολικά, ο αριθμός των παιδιών που φοιτούσαν στα σχολεία μολδαβικής/ρουμάνικης γλώσσας μειώθηκαν από 2.545 το 2009 σε 1.908 το 2011.

132. Η молδαβική κυβέρνηση υποστήριξε ότι είχε λάβει όλα τα εύλογα μέτρα για να βελτιώσει την κατάσταση γενικότερα όσον αφορά τη διένεξη της Υπερδνειστερίας και συγκεκριμένα σχετικά με την υποστήριξη των σχολείων. Δήλωσαν ότι το αποσχιστικό καθεστώς της Υπερδνειστερίας δεν είχε υποστηριχθεί ποτέ από τη Μολδαβία. Ο μόνος στόχος της молδαβικής κυβέρνησης ήταν η διευθέτηση της διένεξης, η ανάκτηση ελέγχου στην επικράτεια και η θέσπιση κράτους δικαίου και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

133. Σχετικά με τα ίδια τα σχολεία, η молδαβική κυβέρνηση κάλυψε τα έξοδα για το ενοίκιο και την ανακαίνιση των κτιρίων, τους μισθούς των καθηγητών, το εκπαιδευτικό υλικό, τα λεωφορεία και τους υπολογιστές. Σύμφωνα με τη νομοθεσία της Μολδαβίας, οι εν λόγω προσφεύγοντες, όπως και όλοι οι απόφοιτοι των σχολείων της Υπερδνειστερίας, απολάμβαναν ειδικά προνόμια κατά την υποβολή αιτήσεων για θέσεις σε молδαβικά πανεπιστήμια και ινστιτούτα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επιπλέον, η молδαβική κυβέρνηση έθεσε το ζήτημα των σχολείων της Υπερδνειστερίας σε διεθνές επίπεδο και επεδίωξε τη διεθνή συνδρομή και τη μεσολάβηση όπως, για παράδειγμα, στο συνέδριο που διοργανώθηκε υπό την αιγίδα της Ε.Ε. και του ΟΑΣΕ στη Γερμανία το 2011. Δεν μπορούσαν να απαιτηθούν περισσότερα από τη молδαβική κυβέρνηση όσον αφορά την εκπλήρωση της θετικής της υποχρέωσης απέναντι στους προσφεύγοντες, δεδομένου ότι δεν ασκούσε καμία ουσιαστική εξουσία ή έλεγχο στο εν λόγω έδαφος.

134. Τα μέτρα που πήρε η Μολδαβία για να βελτιώσει τη θέση των προσφευγόντων θα μπορούσαν να ληφθούν ως έμμεση αναγνώριση παραβίασης των δικαιωμάτων τους. Επομένως, στην παρούσα υπόθεση η молδαβική κυβέρνηση δεν υποστηρίζει ότι δεν διαπράχθηκε καμία παραβίαση στο δικαίωμα στην εκπαίδευση. Αντιθέτως, ζήτησαν από το Δικαστήριο να αξιολογήσει με προσοχή την αντίστοιχη ευθύνη του κάθε εναγόμενου Κράτους σε σχέση με τυχόν παραβίαση των δικαιωμάτων των προσφευγόντων.

3. Η ρωσική κυβέρνηση

135. Η ρωσική κυβέρνηση, η οποία αρνήθηκε οποιαδήποτε ευθύνη για τις πράξεις της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» υπέβαλε μόνο περιορισμένες παρατηρήσεις όσον αφορά την ουσία της υπόθεσης. Ωστόσο, υπογράμμισε ότι η Ρωσία δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί υπόλογη για την έφοδο της αστυνομίας της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» στα κτίρια των σχολείων ή τη διακοπή της παροχής νερού και ρεύματος από τις αρχές της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας». Τόνισαν ότι η Ρωσία συμμετείχε στην κρίση των σχολείων αποκλειστικά με το ρόλο του μεσολαβητή. Μαζί με τους μεσολαβητές της Ουκρανίας και του ΟΑΣΕ, επεδίωξε να βοηθήσουν τα

60 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN K.A. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

μέρη στην επίλυση της διένεξης. Επίσης, τόνισαν ότι μετά από αυτή τη διεθνή μεσολάβηση, από τον Σεπτέμβριο-Οκτώβριο του 2004, τα προβλήματα είχαν λυθεί και τα παιδιά των τριών σχολείων μπορούσαν να συνεχίσουν τη φοίτησή τους.

B. Η αξιολόγηση του Δικαστηρίου

1. Γενικές αρχές

136. Κατά την ερμηνεία και εφαρμογή του Άρθρου 2 του Πρωτοκόλλου Αριθ. 1, το Δικαστήριο πρέπει να λάβει υπόψη το γεγονός ότι το περιεχόμενό του είναι μια συνθήκη για την ουσιαστική προστασία των ατομικών δικαιωμάτων του ανθρώπου και ότι η Σύμβαση πρέπει να ερμηνεύεται ως σύνολο και κατά τέτοιο τρόπο ώστε να προάγει την εσωτερική συνοχή και την αρμονία μεταξύ των διαφόρων διατάξεών της (*Stec και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (απόφ.) [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 65731/01 και 65900/01, § 48, ΕΔΑΔ 2005-X, *Austin και άλλοι κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 39692/09, 40713/09 και 41008/09, § 54, 15 Μαρτίου 2012). Οι δύο προτάσεις του Άρθρου 2 του Πρωτοκόλλου Αριθ. 1, πρέπει να ερμηνεύονται όχι μόνο με βάση η μία την άλλη, αλλά επίσης βάσει των Άρθρων 8, 9 και 10 της Σύμβασης τα οποία υποδεικνύουν το δικαίωμα του καθένα, συμπεριλαμβανομένων γονέων και παιδιών, στο «σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής», στην «ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας» και στην «ελευθερία ... λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών» (βλ. *Kjeldsen, Busk Madsen και Pedersen κατά Δανίας*, απόφαση 7ης Δεκεμβρίου 1976, Σειρά Α αριθ. 23, § 52, *Folgerø και άλλοι κατά Νορβηγίας* [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 15472/02, § 84, ΕΔΑΔ 2007-III, *Lautsi και άλλοι κατά Ιταλίας* [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 30814/06, § 60, ΕΔΑΔ 2011 (αποσπάσματα), βλ. επίσης *Κύπρος κατά Τουρκίας* [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 25781/94, § 278, ΕΔΑΔ 2001-IV). Κατά την ερμηνεία και την εφαρμογή της διάταξης αυτής, πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη τυχόν σχετικοί κανόνες και αρχές του διεθνούς δικαίου που εφαρμόζονται στις σχέσεις μεταξύ συμβαλλόμενων μερών και η σύμβαση θα πρέπει ερμηνεύεται στο μέτρο του δυνατού σύμφωνα με τους άλλους κανόνες του διεθνούς δικαίου, του οποίου αποτελεί μέρος (βλ. *Al-Adsani κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 35763/97, § 55, ΕΔΑΔ 2001-XI, *Demir και Baykara κατά Τουρκίας* [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 34503/97, § 67, ΕΔΑΔ 2008, *Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου* [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 13229/03, § 62, ΕΔΑΔ 2008-..., *Rantsev κατά Κύπρου και Ρωσίας*, αριθ. 25965/04, §§ 273-274, ΕΔΑΔ 2010 (αποσπάσματα)). Επομένως, οι διατάξεις που αφορούν το δικαίωμα στην εκπαίδευση και ορίζονται στην

Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στη Σύμβαση περί απαγορεύσεως των διακρίσεων στην εκπαίδευση, στο Διεθνές Σύμφωνο για τα οικονομικά, κοινωνικά και μορφωτικά δικαιώματα, στη Διεθνή Σύμβαση περί απαγορεύσεως κάθε μορφής φυλετικής διάκρισης και στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού είναι σχετικές (βλ. παραγράφους 77-81 παραπάνω, και βλ. επίσης *Timishev κατά Ρωσίας*, αριθ. 55762/00 και 55974/00, § 64, ΕΔΑΔ 2005-XI). Τέλος, το Δικαστήριο τονίζει ότι το αντικείμενο και ο σκοπός της Σύμβασης, ως νομοθετικό κείμενο για την προστασία του ανθρώπου, απαιτεί οι διατάξεις του να ερμηνεύονται και να εφαρμόζονται με τέτοιο τρόπο ώστε η εγγύηση που παρέχει να είναι πρακτική και ουσιαστική (βλ., μεταξύ άλλων, *Soering κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, 7 Ιουλίου 1989, § 87, Σειρά Α αριθ. 161, και *Artico κατά Ιταλίας*, 13 Μαΐου 1980, § 33, Σειρά Α αριθ. 37).

137. Στην πρώτη πρόταση του Άρθρου 2 του Πρωτοκόλλου Αριθ. 1 τα Συμβαλλόμενα Κράτη, δεσμευόμενα ότι «δεν αρνούνται το δικαίωμα στην εκπαίδευση», εγγυώνται στον καθένα εντός της δικαιοδοσίας τους το δικαίωμα πρόσβασης σε εκπαιδευτικά ιδρύματα σε μια δεδομένη στιγμή (βλ. *Υπόθεση «σχετικά με ορισμένα ζητήματα των νόμων για τη χρήση των γλωσσών στην εκπαίδευση στο Βέλγιο»*, απόφαση της 23ης Ιουλίου 1968, Σειρά Α αριθ. 6, §§ 3-4). Το δικαίωμα της πρόσβασης συνιστά μόνο ένα μέρος του δικαιώματος στην εκπαίδευση που ορίζεται στην πρώτη πρόταση. Για να είναι ουσιαστικό το δικαίωμα, είναι επιπλέον απαραίτητο, μεταξύ άλλων, το άτομο που είναι ο δικαιούχος να έχει τη δυνατότητα να αποκομίζει κέρδος από την εκπαίδευση που λαμβάνει, δηλαδή το δικαίωμα να αποκτά σύμφωνα με τους ισχύοντες κανόνες σε κάθε Κράτος, επίσημη αναγνώριση των σπουδών που ολοκλήρωσε (*Υπόθεση «σχετικά με ορισμένα ζητήματα των νόμων για τη χρήση των γλωσσών στην εκπαίδευση στο Βέλγιο»*, όπ.π., § 4). Επιπλέον, αν και το κείμενο του Άρθρου 2 του Πρωτοκόλλου αριθ. 1 δεν καθορίζει τη γλώσσα στην οποία θα πρέπει να διεξάγεται η εκπαίδευση, το δικαίωμα στην εκπαίδευση θα ήταν χωρίς νόημα αν δεν υποδήλωνε υπέρ των δικαιούχων της το δικαίωμα να μαθαίνουν στην εθνική τους γλώσσα ή μία από τις εθνικές γλώσσες, ανάλογα με την περίπτωση (*Υπόθεση «σχετικά με ορισμένα ζητήματα των νόμων για τη χρήση των γλωσσών στην εκπαίδευση στο Βέλγιο»*, όπ.π., § 3).

138. Το δικαίωμα που ορίζεται στη δεύτερη πρόταση του Άρθρου είναι προσθήκη του θεμελιώδους δικαιώματος στην εκπαίδευση που ορίζεται στην πρώτη πρόταση. Οι γονείς είναι πρωταρχικά υπεύθυνοι για την εκπαίδευση και τη διδασκαλία των παιδιών τους και μπορούν επομένως να απαιτούν από το Κράτος να σέβεται τις θρησκευτικές και φιλοσοφικές πεποιθήσεις τους (βλ. *Υπόθεση «σχετικά με ορισμένα ζητήματα των νόμων για τη χρήση των γλωσσών στην εκπαίδευση στο Βέλγιο»*, όπ.π., §§ 3-5 και *Kjeldsen, Busk Madsen και Pedersen κατά Δανίας*, απόφαση 7ης Δεκεμβρίου 1976, Σειρά Α αριθ. 23, § 52). Η δεύτερη πρόταση στοχεύει

στη διαφύλαξη της δυνατότητας του πλουραλισμού στην εκπαίδευση, η οποία είναι ουσιώδης για τη διατήρηση της «δημοκρατικής κοινωνίας» όπως αυτή ορίζεται από τη Σύμβαση. Υποδηλώνει ότι το Κράτος, κατά την εκπλήρωση των καθηκόντων που αναλαμβάνει σε σχέση με την εκπαίδευση και τη διδασκαλία, πρέπει να μεριμνήσει έτσι ώστε οι πληροφορίες ή οι γνώσεις που συμπεριλαμβάνονται στη διδακτέα ύλη να μεταφέρονται με αντικειμενικό, κριτικό και πλουραλιστικό τρόπο. Απαγορεύεται από το κράτος η προσπάθεια κατήχησης που θεωρείται ότι δεν σέβεται τις θρησκευτικές και φιλοσοφικές πεποιθήσεις των γονέων (*Kjeldsen, Busk Madsen και Pedersen*, όπ.π., §§ 50 και 53, *Folgerø*, όπ.π., § 84, *Lautsi*, όπ.π., § 62).

139. Τα δικαιώματα που ορίζονται στο Άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου Αριθ. 1 ισχύουν για το Κράτος και τα ιδιωτικά ιδρύματα (*Kjeldsen, Busk Madsen και Pedersen*, όπ.π., § 50). Επιπρόσθετα, το Δικαστήριο έκρινε ότι η διάταξη ισχύει για την πρωτοβάθμια, τη δευτεροβάθμια και για τις υψηλότερες βαθμίδες της εκπαίδευσης (βλ. *Leyla Şahin κατά Τουρκίας* [Τμήμα ευρείας συνθέσεως], αριθ. 44774/98, §§ 134 και 136, ΕΔΑΔ 2005-XI).

140. Το Δικαστήριο ωστόσο αναγνωρίζει ότι το δικαίωμα στην εκπαίδευση, παρά τη σημασία του, δεν είναι απόλυτο και ενδέχεται να υπόκειται σε περιορισμούς. Με την προϋπόθεση ότι δεν προσβάλλεται η ουσία του δικαιώματος, οι περιορισμοί αυτοί επιτρέπονται σιωπηρώς επειδή το δικαίωμα της πρόσβασης «από τη φύση του χρήζει ρύθμισης από το Κράτος» (βλ. *Υπόθεση «σχετικά με ορισμένα ζητήματα των νόμων για τη χρήση των γλωσσών στην εκπαίδευση στο Βέλγιο»*, όπ.π., § 3). Προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι περιορισμοί οι οποίοι επιβάλλονται δεν περιορίζουν το εν λόγω δικαίωμα σε τέτοιο βαθμό ώστε να θίγεται η ουσία του και στερείται η ουσιαστική άσκησή του, το Δικαστήριο πρέπει να διαπιστώσει ότι είναι προβλέψιμοι για τους άμεσα ενδιαφερόμενους και ότι εξυπηρετούν νόμιμο σκοπό. Ωστόσο, σε αντίθεση με την τοποθέτηση που σχετίζεται με τα Άρθρα 8 έως 11 της Σύμβασης, δεν δεσμεύονται από την περιοριστική παράθεση των «νόμιμων σκοπών» βάσει του Άρθρου 2 του Πρωτοκόλλου Αριθ. 1 βλ., *mutatis mutandis*, *Podkolzina κατά Λεττονίας*, αριθ. 46726/99, § 36, ΕΔΑΔ 2002- II). Επιπλέον, μόνο ένας περιορισμός θεωρείται συμβατός με το Άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου Αριθ. 1 εάν υπάρχει εύλογη σχέση αναλογικότητας μεταξύ των μέσων που χρησιμοποιούνται και του σκοπού που πρέπει να πληρωθεί (*Leyla Şahin*, όπ.π., § 154). Μολονότι η οριστική απόφαση σχετικά με την τήρηση των απαιτήσεων της Σύμβασης εναπόκειται στο Δικαστήριο, τα Συμβαλλόμενα Κράτη έχουν μια ορισμένη ευχέρεια στον τομέα αυτό. Αυτή η ευχέρεια διευρύνεται με το επίπεδο της εκπαίδευσης, αντιστρόφως ανάλογα με τη σημασία της εν λόγω εκπαίδευσης για τους ενδιαφερομένους και για την κοινωνία γενικότερα (βλ. *Ponomarev κατά Βουλγαρίας*, αριθ. 5335/05, § 56, ΕΔΑΔ 2011).

2. Σχετικά με την ύπαρξη παραβίασης του δικαιώματος των προσφευγόντων στην εκπαίδευση στην παρούσα υπόθεση

141. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι καμία από τις εναγόμενες Κυβερνήσεις δεν αμφισβήτησε τους ισχυρισμούς των προσφευγόντων για το κλείσιμο των σχολείων. Πράγματι, τα κύρια γεγονότα μεταξύ του 2002 και του 2004 ελέγχθηκαν και τεκμηριώθηκαν από σειρά διεθνών οργανισμών, συμπεριλαμβανομένου και του ΟΑΣΕ (βλ. παράγραφο 66 παραπάνω). Οι προσφεύγοντες καταγγέλλουν επιπλέον ότι, αν και στη συνέχεια δόθηκε άδεια στα σχολεία να επαναλειτουργήσουν, οι εγκαταστάσεις τους επιτάχθηκαν από τις αρχές της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» και έπρεπε να μεταφερθούν σε νέες εγκαταστάσεις, οι οποίες διέθεταν λιγότερο εξοπλισμό και βρίσκονταν σε λιγότερο βολική τοποθεσία. Οι προσφεύγοντες υποστήριζαν ότι είχαν υποβληθεί σε συστηματική εκστρατεία παρενόχλησης και εκφοβισμού από εκπροσώπους του καθεστώτος της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» και τους ιδιωτικούς φορείς. Τα παιδιά δέχονταν λεκτικές επιθέσεις στο δρόμο για το σχολείο, ενώ η αστυνομία και οι συνοριοφύλακες της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» τα σταματούσαν για να τους κάνουν έλεγχο και όταν έβρισκαν βιβλία σε λατινική γραφή προχωρούσαν σε κατάσχεσή τους. Επιπρόσθετα, τα δύο σχολεία που βρίσκονταν στο έδαφος που ήταν υπό τον έλεγχο της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» αποτέλεσαν στόχο επαναλαμβανόμενων πράξεων βανδαλισμού. Οι προσφεύγοντες υποστήριζαν ότι η εναλλακτική, για τους γονείς και τα παιδιά από τη μολδαβική κοινότητα, ήταν είτε να υπομένουν την εν λόγω παρενόχληση είτε να εγγραφούν σε σχολείο όπου η διδασκαλία γινόταν στα ρωσικά, ουκρανικά ή «μολδαβικά», δηλαδή μολδαβικά/ρουμάνικα με κυριλλική γραφή. Τα «μολδαβικά» ήταν γλώσσα που δεν χρησιμοποιούνταν και δεν αναγνωριζόταν πουθενά στον κόσμο, αν και είχε αποτελέσει μια από τις επίσημες γλώσσες στη Μολδαβία τον καιρό της Σοβιετικής Ένωσης. Αυτό σήμαινε ότι το μοναδικό διδακτικό υλικό που ήταν διαθέσιμο στα σχολεία της «μολδαβικής» γλώσσας στη σύγχρονη Υπερδνειστερία χρονολογούνταν από την περίοδο της Σοβιετικής Ένωσης. Δεν υπήρχαν κολλέγια ή πανεπιστήμια «μολδαβικής» γλώσσας, έτσι τα παιδιά που προέρχονταν από τα αντίστοιχα σχολεία και επιθυμούσαν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση έπρεπε να μάθουν νέο αλφάβητο ή γλώσσα.

142. Το Δικαστήριο, αν και είναι δύσκολο να καθορίσει λεπτομερώς τα γεγονότα που σχετίζονται με τις εμπειρίες των προσφευγόντων μετά την επαναλειτουργία των σχολείων, επισημαίνει τα εξής: Πρώτον, το Άρθρο 6 της «Νομοθεσίας για τις Γλώσσες της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» είχε τεθεί σε ισχύ και η χρήση του λατινικού αλφαβήτου συνιστούσε αδίκημα στη «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» (βλ. παράγραφο 43 παραπάνω). Δεύτερον, είναι σαφές ότι τα σχολεία

έπρεπε να μεταφερθούν σε νέες εγκαταστάσεις με το σχολείο Alexander cel Bun να χωρίζεται σε τρία παραρτήματα και οι μαθητές στο σχολείο Ștefan cel Mare να πρέπει να ταξιδεύουν 40 χιλιόμετρα κάθε μέρα. Τρίτον, σύμφωνα με τα στοιχεία που μας παραδόθηκαν από τη молδαβική κυβέρνηση, ο αριθμός των μαθητών που εγγράφηκαν στα δύο σχολεία που βρίσκονταν ακόμη στην ελεγχόμενη περιοχή της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» σχεδόν υποδιπλασιάστηκαν μεταξύ του 2007 και του 2011 και υπήρξε επίσης σημαντική μείωση στα παιδιά που φοιτούσαν στη молδαβική/ρουμάνικη γλώσσα σε όλη την Υπερδνειστερία. Αν και φαίνεται ότι η Υπερδνειστερία έχει γηράσκοντα πληθυσμό και ότι οι Μολδαβοί συγκεκριμένα μεταναστεύουν (βλ. παραγράφους 8 και 42 παραπάνω), το Δικαστήριο θεωρεί ότι η κατά 50% μείωση στη φοίτηση στα σχολεία Enrica και Alexandru cel Bun είναι πολύ υψηλή για να εξηγηθεί μόνο με βάση δημογραφικούς παράγοντες. Για το Δικαστήριο, αυτά τα αδιαμφισβήτητα γεγονότα αποσκοπούν στην τεκμηρίωση της γενικής κατεύθυνσης των ισχυρισμών που περιλαμβάνονται στις 81 ένορκες καταθέσεις που υποβλήθηκαν από τους προσφεύγοντες γονείς και μαθητές, περιγράφοντας τη συνεχή παρενόχληση την οποία υπέμεναν.

143. Τα σχολεία ήταν εγγεγραμμένα όλο τον καιρό στο Υπουργείο Παιδείας της Μολδαβίας, τηρώντας το πρόγραμμα μαθημάτων που είχε οριστεί από το εν λόγω Υπουργείο και διδάσκοντας στην πρώτη επίσημη γλώσσα της Μολδαβίας. Συνεπώς, το Δικαστήριο θεωρεί ότι το βίαιο κλείσιμο των σχολείων με βάση τη «Νομοθεσία για τις Γλώσσες της Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» (βλ. παραγράφους 43-44 παραπάνω) και τα επακόλουθα μέτρα της παρενόχλησης συνιστούν παρέμβαση στα δικαιώματα των προσφευγόντων μαθητών για πρόσβαση σε υπάρχοντα εκπαιδευτικά ιδρύματα σε μια δεδομένη στιγμή και στην εκπαίδευσή τους στην εθνική τους γλώσσα (βλ. παράγραφο 137 παραπάνω). Επιπρόσθετα, το Δικαστήριο θεωρεί ότι τα εν λόγω μέτρα κατέληξαν σε παρέμβαση στα δικαιώματα των προσφευγόντων γονέων να διασφαλίσουν την εκπαίδευση και διδασκαλία των παιδιών τους σύμφωνα με τις φιλοσοφικές τους πεποιθήσεις. Όπως διατυπώθηκε παραπάνω, το Άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου Αριθ. 1 πρέπει να ερμηνεύεται βάσει του Αρθρου 8 της Σύμβασης, το οποίο διαφυλάττει, μεταξύ άλλων, το δικαίωμα της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής. Οι προσφεύγοντες γονείς της παρούσας υπόθεσης ήθελαν τα παιδιά τους να λάβουν την εκπαίδευσή τους στην επίσημη γλώσσα της χώρας τους, η οποία είναι επίσης και η μητρική τους γλώσσα. Αντίθετα, βρέθηκαν στη δυσάρεστη θέση να πρέπει να επιλέξουν, αφενός, ανάμεσα στη φοίτηση των παιδιών τους σε σχολεία όπου θα αντιμετώπιζαν το μειονέκτημα της λήψης της εκπαίδευσής τους με συνδυασμό γλώσσας και αλφαβήτου που θεωρούν ψεύτικα και μη αναγνωρισμένα οπουδήποτε αλλού στον κόσμο χρησιμοποιώντας διδακτικό υλικό που παράχθηκε την περίοδο της Σοβιετικής Ένωσης και στην

εναλλακτική λύση που σημαίνει ότι θα υπέβαλλαν τα παιδιά τους σε μακρινές διαδρομές ή/και υποβαθμισμένες εγκαταστάσεις, παρενόχληση και εκφοβισμό.

144. Δεν υπάρχει κανένα στοιχείο ενώπιον του Δικαστηρίου που να υποδεικνύει ότι τα μέτρα που λήφθηκαν από τις αρχές της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» σχετικά με τα εν λόγω σχολεία είχαν θεμιτό σκοπό. Πράγματι, φαίνεται ότι η πολιτική της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» για τη γλώσσα, όπως εφαρμόστηκε στα εν λόγω σχολεία, είχε σκοπό να επιβάλει τη ρωσοποίηση της γλώσσας και της κουλτούρας της μολδαβικής κοινότητας που ζει στην Υπερδνειστερία, σύμφωνα με τους στόχους της γενικότερης πολιτικής της προσχώρησης στη Ρωσία και της απόσχισης από τη Μολδαβία. Με δεδομένη την θεμελιώδη σημασία της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για την προσωπική ανάπτυξη και μελλοντική επιτυχία του παιδιού, ήταν ανεπίτρεπτο να διακοπεί η φοίτηση των παιδιών και να αναγκαστούν οι γονείς να κάνουν τόσο δύσκολες επιλογές με αποκλειστικό σκοπό την εδραίωση της αποσχιστικής ιδεολογίας.

3. Η ευθύνη των εναγόμενων Κρατών

(α) Η Δημοκρατία της Μολδαβίας

145. Το Δικαστήριο πρέπει να προσδιορίσει στη συνέχεια αν η Δημοκρατία της Μολδαβίας έχει εκπληρώσει την υποχρέωσή της σχετικά με τη λήψη των κατάλληλων και επαρκών μέτρων για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των προσφευγόντων σύμφωνα με το Άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου Αριθ. 1 (βλ. παράγραφο 110 παραπάνω). Στην απόφαση της υπόθεσης *Παζσι* (όπ.π., §§ 339-340) το Δικαστήριο έκρινε ότι οι θετικές υποχρεώσεις της Μολδαβίας σχετίζονταν με μέτρα που απαιτούνταν για την επανάκτηση του ελέγχου στο έδαφος της Υπερδνειστερίας, ως έκφραση της δικαιοδοσίας και με μέτρα που διασφάλιζαν το σεβασμό των δικαιωμάτων των προσφευγόντων. Η υποχρέωση της επανάκτησης ελέγχου στην Υπερδνειστερία απαιτούσε από τη Μολδαβία, αρχικά, να απέχει από την υποστήριξη του αποσχιστικού καθεστώτος και δεύτερον να ενεργήσει λαμβάνοντας όλα εκείνα τα πολιτικά, δικαστικά και άλλου είδους μέτρα που είχε στη διάθεσή της για την επανάκτηση του ελέγχου του εν λόγω εδάφους.

146. Σχετικά με την εκπλήρωση των εν λόγω θετικών υποχρεώσεων το Δικαστήριο έκρινε επιπλέον στην υπόθεση *Παζσι* ότι από την έναρξη των εχθροπραξιών το 1991-1992 μέχρι την ημέρα της απόφασης τον Ιούλιο του 2004 η Μολδαβία είχε λάβει όλα τα μέτρα στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της για την επανάκτηση του ελέγχου του εδάφους της Υπερδνειστερίας (όπ. π., §§ 341 έως 345). Δεν υπάρχει κανένα αποδεικτικό στοιχείο ενώπιον του

Δικαστηρίου που να υποδηλώνει ότι αυτό θα έπρεπε να καταλήξει σε διαφορετικό συμπέρασμα.

147. Στην απόφαση της υπόθεσης *Ilascu* το Δικαστήριο έκρινε ότι η Μολδαβία δε είχε συμμορφωθεί πλήρως με τη θετική της υποχρέωση, αμελώντας να λάβει όλα τα μέτρα που είχε στη διάθεσή της στην πορεία των διαπραγματεύσεων με τη «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» και τις ρωσικές αρχές για να τερματίσει την παραβίαση των δικαιωμάτων των προσφευγόντων (όπ.π., §§ 348-352). Αντίθετα, στην παρούσα υπόθεση, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η μολδαβική κυβέρνηση έχει καταβάλει σημαντικές προσπάθειες για να στηρίξει τους προσφεύγοντες. Συγκεκριμένα, μετά την επίταξη των προηγούμενων εγκαταστάσεων των σχολείων από τη «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας», η κυβέρνηση της Μολδαβίας κάλυψε τα έξοδα του ενοικίου και της ανακαίνισης των νέων εγκαταστάσεων, του συνολικού εξοπλισμού, της μισθοδοσίας των καθηγητών, της μεταφοράς, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα στα σχολεία να μπορούν να λειτουργούν και στα παιδιά να συνεχίσουν να μαθαίνουν μολδαβικά σε συνθήκες, ωστόσο, που απέχουν παρασάγγας από το χαρακτηρισμό τους ως ιδανικές (βλ. παραγράφους 49-53, 56 και 61-63 παραπάνω).

148. Λαμβάνοντας υπόψη τα προαναφερθέντα, η Δημοκρατία της Μολδαβίας έχει εκπληρώσει τις θετικές της υποχρεώσεις όσον αφορά τους εν λόγω προσφεύγοντες. Επομένως, δεν κρίνει ότι υπήρξε παράβαση του Άρθρου 2 του Πρωτοκόλλου Αριθ. 1 από τη Δημοκρατία της Μολδαβίας.

(β) Η Ρωσική Ομοσπονδία

149. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι δεν υπάρχει κανένα αποδεικτικό στοιχείο άμεσης ανάμιξης Ρώσων εκπροσώπων στα μέτρα που λήφθηκαν ενάντια στους προσφεύγοντες. Δεν υπάρχει επίσης κανένα αποδεικτικό στοιχείο ρωσικής ανάμιξης ή επιδοκimasίας για την πολιτική της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» για τη γλώσσα γενικότερα. Πράγματι, χάρη στις προσπάθειες που έγιναν από Ρώσους μεσολαβητές από κοινού με τους μεσολαβητές από την Ουκρανία και τον ΟΑΣΕ, οι αρχές της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» έδωσαν άδεια στα σχολεία να επαναλειτουργήσουν ως «αλλοδαπά ιδρύματα ιδιωτικής εκπαίδευσης» (βλ. παραγράφους 49, 56 και 66 παραπάνω).

150. Ωστόσο, το Δικαστήριο εξακρίβωσε ότι η Ρωσία άσκησε πραγματικό έλεγχο στη «Μολδαβική Δημοκρατία της Υπερδνειστερίας» κατά τη διάρκεια της εν λόγω περιόδου. Με βάση το συμπέρασμα αυτό και σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, δεν είναι απαραίτητο να προσδιοριστεί αν η Ρωσία άσκησε λεπτομερή έλεγχο στις πολιτικές και τις ενέργειες της υποτελούς τοπικής διοίκησης ή όχι (βλ. παράγραφο 106 παραπάνω). Λόγω της αδιάλειπτης στρατιωτικής, οικονομικής και πολιτικής στήριξης της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» η

οποία δεν θα μπορούσε να επιβιώσει διαφορετικά, η Ρωσία, βάσει της Σύμβασης, φέρει την ευθύνη για την παραβίαση των δικαιωμάτων των προσφευγόντων στην εκπαίδευση. Συμπερασματικά, το Δικαστήριο θεωρεί ότι υπήρξε παράβαση του Άρθρου 2 του Πρωτοκόλλου Αριθ. 1 της Σύμβασης όσον αφορά τη Ρωσική Ομοσπονδία.

III. ΕΙΚΑΖΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 8 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

151. Το Άρθρο 8 της Σύμβασης προβλέπει:

«1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του.

2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξει επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αυτή προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον το οποίον, εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων.»

152. Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι το δικαίωμα του σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του Άρθρου 8 περιλαμβάνει το δικαίωμα αναγνώρισης της γλώσσας ως κομμάτι της εθνοτικής ή πολιτιστικής ταυτότητας. Η γλώσσα είναι απαραίτητο μέσο κοινωνικής αλληλεπίδρασης και ανάπτυξης της προσωπικής ταυτότητας. Αυτό ισχύει και, όπως και στην παρούσα υπόθεση, η γλώσσα είναι το καθοριστικό, διακριτικό χαρακτηριστικό μιας συγκεκριμένης εθνοτικής ή πολιτιστικής ομάδας. Στην παρούσα υπόθεση, η παρεμπόδιση των προσφευγόντων μαθητών να μελετούν τη γραφή της γλώσσας τους που αποτελεί μια στοιχειώδη πτυχή της γλωσσικής και πολιτιστικής τους ταυτότητας ήταν άμεση παρέμβαση στα δικαιώματά τους σύμφωνα με το Άρθρο 8. Η παρέμβαση ήταν ιδιαίτερα σοβαρή επειδή τους επιβλήθηκε η ξένη γραφή με στόχο την εξάλειψη της γλωσσικής κληρονομιάς του молδαβικού πληθυσμού εντός της επικράτειας της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» και αναγκάστηκαν να υιοθετήσουν μια νέα «ρωσόφιλη» ταυτότητα. Επιπρόσθετα, η παρενόχληση και ο εκφοβισμός που υπέστησαν οι μαθητές για τη φοίτησή τους στα σχολεία της επιλογής τους είχε ως αποτέλεσμα την ταπείνωση και τον φόβο τα οποία είχαν σημαντικό αντίκτυπο στην ιδιωτική ζωή τους και στη ζωή των οικογενειών τους λόγω των πιέσεων που δέχονταν.

153. Η κυβέρνηση της Μολδαβίας υποστήριξε ότι η γλώσσα είναι κομμάτι της εθνοτικής και πολιτιστικής ταυτότητας, η οποία με τη σειρά της αποτελεί μέρος της ιδιωτικής ζωής στα πλαίσια της έννοιας του Άρθρου 8. Θεώρησε ότι οι αρχές της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» είχαν παρέμβει στα δικαιώματα των προσφευγόντων σύμφωνα με το Άρθρο 8, αλλά υποστήριξε ότι η Μολδαβία είχε εκπληρώσει τη θετική της υποχρέωση στο θέμα αυτό.

68 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN Κ.Α. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ
ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

154. Η κυβέρνηση της Ρωσικής Ομοσπονδίας υποστήριξε ότι επειδή η Ρωσία δεν είχε καμιά δικαιοδοσία όσον αφορά τους προσφεύγοντες, το ζήτημα της παραβίασης ή μη των δικαιωμάτων τους βάσει του Άρθρου 8 δε θα έπρεπε να αφορά τη Ρωσία.

155. Λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα και σύμφωνα με το Άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου Αριθ. 1 της Σύμβασης, το Δικαστήριο δεν θεωρεί απαραίτητο να εξετάσει ξεχωριστά την καταγγελία βάσει του Άρθρου 8.

IV. ΕΙΚΑΖΟΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 14 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ,
ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΑ Ή ΣΕ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟ ΜΕ ΤΟ ΑΡΘΡΟ 2 ΤΟΥ
ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ ΑΡΙΘ. 1 Ή ΤΟ ΑΡΘΡΟ 8 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

156. Το Άρθρο 14 της Σύμβασης προβλέπει:

«Η απόλαυση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που ορίζονται στη Σύμβαση πρέπει να διασφαλίζεται χωρίς διάκριση για οποιοδήποτε λόγο όπως το φύλο, τη φυλή, το χρώμα, τη γλώσσα, τη θρησκεία, τις πολιτικές ή άλλες πεποιθήσεις, την εθνική ή κοινωνική καταγωγή, τη σύνδεση με εθνική μειονότητα, την ιδιοκτησία, τη γέννηση ή με οποιοδήποτε άλλη ιδιότητα».

157. Οι προσφεύγοντες κατήγγειλαν ότι είχαν υποστεί διακρίσεις λόγω της εθνικότητας και της γλώσσας τους. Η απαίτηση από τους Μολδαβούς να μάθουν μια ψεύτικη γλώσσα που δεν αναγνωρίζεται εκτός της Υπερδνειστερίας τους έφερε σε μειονεκτική θέση όσον αφορά την εκπαίδευση, την ιδιωτική και οικογενειακή τους ζωή την οποία δεν αντιλαμβάνονταν τα μέλη των άλλων κύριων κοινοτήτων στην Υπερδνειστερία, δηλαδή οι Ρώσοι και Ουκρανοί.

158. Η молδαβική κυβέρνηση δεν εξέφρασε άποψη ως προς το αν οι προσφεύγοντες είχαν υποστεί διακρίσεις, αλλά απλώς επανέλαβε ότι η Μολδαβία είχε εκπληρώσει τις θετικές υποχρεώσεις βάσει της Σύμβασης.

159. Όπως και με το Άρθρο 8, η ρωσική κυβέρνηση αρνήθηκε να σχολιάσει τα ζητήματα βάσει του Άρθρου 14.

160. Λαμβάνοντας υπόψη τα συμπεράσματα και σύμφωνα με το Άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου Αριθ. 1 της Σύμβασης, το Δικαστήριο δεν θεωρεί απαραίτητο να εξετάσει ξεχωριστά την καταγγελία βάσει του Άρθρου 14.

V. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

161. Το Άρθρο 41 της Σύμβασης προβλέπει:

«Αν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παράβαση της Σύμβασης και των Πρωτοκόλλων της και αν το εσωτερικό δίκαιο του ενδιαφερόμενου Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους επιτρέπει μόνο ατελή επανόρθωση της παράβασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, αν είναι αναγκαίο, δίκαιη ικανοποίηση στο ζημιωθέν μέρος».

162. Οι προσφεύγοντες ζήτησαν αποζημίωση για ηθική βλάβη και νομικά έξοδα και δαπάνες.

Α. Ηθική βλάβη

163. Οι προσφεύγοντες ζήτησαν αποζημίωση για την κατάθλιψη, το άγχος, τον εξευτελισμό και το μετα-τραυματικό στρες που υπέστησαν ως άμεσο αποτέλεσμα της παραβίασης των δικαιωμάτων τους βάσει της Σύμβασης. Υποστήριξαν ότι η εν λόγω ηθική βλάβη δεν μπορεί να αντισταθμιστεί μόνο με τη διαπίστωση της παράβασης. Στην υπόθεση *Sampanis και άλλοι κατά Ελλάδα*, αριθ. 32526/05, 5 Ιουνίου 2008 το Δικαστήριο επιδίκασε 6.000 ευρώ σε κάθε προσφεύγοντα ο οποίος υπέστη άγχος, εξευτελισμό και κατάθλιψη ως αποτέλεσμα της άρνησης εγγραφής του παιδιού του για εθνοτικούς λόγους. Οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι σε αυτή τη βάση, ο καθένας τους δικαιούται 6.000 ευρώ ως ελάχιστη ένδειξη σεβασμού για τη βλάβη που υπέστησαν ως άμεσο αποτέλεσμα της άρνησης αποτελεσματικής εκπαίδευσης εξαιτίας της εθνικότητας και της γλώσσας τους. Επιπλέον, οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι, κατά την εξέταση αιτήσεων για αποζημίωση από μεγάλο αριθμό θυμάτων, το Δικαστήριο θα πρέπει να υιοθετήσει προσέγγιση παρόμοια με εκείνη του Διαμερικανικού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, το οποίο χρησιμοποιεί κατά προσέγγιση εκτίμηση της ζημίας με βάση τους ιδιαίτερους συνδυασμούς των πραγματικών περιστατικών για κάθε κατηγορία αιτούντα (βλ., για παράδειγμα, την απόφαση της υπόθεσης *González και άλλοι («Υπόθεση βαμβακοφυτείας»)* κατά Μεξικού, απόφαση της 16ης Νοεμβρίου 2009). Έτσι, οι προσφεύγοντες υποστήριξαν ότι κάθε προσφεύγων που ήταν ανήλικος κατά τη χρονική στιγμή των παραβιάσεων είχε το δικαίωμα να λάβει επιπλέον 3.000 ευρώ για ηθική βλάβη. Οι γονείς των προσφευγόντων οι οποίοι συνελήφθησαν, υπέστησαν εκφοβισμό, απειλήθηκαν με απόλυση από τη δουλειά τους και στέρηση των γονικών τους δικαιωμάτων ζήτησαν ο καθένας επιπλέον 5.000 ευρώ. Όλοι οι προσφεύγοντες οι οποίοι διαγνώστηκαν με σοβαρή κατάθλιψη και άγχος και σημείωσαν βαθμολογία πάνω από το όριο της Λίστας ελέγχου συμπτωμάτων Hopkins-25 αιτήθηκαν ο καθένας επιπλέον 5.000 ευρώ.

164. Η ρωσική κυβέρνηση υποστήριξε ότι οι απαιτήσεις των προσφευγόντων ήταν αβάσιμες και αστήρικτες. Το Δικαστήριο θα ακολουθήσει τη δική του νομολογία αντί της προσέγγισης του Διαμερικανικού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Η πλειονότητα των καταγγελλόμενων περιστατικών έλαβε χώρα το χρονικό διάστημα μεταξύ του 2002 και του 2004 και στη συνέχεια επιλύθηκαν. Σε κάθε περίπτωση, οι προσφεύγοντες δεν προσκόμισαν αποδεικτικά στοιχεία για να τεκμηριώσουν τους ισχυρισμούς ότι ορισμένοι από αυτούς έχασαν τη δουλειά τους, συνελήφθησαν και ανακρίθηκαν, υπέστησαν σωματική βία και έγιναν αποδέκτες προειδοποιήσεων και απειλών. Η Λίστα Ελέγχου Συμπτωμάτων Hopkins-25, η οποία υπολογίζει το βαθμό των συμπτωμάτων άγχους και κατάθλιψης, σχεδιάστηκε για να χρησιμοποιείται από

εργαζομένους στην υγειονομική περίθαλψη υπό την επίβλεψη ψυχιάτρου ή γιατρού. Όταν χρησιμοποιείται από τον ίδιο τον ασθενή, όπως στην περίπτωση των προσφευγόντων, τότε αποδεικνύεται αναξιόπιστη και αμελητέα Τέλος, κατά την άποψη της κυβέρνησης της Ρωσικής Ομοσπονδίας, η παρούσα υπόθεση δεν είναι συγκρίσιμη με την υπόθεση *Samranis*, που παρατίθεται παραπάνω, η οποία αφορούσε διακρίσεις που υπέστησαν Έλληνες πολίτες που ζουν στην Ελλάδα. Η Ρωσική Ομοσπονδία είχε εκφράσει επανειλημμένα την άποψη ότι οι προσφεύγοντες που ζουν στην Υπερδνειστερία δεν εμπίπτουν στη ρωσική δικαιοδοσία. Σε περίπτωση που το Δικαστήριο ήταν έτοιμο να καταλήξει σε αντίθετο συμπέρασμα, η διαπίστωση της παράβασης θα είχε ως αποτέλεσμα την επαρκή δίκαιη ικανοποίηση.

165. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι στην παρούσα υπόθεση δεν θεωρεί απαραίτητο ή εφικτό να εξετάσει τις απαιτήσεις του κάθε προσφεύγοντα χωριστά όσον αφορά πράξεις παρενόχλησής του από τις αρχές της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας». Επιπλέον, οι απαιτήσεις των προσφευγόντων σύμφωνα με το Άρθρο 3 της Σύμβασης κηρύχθηκαν απαράδεκτες από το Τμήμα στις 15 Ιουνίου 2010. The Chamber observed that the applicants did not “provide any objective medical evidence”. Έκρινε ότι «οι εξετάσεις της Λίστας Ελέγχου Συμπτωμάτων Hopkins-25 που διενεργούνται από τους ίδιους τους ασθενείς δεν θεωρούνται υποκατάστατο εξέτασης και αξιολόγησης από επαγγελματία ψυχικής υγείας» και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι τα στοιχεία που προσκομίστηκαν ενώπιον του δεν υποστηρίζουν την άποψη ότι το ανώτατο όριο του Άρθρου 3 έχει επιτευχθεί (*Catan και άλλοι κατά Μολδαβίας και Ρωσίας* (απόφ.), αριθ. 43370/04, 8252/05 και 18454/06, § 108, 15 Ιουνίου 2010).

166. Είναι σαφές ωστόσο, ότι οι προσφεύγοντες, τόσο οι γονείς όσο και τα παιδιά, έχουν υποστεί ηθική βλάβη ως αποτέλεσμα της πολιτικής της «Μολδαβικής Δημοκρατίας της Υπερδνειστερίας» για τη γλώσσα, για την οποία η διαπίστωση της παράβασης της Σύμβασης δεν συνεπάγεται επαρκή αποζημίωση. Ωστόσο τα ποσά που διεκδικούνται από τους προσφεύγοντες είναι υπερβολικά. Κρίνοντας σε λογική βάση, το Δικαστήριο αξιολογεί την ηθική βλάβη που υπέστη ο καθένας από τους προσφεύγοντες στα 6.000 ευρώ.

B. Έξοδα και δαπάνες

167. Οι προσφεύγοντες δεν υπέβαλαν ξεχωριστή απαίτηση για τα έξοδα και τις δαπάνες της δίκης ενώπιον του τμήματος ευρείας σύνθεσης. Ωστόσο, στις 20 Σεπτεμβρίου 2010 υπέβαλαν αξίωση για τα έξοδα και τις δαπάνες της δίκης ενώπιον του Τμήματος, συμπεριλαμβανομένης και της ακρόασης επί του παραδεκτού. Στο εν λόγω έγγραφο, οι προσφεύγοντες ισχυρίστηκαν ότι η πολυπλοκότητα της υπόθεσης δικαιολογούσε την

εκπροσώπησή τους από δύο δικηγόρους και ένα νομικό σύμβουλο. Οι εκπρόσωποι των προσφευγόντων είχαν εργαστεί 879 ώρες για τις τρεις υποθέσεις συνολικά και για τους 170 προσφεύγοντες, εργασία για την οποία το συνολικό κόστος φτάνει τα 105.480 ευρώ.

168. Η κυβέρνηση της Μολδαβίας δεν σχολίασε την αξίωση για τα έξοδα.

169. Η ρωσική κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι σε κανέναν από τους προσφεύγοντες δεν θα έπρεπε να επιδικαστεί ποσό επειδή δεν υπέβαλαν αξίωση για έξοδα ενώπιον του τμήματος ευρείας σύνθεσης. Σχετικά με την απαίτηση με ημερομηνία 20 Σεπτεμβρίου 2010, η ρωσική κυβέρνηση υποστήριξε ότι δεν υπήρχε ανάγκη για τόσους πολλούς νομικούς εκπροσώπους και ότι τα ποσά θα έπρεπε να μειωθούν λαμβάνοντας υπόψη ότι και οι τρεις προσφυγές έθιγαν ταυτόσημα νομικά ζητήματα.

170. Λαμβάνοντας υπόψη όλους τους σχετικούς παράγοντες και το Άρθρο 60 § 2 του Κανονισμού του Δικαστηρίου, το Δικαστήριο προχωρά σε μια κοινή επιδίκαση 50.000 ευρώ σε όλους τους προσφεύγοντες για έξοδα και δαπάνες.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

171. Το Δικαστήριο θεωρεί δέον οι τόκοι υπερημερίας να βασιστούν στο προκαθορισμένο επιτόκιο οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, στο οποίο πρέπει να προστεθούν τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

1. *Αποφασίζει*, ομόφωνα, ότι τα πραγματικά περιστατικά που καταγγέλλθηκαν από τους προσφεύγοντες υπάγονται στη δικαιοδοσία της Δημοκρατίας της Μολδαβίας
2. *Αποφασίζει*, με δεκαέξι ψήφους έναντι μίας ότι τα πραγματικά περιστατικά που καταγγέλλθηκαν από τους προσφεύγοντες υπάγονται στη δικαιοδοσία της Ρωσικής Ομοσπονδίας, και *απορρίπτει* την ένσταση της Ρωσικής Ομοσπονδίας
3. *Αποφασίζει*, ομόφωνα, ότι δεν υπήρξε παράβαση του Άρθρου 2 του Πρωτοκόλλου Αριθ. 1 της Σύμβασης όσον αφορά τη Δημοκρατία της Μολδαβίας

72 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN K.A. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ
ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

4. *Αποφασίζει*, με δεκαέξι ψήφους έναντι μίας ότι υπήρξε παράβαση του Άρθρου 2 του Πρωτοκόλλου Αριθ. 1 της Σύμβασης όσον αφορά τη Ρωσική Ομοσπονδία.
5. *Αποφασίζει*, με δώδεκα ψήφους έναντι πέντε ότι δεν είναι απαραίτητο να εξετάσει χωριστά τις καταγγελίες των προσφευγόντων βάσει του Άρθρου 8 της Σύμβασης
6. *Αποφασίζει*, με έντεκα ψήφους έναντι έξι ότι δεν είναι απαραίτητο να εξετάσει χωριστά τις καταγγελίες των προσφευγόντων βάσει του Άρθρου 14 της Σύμβασης σε συνδυασμό είτε με το Άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου Αρ. 1 ή με το Άρθρο 8
7. *Αποφασίζει*, με δεκαέξι ψήφους έναντι μίας,
 - (α) ότι η Ρωσική Ομοσπονδία πρέπει να καταβάλει στους προσφεύγοντες μέσα σε διάστημα τριών μηνών τα εξής ποσά:
 - (i) 6.000 ευρώ (έξι χιλιάδες ευρώ), συν την ενδεχόμενη επιβάρυνση οποιουδήποτε φόρου σχετικά με την ηθική βλάβη σε κάθε άτομο που το όνομά του βρίσκεται στον πίνακα που έχει επισυναφθεί στην παρούσα απόφαση,
 - (ii) 50.000 ευρώ (πενήντα χιλιάδες ευρώ), συν την ενδεχόμενη επιβάρυνση του φόρου σε όλους τους προσφεύγοντες από κοινού για τα έξοδα και τις δαπάνες,
 - (β) ότι από τη λήξη των παραπάνω τριών μηνών μέχρι την διεκπεραίωση, θα είναι πληρωτέος απλός τόκος επί των παραπάνω ποσών σε ποσοστό ίσο με το επιτόκιο οριακής χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας κατά την προκαθορισμένη περίοδο συν τρεις ποσοστιαίες μονάδες,
8. *Απορρίπτει*, ομόφωνα, την επιπλέον απαίτηση των προσφευγόντων για δίκαιη ικανοποίηση.

ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN Κ.Α. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ
ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

73

Συντάχθηκε στην αγγλική και γαλλική γλώσσα και αναγνώστηκε σε δημόσια ακρόαση στο Κτίριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Στρασβούργο, στις 19 Οκτωβρίου 2012.

Michael O'Boyle
Γραμματέας

Nicolas Bratza
Πρόεδρος

Σύμφωνα με τα Άρθρα 45 § 2 της Σύμβασης και 74 § 2 του Κανονισμού του Δικαστηρίου, παρατίθενται οι παρακάτω ανεξάρτητες γνωμοδοτήσεις ως παράρτημα στην παρούσα απόφαση:

- (α) Μερικώς αποκλίνουσα γνωμοδότηση των Δικαστών
Tulkens, Vajić, Berro-Lefèvre, Bianku, Poalelungi and Keller
- (β) Μερικώς αποκλίνουσα γνωμοδότηση του Δικαστή Kovler.

N.B.
M.O.B

Οι ξεχωριστές γνώμες δεν μεταφράστηκαν, αλλά εμφανίζονται στην αγγλική και/ή στη γαλλική γλώσσα στο(στα) κείμενο(α) της επίσημης γλώσσας της απόφασης, το(τα) οποίο(α) είναι προσπελάσιμο(α) στη βάση δεδομένων νομολογίας του Δικαστηρίου HUDOC.

74 ΑΠΟΦΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΠΟΘΕΣΗ CATAN Κ.Α. ΚΑΤΑ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ ΚΑΙ ΡΩΣΙΑΣ

© Συμβούλιο της Ευρώπης/Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, 2013.

Οι επίσημες γλώσσες του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων είναι η αγγλική και η γαλλική. Η παρούσα μετάφραση δεν δεσμεύει το Δικαστήριο το οποίο δεν φέρει καμία ευθύνη για την ποιότητά της. Η μετάφραση είναι διαθέσιμη στη βάση νομολογίας HUDOC του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (<http://hudoc.echr.coe.int>) και σε κάθε άλλη βάση δεδομένων όπου έχει κοινοποιηθεί από το Δικαστήριο. Επιτρέπεται η αναπαραγωγή της για μη εμπορικούς σκοπούς, με τον όρο να παρατίθεται ο πλήρης τίτλος της υπόθεσης και η παρακάτω ένδειξη δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Όποιος τυχόν επιθυμεί να χρησιμοποιήσει ολόκληρη ή μέρος της παρούσας μετάφρασης για εμπορικούς σκοπούς, καλείται να επικοινωνήσει με τη διεύθυνση: publishing@echr.coe.int.

© Council of Europe/European Court of Human Rights, 2013.

The official languages of the European Court of Human Rights are English and French. This translation does not bind the Court, nor does the Court take any responsibility for the quality thereof. It may be downloaded from the HUDOC case-law database of the European Court of Human Rights (<http://hudoc.echr.coe.int>) or from any other database with which the Court has shared it. It may be reproduced for non-commercial purposes on condition that the full title of the case is cited, together with the above copyright indication. If it is intended to use any part of this translation for commercial purposes, please contact publishing@echr.coe.int.

© Conseil de l'Europe/Cour européenne des droits de l'homme, 2013.

Les langues officielles de la Cour européenne des droits de l'homme sont le français et l'anglais. La présente traduction ne lie pas la Cour, et celle-ci décline toute responsabilité quant à sa qualité. Elle peut être téléchargée à partir de HUDOC, la base de jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme (<http://hudoc.echr.coe.int>), ou de toute autre base de données à laquelle HUDOC l'a communiquée. Elle peut être reproduite à des fins non commerciales, sous réserve que le titre de l'affaire soit cité en entier et s'accompagne de l'indication de copyright ci-dessus. Toute personne souhaitant se servir de tout ou partie de la présente traduction à des fins commerciales est invitée à le signaler à l'adresse suivante : publishing@echr.coe.int